

Tartu Ülikool

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Ühiskonnateaduste instituut

Keskkonnaajakirjade ja -saadete
kasutamispäradikad gümnaasiuminoorte
sihtrühmas:
väljakutse Eesti loodus- ja keskkonnaväljaannetele

Sissevaade Keskkonnainvesteeringute Keskusele

Koostaja: Sander Kask

Juhendaja: Maie Kiisel (PhD)

Tartu

2014

Sisukord

Resümee	4
Sissejuhatus.....	6
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	9
1.2 Keskkonnaväljaannete maastik ja tarbimine noorte seas	28
1.2.1 Loodusajakirjade maastik.....	28
1.2.2 Loodusajakirjade loetavus noorte vanuserühmas	30
1.2.3 Loodussaadete maastik.....	32
1.2.4 Loodussaadete jälgimine noorte sihtrühmas	34
1.2.5 Kokkuvõte	37
1.3 Noorte üldine meediakasutus	37
1.4 Uurimisküsimused.....	41
2. Metoodika ja valim.....	42
2.1 Andmekogumismeetodid.....	42
2.2 Loodusajakirjade komplekt	44
2.3 Vaatamiseks valitud loodussaated	45
2.4 Analüüsimeetodid	46
2.5 Valim	48
3. Tulemused.....	50
3.1 Loodusajakirjadega kokku puutumine	50
3.1.1 Tuttavad loodusajakirjad.....	50
3.1.2 Eelistatud loodusajakirjad	52
3.1.3 Loodusajakirjade hankimine	62
3.1.4 Kuidas loodusajakirju loetakse	64
3.1.5 Kokkupuude teiste ajakirjadega	67
3.2 Õpilastele loodusajakirjades enim meeldinud lood	67
3.2.1 Põhjalikud ülevaated.....	69
3.2.2 Infokillud	71
3.2.3 Reisikirjeldus	72
3.2.4 Intervjuu.....	73
3.2.5 Fotoalbumid	74
3.2.6 Interaktiivsed formaadid.....	74
3.2.7 Eelistatud teemad loodusajakirjades	75

3.3 Kokkuvõte	75
3.4 Loodussaadetega kokkupuutumine	79
3.4.1 Tuttavad loodussaated	79
3.4.2 Loodussaadete vaatamise harjumused	80
3.5 Loodussaadete eelistused	84
3.5.1 Eelistatud temaatika ja info esitamise viisid loodussaadetes	92
3.6 Kokkuvõte	93
4. Järeldused ja diskussioon	96
4.1 Järeldused	96
4.2 Diskussioon	102
4.3 Ettepanekud loodusväljaannetele	105
Kokkuvõte	108
Kasutatud kirjandus	109
Lisad	115
Lisa 1. Loodusajakirjade lugemise ankeet.	115
Lisa 2. Loodussaadete vaatamiskogemuse ankeet.....	117
Lisa 3. Loodussaadete meediapäevik	118
Lisa 4. Loodusajakirjade fookusgrupi intervjuu kava.	119
Lisa 5. Loodussaadete fookusgrupi intervjuu kava.....	121
Lisa 6. Kõik õpilaste poolt märgitud lemmiklood.	123
Lisa 7. Pilku püüdvate lugude lihtsustatud tabel.....	125

Resüme

Käesolev uuring heidab pilgu noorte keskkonnameedia tarbimise harjumustesse. Analüüsi fookus on kitsendatud just noorte põlvkonnale, sest selle elulaadi ja meediatarbimise harjumuste oluline eristumine vanematele põlvkondadele omasest on kujunemas oluliseks väljakutseks paljudele valdkondadele, sealhulgas keskkonnaharidusele laias tähenduses. Teadustöö traditsioonis üles ehitatud uuringu teoreetiline ja empiiriline osa vaatleb, millised on noorte looduse ja keskkonnasäästuga seotud harjumused ning kuidas on need seotud erinevate loodusmeedia kanalite kasutamise praktikatega. Kuigi uuringu fookuses on loodussaated ja –ajakirjad, on vaadeldud ka teisi loodus- ja keskkonnateemalisi väljaandeid – raamatuid, trükiajakirjandust ja loodusfilme. Uuringu fookuses on ka see, millised on noorte infotöötlemise harjumused ja kuidas neid kujundavad meediaväljaanded ise. Keskset kvantitatiivsetele analüüsidele tuginenud teoreetilistest ja empiirilistest eeldustest kasvas välja mitmeid küsimusi, millele ei olnud võimalik olemasolevate andmete pinnalt vastata. Eeskätt sellele, kuidas siis ikkagi noored loodusmeediat tarbivad? Kuidas nad teleri ette juhtuvad või kuidas ajakirju hangivad, mida nad sealt täpsemalt vaatavad, millele tähelepanu pööravad? Ja milline on üldse loodusväljaannete hariduslik ja keskkonnasäästu kujundav potentsiaal?

Sellele vastamiseks viisin läbi originaaluuringu. Kui kvantitatiivsete andmete pinnalt vaatlesin 15-24aastaseid elluastujaid (ainult 15-19aastastele keskendumine oleks toimunud liiga väikese valimi pinnalt), siis oma kvalitatiivse uuringu kitsendasin gümnaasiumiõpilastele, tuues uurimisvaldkonnana sisse ka kooliruumides toimuva. Viisin läbi neli fookusgrupp-intervjuud (kokku 23 õpilast) kahes koolis - Gustav Adolphi Gümnaasiumis ja Türi Ühisgümnaasiumis. Vestlema kutsutud noorte loodushuvi oli mitmekesine – uuring ei keskendunud teadlikult loodushuvilistele noortele, sest eelnev analüüs näitas, et loodushuvi on noorte seas paratamatult madal. Kahes intervjuus vestlesin noortega loodusajakirjade, kahes loodussaadete ja –filmide teemal. Noorte loodusmeedia kasutamise kogemust analüüsisin ka ankeedi ja meediapäevikuga seotud ülesannete abil. Saadud kvalitatiivseid tulemusi ei saa üldistada kogu noorte grupile, kuid sellest on võimalik leida tõlgendusi, miks noorte meediaelistused ja harjumused on võrdlemisi looduskauged, pinnapealsed ja juhuslikud.

Uuringu tulemustest järeldub, et noored on korraka võrdlemisi kriitilised ja samas pealiskaudsed ning meelelahutusele orienteeritud (loodus)meediatarbijad. Kuigi nad teavad loodusajakirju ja loodussaateid, jälgivad nad neid juhuslikult ja pigem ümbritseva keskkonna

mõjul (soodne eetriaeg, vanemate poolt tehtud loodusajakirjade tellimused, koolitunni ülesanded). Noored ei jälgi ega vali konkreetseid ajakirju või looduskanaleid, levinum on sotsiaalmeedia ja internetiliikluse sissekäidud radadega haakuvate ja inimhuvi kätkevate uudiste jälgimine. Nende sekka võib sattuda ka loodusuudiseid, kui nad vastavad noorte infotarbimise standarditele, milleks on esteetilised pildid, lihtsakoelisem ja elulisem tekst ning info parajal määral resümeeritus. Ühele valdkonnale keskendunud väljaannete asemel meeldib neile selge temaatilise fookuseta, mitmekülgseid teemasid lahkavad väljaanded.

Kui loodusajakirjade maastikul on selliste eelistuste järgi meeldivaimad ajakirjad globaalsed tõlkeajakirjad, siis loodussaadete maastikul suudavad kohalikud tugeva brändiga „Osoon“ ja noorte võistlusmäng „Rakett69“ meelelahutuslike formaatidega (veel) konkureerida.

Olgu öeldud, et noorte keskkonnasäästlik käitumine ei ole seotud loodusmeedia jälgimise või looduses liikumise praktikatega – kui arendada üht, ei pruugi see kujundada teist, sest vastastikmõju (kokkupuude) puudub. Siiski on ka loodusmeedia žanrite arendamisel potentsiaali rohkem noorte harjumustesse sekkuda, pakkudes praktilisemat ja elulisemat sisu.

Noorte loodusmeedia tarbimise harjumusi kujundavad loodushuvi asemel loodusmeedia tootjad ja telesaadete puhul ka telekanalid, valides turustuskanaleid ning kujundades eetriaegu. Siin on potentsiaali ka noorte loodusmeedia kogemust arendada. Paraku põrkub loodusmeedia sarnaselt ülejäänud meediale vastu turuloogikat ja globaliseeruva auditooriumi pealiskaudsust. Eesti kohalik loodusmeedia jääb noorte meediakasutusharjumustest paratamatult kõrvale, sest ei suuda ja ei peagi konkureerima meelelahutuslike loodusmeedia kanalitega. Ometi tõstatab see küsimuse kohaliku loodusmeedia kui sisuliselt avaõigusliku meedia funktsioonides meedia toetamise alustest. Sellele küsimusele uuring ei vasta, kuid püüab pakkuda aruteluks piisavat originaalanalüüsi.

Uuring sõnastab ka erinevad võimalused, kuidas loodusmeediat rohkem noorte sihtrühmadeni tuua – kui see on soovitatav eesmärk, eriti pealekasvavat põlvkonda silmas pidades. Selleks on uuringu diskussioonis välja toodud soovitused kolmel tasandil: 1. mikrotasandi ettepanekud, mis pakuvad soovitusi loodusmeedia turustamise ja sisuloome valdkonnast, 2. keskmise tasandi ettepanekud, mis eeldavad loodusmeedia kanalite koostööd teiste osapooltega, 3. radikaalsemad ettepanekud, mis eeldavad loodusmeedia struktuurilist ümberkujundamist.

Soovitused ei ole loodud kohustavate ettepanekutena, vaid viljastavaks mõtteaineks väga erinevatele osapooltele.

Sissejuhatus

Keskkonnaprobleemid esitavad väljakutse mitte ainult poliitikale ja tööstusele, vaid ka keskkonnaharidusele selle laiemas tähenduses: viisile, kuidas inimesed elavad ja mõtlevad ning teguritele, mis seda omakorda kujundavad. Traditsiooniliselt räägitakse keskkonnakaitse kujundamisel (näiteks Brundtlandi 1987. aasta raport) järeltulevatest põlvetest, kelle tarbeks on vaja loodust hoida ja kelle kätes on looduskaitse järjepidevus. Ometi seavad mitmed uuringud, näiteks 2009. aasta Sony tellitud noorte küsitlusuuring vanades Euroopa riikides, seniste katsete võime inimeste käitumist ja teadmisi kujundada kahtluse alla. Selle uuringu järgi leidis näiteks kuus noort kümnest (vanuses 11-16), et on keskkonnasõnumite vastuolulisuse tõttu segaduses ja ei suuda otsustada, keda üldse usaldada. Nad väidavad, et tunnevad end keskkonnaküsimustes jõuetu ja apaatsena. Kriitilise arvamuse väljatöötamist erinevate keskkonnahariduslike traditsioonide kohta tuleb seetõttu väga oluliseks pidada.

Selgitamaks, millised on üldse inimeste keskkonnaalastesse praktikatesse sekkumise võimalused, uuris Mariliis Tago oma magistritöös, keskendudes teavituslike keskkonnaprojektide kriitilisele analüüsile (potentsiaal luua muutust, kujundada teadmisi ja inimekäitumist läbi teavitamise). Selle töö uurimisarealist jäid kõrvale spetsialiseerunud perioodilised keskkonnaväljaanded – loodusajakirjad ja -saated. Selle niši täitmisega tegeleb käesolev uurimus (ajakirjade kasutamiskäitumise analüüs valmis minu seminaritöö raames). Keskkonnaväljaanded võib jagada loodusfilmideks, telesaadeteks, raadiosaadeteks, ajalehtedeks-ajakirjadeks, raamatuteks ja internetiportaalideks. Keskkonnaalaste väljaannete maastik on viimasel aastakümnel oluliselt mitmekesisemaks muutunud. Sissejuhatuses püstitatud probleemi valguses tuleb aga küsida, mis on väljaannete võimekus inimeste keskkonnaharidusse panustada? Millised väljaanded sellest mitmekesisest valikust on olulisemad ja mille poolest? Millised ajakirjanduslikud võtted üldse töötavad, millistele nuppudele vajutamine toimib?

Et minu uurimuse maht on väga väike, pidin tegema oma kriitilise valiku. Teoreetilistes ja empiirilistes eeldustes püüan anda ülevaate erinevate keskkonnaväljaannete potentsiaalset juba olemasolevate analüüside pinnalt – eriti eri sotsiaaluuringute ja teadusartiklite kaasabil. Empiirilise analüüsi tarbeks tuli mul aga oma uurimisfookust kitsendada. Valisin oma uurimuse fookusesse selle, millised on noorte inimeste (gümnasistide) loodusajakirjade ja –saadete kasutuspraktikad. See on õigustatud, sest noort pealekasvavat põlvkonda

iseloomustatakse läbi varasematest põlvkondadest selgelt eristuvate meediatarbimise ja elustiili praktikate.

Keskkonnaajakirjade maastik on tänapäeva Eestis väga kirju. Ometi pole see alati nii olnud. Eesti Loodus (taasilmus aastal 1958) oli esimene eestikeelne loodusajakiri ning Horisont, samuti mõeldud laiemale lugejaskonnale, hakkas ilmuma alles kümme aastat hiljem. Esimene ainult loodusele pühendunud telesaade „Osoon“ alustas alles 1993. aastal. Täna on keskkonnaajakirjade maastik oluliselt variatiivsem: palju on erinevaid Eesti looduseteemalisi ajakirju, nagu näiteks Loodusesõber, Minu Maailm, Eesti Jahimees, millega konkureerivad senisest enam tõlkeajakirjad laiast maailmast, nagu Imeline Teadus ja National Geographic. Samuti on palju loodussaateid, nagu näiteks jätkuvalt „Osoon“, „Kalamehejutud“ ja „Keskkonnanädal“, mis on kõik kättesaadavad internetis. On ka loodus- ja keskkonnatemaatikale pühendunud portaale, millest näiteks värskemaid keskkonnauudiseid pakuvad üheaegselt Bioneer, Roheline Värav ja Keskkonnaharidus.ee (põhiliselt samade pressiteadete avaldamisega). Eraldiseisvalt on nende väljaannete ja saadete loetavusvaadatavus enamasti madal ning seda eriti noorte hulgas. Näiteks 1980. aastatel luges Eesti Loodust ja Horisonti 19 protsenti kõigist noortest, kuid 2011. aastal ainult 2 protsenti. Loodussaateid tihedalt vaatavate inimeste osakaal on noorte sihtrühmas keskmiselt poole vähem kui vanemais vanuserühmades.

Nii, nagu pole selge, milline peaks olema noore inimese suhe loodusega (oluline ja sageli kasutatav argument on see, et tänapäeva elus polegi looduse tundmine enam eluliselt oluline oskus), ei ole olemas selget arusaama sellest, mis rolli mängivad keskkonnaväljaanded noore inimese elus. Võib-olla aitab küsimuse esimesele, ülikeerulisele poolele vastata mõnel määral ka see, kui saame vaadelda selle teist poolt – uurida Eesti noorte keskkonnameedia kasutuspraktikaid. Kuidas loevad noored loodusajakirju, milline informatsioon seal neid köidab ja mida nad rakendavad? Kas keskkonnaajakirjades on mõni avastamata potentsiaal, mida noorte jaoks paremini ära kasutada või esile tõsta?

Uurisn 23 noore inimese loodusfookusega meediapraktikaid. Vaatlen neljast fookusgrupi intervjuust pärit sissevaateid koolinoorte käitumisse ja arvamustesse loodusajakirjade ja -saadete suhtes. Tuginen ka intervjuule eelnenud ülesannetele, milles noored pidid salvestama oma loodusmeediakogemust (erinevad meetodilised võtted). Väljaannetest kaasasin ma uuringusse peaaegu kõik hetkel Eestis ilmuvad loodusajakirjad ning valiku viimase kolme aasta jooksul valminud loodussaadetest. Sellesse valikusse kuulub ka ajakirju ja saateid, mille

sihtgrupiks ei ole gümnaasiuminoored (Keskkonnatehnika, Minu Maailm, „Keskkonnake“, erialaväljaanded), et mitte välistada võimalikke ootamatuid vastuseid küsimusele, mis noorte puhul tegelikult toimib ja mis mitte.

Põhikooli ja keskkooli ajal võtsin ma ise osa paljudest loodusteemalistest olümpiaadidest, viktoriinidest ja loodusajakirjade lugemise võistlustest, mis tõstsid mu huvi käesoleva teema vastu. Töö on osaliselt valminud Keskkonnainvesteeringute Keskuse toel.

Soovin tänada ulatusliku abi ja kannatlikkuse eest oma juhendajat Maie Kiiselit. Samuti tänan kõiki ajakirjade- ja teletoimetuste töötajaid, kes jagasid minuga andmeid oma väljaannete loetavuse-vaadatavuse kohta ning andsid mulle uuringu läbiviimiseks ajakirju. Suur aitäh ka bioloogiaõpetajatele Helina Reinole ja Eda Koskorile, kes aitasid mul leida õpilasi, aega ja ruume, et viia läbi vajalikke intervjuusid. Tänan ka Reet Kristiani, kes viis mind kokku bioloogiaõpetajatega, ning õpetajaid Edith Maasikut ning Kirsti Solvakut, kes tutvustasid mulle laiemalt keskkonnahariduse praegust käekäiku.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Järgnevas peatükis kirjeldan lähemalt Eesti loodus- ja keskkonnaväljaannete maastikku, selle olemust, muutumist ning vastuvõttu, fokuseerudes just noorele lugejaskonnale. Juba teoreetilistes ja empiirilistes eeldustes jõuan olulistele järeldustele. Püüan neile kinnitust leida ka enda poolt läbi viidud kvalitatiivses uurimuses, mille leiab analüüsipeatükist.

Käesolev uurimus lähtub uurimisprobleemist, mis tõstatub järgmistest asjaoludest:

- * Inimeste elus looduses viibimise ja toimetamise tähtsuse oluline vähenemine (Kiisel 2013)
- * kohalike loodusajakirjade lugejate arvukuse vähenemine (Kiisel 2013, Lõhmus & Vihalemm 2004)
- * loodussaadete ja filmide vaatajaskonna vähenemine (Mina. Maailm. Meedia 2002-2011)
- * kasvavad ootused inimeste keskkonnateadlikule käitumisele.

Nende faktide pinnalt on kerge teha pessimistlikke järeldusi. Ometi on siia kõrvale tuua ka positiivseid näitajaid, näiteks Eesti õpilaste kõrged tulemused loodusteadustes PISA (2006, 2009, 2012) uuringutes, säästva arengu lõimimine kooliprogrammi ning keskkonnasäästu praktikate populariseerumine ja neid toetava taristu areng (Kiisel 2013). Nende vastuoluliste väidete pinnalt tekib küsimus – millised tegurid on siin omavahel seotud ja millised toimivad eraldiseisvalt?

Käesolev uuring vastandub sügavalt juurdunud paradigmale, mille kohaselt inimene on ratsionaalne käituja (*action-behavior-choice* mudel (Shove 2010), kes reageerib ratsionaalselt talle pakutavale targale infole, kujundab toetava hoiaku ja muudab selle tagajärjel oma käitumist. Reaalne elu ja “ummuksile”-jooksunud uurimisparadigma näitab, et need seosed pole siiski nii otsesed. Minu uuring lähtub praktikate teooriatest, mille kohaselt on individid ümbritseva maailmaga seotud läbi praktikate, mis pole ratsionaalsed, vaid harjumuslikud, sotsialiseerituse viiside tagajärg. Praktikateoreetik Reckwitz defineerib praktikat järgmiselt (Reckwitz 2002): „Praktika on rutiinne käitumise tüüp, mis koosneb mitmest omavahel ühendatud elemendist: kehaline tegevus, vaimne tegevus, materiaalsed asjad ja nende kasutamine, taustateadmised mõistmise kujul, oskusteadmised, emotsionaalne seisund ja motiveerivad teadmised.“

Et praktikateooria põhist lähenemist paremini mõista, võib tuua näite liiklusest. Kuigi linna kesksel magistraalil on kehtestatud liikluspiirang 70 km tunnis, sõidetakse seal ometigi 89 km tunnis. Sealhulgas ka need, kes on liiklusteadlikud, kursis kiiruseületamisest tulenevatest

riskidega ja muidu ontlikud liiklejad. Käitumine sellel magistraalil on seotud sellel teel liiklemise praktikaga, mis tõmbab kõik liiklejad endasse nende ratsionaalsetest kaalutlustest hoolimata. Sarnaselt on oluline mõista ka inimeste öko-ostlemist ja teisi ühiskondlikult heakskiidetud tegevusi. Inimene ei allu kaupluses mitte keskkonnasäästu praktikatele, vaid ostupraktikatele – ta ei tule poodi keskkonda säästma, vaid vajalikke toiduaineid ostma. Nii kiiruseületamine kui ostlemine on üsna harjumuslik tegevus, mida sooritatakse ilma pikema juurdlemiseta.¹

Praktikad moodustavad ühendatud ploki, mida ei saa taandada ühegi üksiktegevuseni, näiteks toote ostukorvi tõstmiseni, sest see tegevus ei töötaks ilma soovita selle tootega midagi edasi teha. Seega tähendab mingi praktika järgimine reaalses elus mitmete kindlate tegevuste sooritamist omavahelises kooskõlas. Seega ei hõlma praktikate järgimine mitte ainult füüsilist tegevust, vaid ka kindlaid ja rutiinseid vaimseid tegevusi, milleks on arusaamine, oskamine ja tahtmine. Need vaimsed tegevused on omased praktikale endale, mitte ainult praktika sooritajale, mistõttu need tegevused on mõistetavad ka kõrvalseisjatele (Reckwitz 2002). Sestap ei mõista liiklejad toodud näite varal oma kaasliiklejaid kiiruse ületamise eest hukka.

Praktika elementide läbipõimitusest tulenevalt on inimeste praktikad tugevalt juurdunud, sageli mitteratsionaalsed ja automaatsed. Ometi on informatsioonil oma roll. Selle mõistmiseks peab loodus- ja keskkonnapraktikaid ning infotarbimise praktikaid vaatlema koos ja ükshaaval, üksipulgi, et mõista seda, millised praktikad on omavahel seotud ja millised mitte, millised on puhtalt vaimsed praktikad (arusaam, et keskkonda peab kaitsma, oskus väljendada keskkonnamuret) ja millised kehalised (keha, mis läbi jäätmete sortimise kasutab reaalselt aega, ruumi ja vahendeid ilma mõttetegevust raiskamata), millised on üksteist toetavad ja soodustavad.

Praktikad, millele tuleb uuringu fookusest lähtuvalt läheneda, on erinevad **loodus- ja keskkonnapraktikad**, erinevad **meediatarbimise praktikad**, **informatsiooni töötlemise praktikad**, aga ka **meediaväljaannete kujundamise praktikad**. Kahtlemata pole võtta adekvaatset infot kõigi nende praktikate kohta, kuid olemasoleva põhjal annan oma parima.

¹ Selle vaatepunkti kohaselt tuleb inimese käitumise muutmiseks eeskätt kujundada ümber tema harjumusi läbi praktikate kujundajate, mitte pakkuda ratsionaalseks otsuselangetamiseks infot (millele aga tänase Eesti keskkonnakäitumise kujundamise programmid orienteeritud on). Näiteks tuleks liikluse ohjamiseks muuta kiiruseületamisega seotud trahvide traditsiooni ja seada üles kiiruskaameraid, öko-ostlemise soodustamiseks tuleks laiendada toodete sortimenti ja asetada need harjumuspärase toodete kõrvale, mitte eraldi ökoriüleisse, mille valik ei vasta ostja harjumuspärasele ostukorvile).

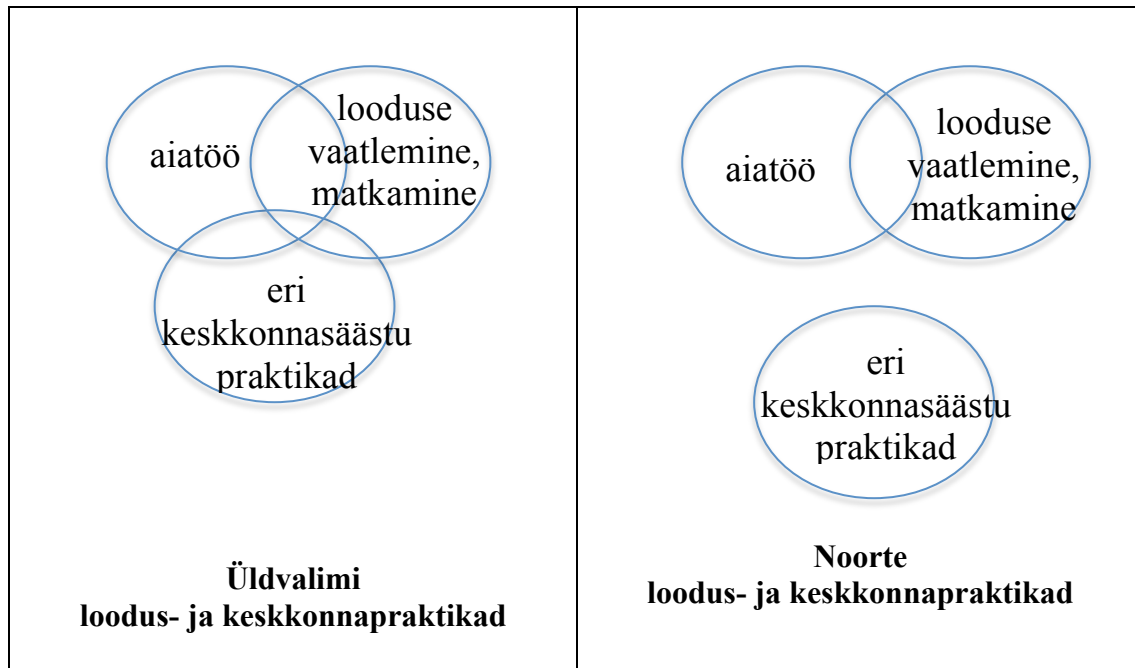
1.1 Praktikate teooriatest lähtuv vaade keskkonna- ja infotarbimise praktikatele

1.1.1 Loodus- ja keskkonnapraktikad

Uuringu Mina. Maailm. Meedia andmetel on erinevad loodus- ja keskkonnapraktikad omavahel statistiliselt seotud. Seotud on nii passiivsed looduspraktikad (looduses liikumine), praktilised tegevused nagu aiatöö, aga ka keskkonnasäästlikud praktikad nagu jäätmete sortimine, ökotoodete ostmine või taaskasutus. Neid vastajaid vanuses 15-74, kellele on omane nii aktiivne looduses viibimine kui aiatöö (mõlema puhul vastused kas “sageli, regulaarselt” või “mõnikord, vahetevahel”), on uuringu järgi 36%. Seos on statistiliselt oluline – need praktikad käivad sageli käsikäes. Kõrvutuseks – umbes 25% on neid, kel pole suuremat kokkupuudet kummagagi nimetatud looduspraktikaist. Looduspraktikate seotus mitmekülgsete keskkonnasäästupraktikatega on nõrgem – neid tegevusi on raskem sooritada üheskoos. Uuringus kasutatud jaotuse järgi võib öelda, et 23-24% vastajaist oli aktiivselt kaasatud kas säästva tarbimise ja looduses viibimise või säästva tarbimise ja aiatöö praktikasse. Kolme erineva loodus- ja keskkonnapraktika sooritajate ühisosa on kasutatud meetodikaga 17%.

Kui vaadelda üldvalimit ja noorte rühma vanuses 15-24 eraldi, nähtub aga huvitav tõsiasi. Kui üldvalimi puhul on kolm kõnealust praktikat seotud, siis noorte grupi puhul ei ole keskkonnasäästu praktikate “kimbu” ja looduspraktikate vahel statistiliselt olulist seost. Teisisõnu, keskkonnasäästlik käitumine toimib eraldiseisvalt vahetust looduskogemusest (vt Joonis 1). Nõrga seose leiab keskkonnasäästlike praktikate ja laiema ning abstraktsema loodushuvi vahel. Sestap on oluline eraldi vaadelda noorte loodus- ja keskkonnapraktikate ning loodusmeedia tarbimise seoseid.

Mina. Maailm. Meedia 2002-2011 andmed näitavad, et kui aktiivselt looduses käijate ja aiatöö tegijate arv on järjepanu langenud, siis just noorte grupis on aiatöö tegemine populaarsemaks muutunud. Kuigi noored on kõige vähem aiatööd tegev ja looduses matkav vanuserühm, on noorte grupp (eluaastaid 15-24) ainuke vanusegruppidest, kus aiatöö tegemise praktika pole teinud läbi olulist langust. Vastupidi - 2005. ja 2011. aasta kõrvutus näitab, et noorte rühmas on aktiivsete aiatöö tegijate osakaal tõusnud kümne protsendipunkti võrra. Looduses matkamine ja looduse vaatlemine on sarnaselt teistele vanuserühmadele endiselt ka noorte grupis langev trend. Siiski võib küsida, kas mitte looduses viibimisega seotud tegevused pole muutunud?

Joonis 1. Täiskasvanute ja noorte loodus- ja keskkonnapraktikad.

Kui aga vaadelda aiatööd tegevate inimeste populatsiooni tervikuna, näeme, et noored on selles grupis siiski marginaalne seltskond. Aiatöö praktikast on kõige enam haaratud vanusegrupp 35-64. Looduses liikujate profiil on kümnendi jagu noorem – 25-54.

Tabel 1. Kahe keskse looduspraktika kõrvutus.

Kõrvutusmoment	Aiatöö	Looduses viibimine ja matkamine
seos üldvalimi keskkonnasäästu praktikatega	olemas	olemas
seos noorte keskkonnasäästu praktikatega	puudub	puudub, olemas abstraktse loodushuvi tasandil
praktika järgimise trend üldvalimis	pikaajalises languses, marginaalne kasv 2011. a. uuringus	pikaajalises languses
praktika järgimise trend noorte hulgas	kasvab	langev
praktika sooritajate tuumikgrupp	vanuses 35-64	vanuses 25-54
praktika mittesooritajate tuumikgrupp	vanuses 15-44, suurem	vanuses 15-44, väiksem

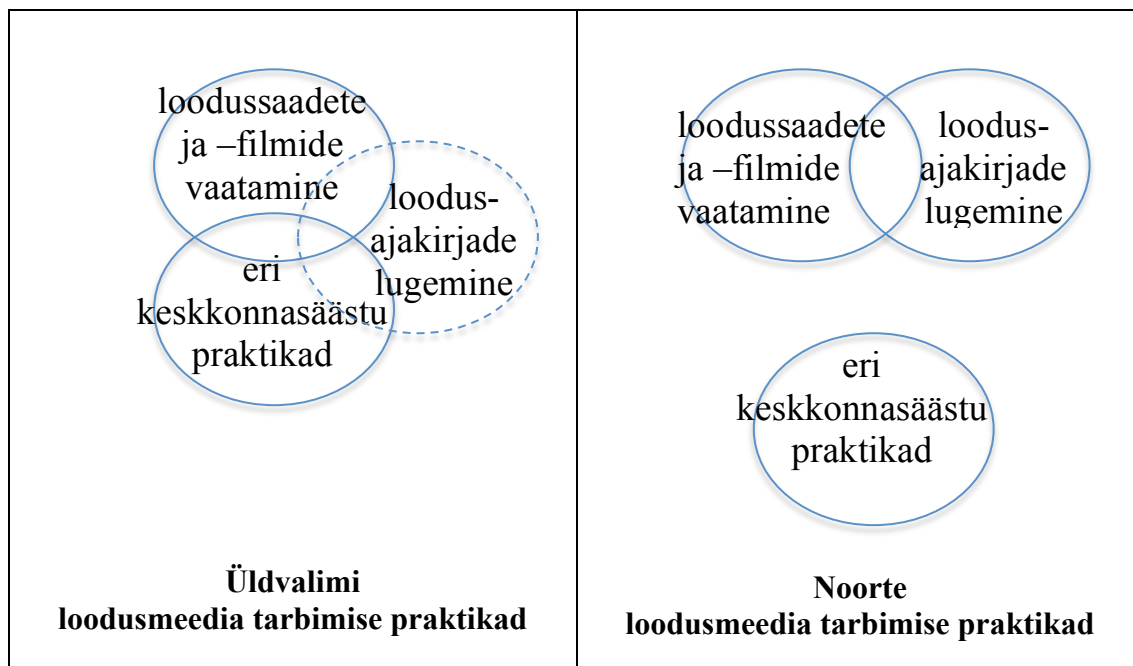
Kui aga vaadata, kes annavad tooni looduskauge populatsiooni hulgas, siis looduses vähe viibijate tuumikgrupi moodustavad vanusegrupid 15-44, kuigi jaotus eri vanusegruppide vahel on võrdsem kui aiatöö mittetegijate vahel, kelle vanuseline pöhiraskus koondub veelgi rohkem samasse vanusevahemikku. Kui loodushuvi taandumine on toimunud eri vanusegruppides sarnaselt, siis aiatöö tegemise vähenemine on toimunud vanema generatsiooni arvelt – nende seas on aiatööst loobumine olnud eriti järsu trendiga.

1.1.2 Meediatarbimise praktikad

Võrreldes üldpopulatsiooni ja noorte vastuseid keskkonnapraktikate ja loodusmeedia tarbimise kohta, tulevad välja olulised erinevused. Üldvalimi puhul on keskkonnasäästu praktikad loodusmeedia jälgimisega statistiliselt oluliselt seotud, eriti just loodusfilmide ja -saadete jälgijate puhul (aktiivsem loodussaadete jälgija on aktiivsem keskkonnasäästja). Võib eeldada, et vastajad on pidanud vastamisel silmas just kohalikke keskkonnasaateid, mis räägivad keskkonnasäästust sageli ja praktiliselt. Loodusajakirjade jälgimisel pole seost erinevate keskkonnasäästu praktikatega alati olemas. See tuleb ilmselt ajakirjade orienteeritusest abstraktsema tasandi informatsiooni esitamisele. Näiteks ei sorteeri loodusajakirjade lugejad metallijäätmeid ja tagatisrahaga pakendeid teistest rohkem, sest need tegevused ei ole ilmselt keskkonnahuviga seotud praktikad, vaid hoopis poodlemise ja ehitamisega seotud praktikad. Ka biolagunevate jäätmete eraldamine ei ole ajakirjade lugemisega seotud, selle praktika kujundamine on veel endiselt võimaluste olemasolus kinni. Noorte grupi analüüsist nähtub aga, et ei loodusajakirjade ega loodussaadete-filmide tarbimise praktikal ei ole statistiliselt olulist seost erinevate keskkonnasäästu praktikatega (vt Joonis 2), näiteks jäätmeliikide eraldi kogumisega (va vanapaber ja papp, mis näitas nõrka seost, $p=0,026$). Noorte grupi loodusmeedia tarbimisel pole seost ka looduspraktikatega nagu aiatöö või matkamine (va eesti noortel looduses käimise ja loodusfilmide vaatamise vahel).

Vanema generatsiooni juurde tagasi pöördudes tuleb nentida, et erinevatel meediajälgimise praktikatel on eri looduspraktikatega erinev seos, kuigi statistiline seos on reeglina neil kahel alati olemas. Mina. Maailm. Meedia kõrvutavas uuringus (2002, 2005, 2008, 2011) vaatasin eraldi aktiivselt loodusajakirju ja aktiivselt loodussaateid-filme tarbivaid vastajaid. Selgus, et aktiivselt loodusajakirju lugevate inimeste osakaal kasvab (ilmselt tõlkeajakirjade arvelt) looduspraktikaist sõltumatult – ajakirjade lugemise kasv toimub ühtlaselt eri aktiivsusega looduspraktikaid harrastavate inimeste seas (nii nende seas, kes looduses ei liigu-toimeta, kui ka nende seas, kes seda teevad). Sellest võib järeldada, et loodusajakirjade lugemine ei eelda

vastavalt inimeselt tugevamat loodussuhet. Aktiivsemad looduspraktikad ei too kaasa aktiivsemat loodusajakirjade lugemist ega vastupidi – aktiivsem lugemine looduspraktikaid.

Joonis 2. Täiskasvanute ja noorte loodus- ja keskkonnapraktikate seotus loodusmeedia tarbimisega.

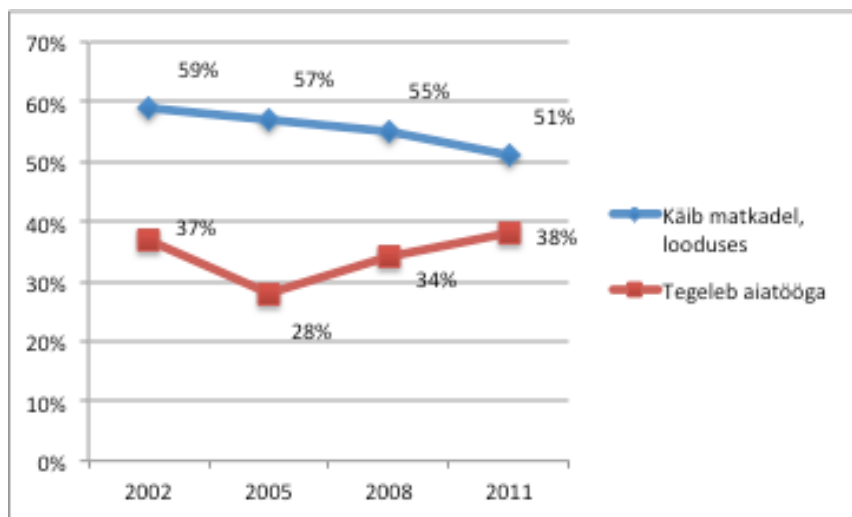
Aktiivsem loodusfilmide ja –saadete järgimine käib aktiivsete looduspraktikatega (nii looduses viibimine kui aiatöö tegemine) tugevamalt käsikäes. Kuigi nii loodusfilmide ja –saadete vaatajate kui looduspraktikate harrastajate osakaalud on mõlemad 2002-2011 oluliselt langenud, pole loodusmeedia jälgimise langustendents olnud looduses tegutsejate seas nii tugev, kui nende seas, kes looduspraktikaid ei harrasta. Kui aktiivsete looduspraktikatega inimeste seas on loodusfilmide ja –saadete vaatajate osakaal vahemikus 2002-2011 kukkunud kolmandiku võrra, siis looduskaugete inimeste seas on selle meedia tarbimine vähenenud koguni poole võrra. Kuigi loodussaated ja looduspraktikad statistiliselt toetavad üksteise jätkumist, ei saa ilma kvalitatiivse analüüsita otseselt öelda, et need praktikad on omavahel seotud. Võib olla, et mõlemad praktikad on laiemate süsteemsete muutuste tõttu (linnastumine, meediasüsteemi muutumine) paralleelselt hääbumas, lihtsalt veidi erinevate kiirustega.

Ka loodusmeedia jälgijate kõrvutamine näitab, et loodussaadete vaatamine ja ajakirjade lugemine on erinevad tegevused. Kui loodusajakirju loeb järjekindlalt või juhuslikult 16% vastajaist, siis vaid 8% on neid vastajaid, kes samal ajal vaataks kas sageli või mõnikord ka loodussaateid-filme (vaid 27% vastajaist ei ole kummagi kanaliga seotud) – need on üsna eraldiseisvad meediatarbimise praktikad. Kui vaadelda aktiivseid loodusmeedia jälgijaid, siis

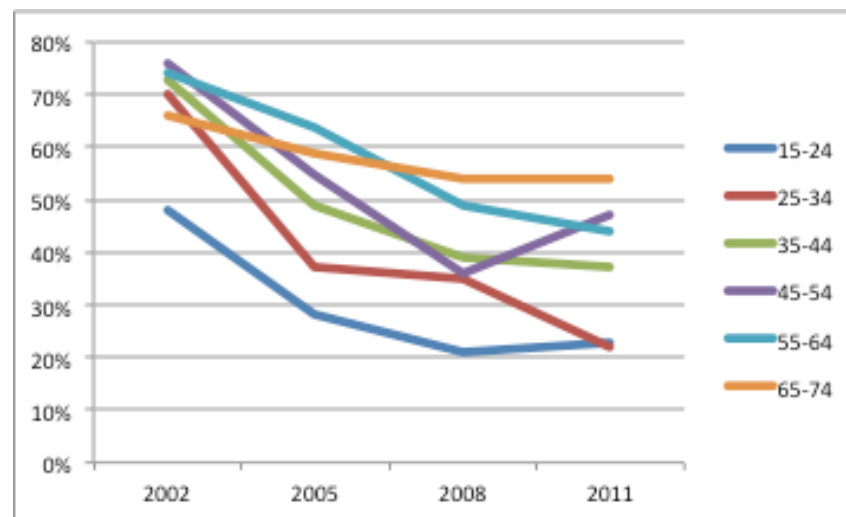
võib üldistada, et neid iseloomustab paremini aiatööga kui loodusvaatluste ja matkamisega seotud elustiil. Loodusajakirjade aktiivsete lugejate seas on looduses viibimise harjumus mõneti tugevam kui saadete-filmide jälgijate seas.

Tabel 2. Loodusajakirjade ja filmide-saadete tarbimise praktikate kõrvutus.

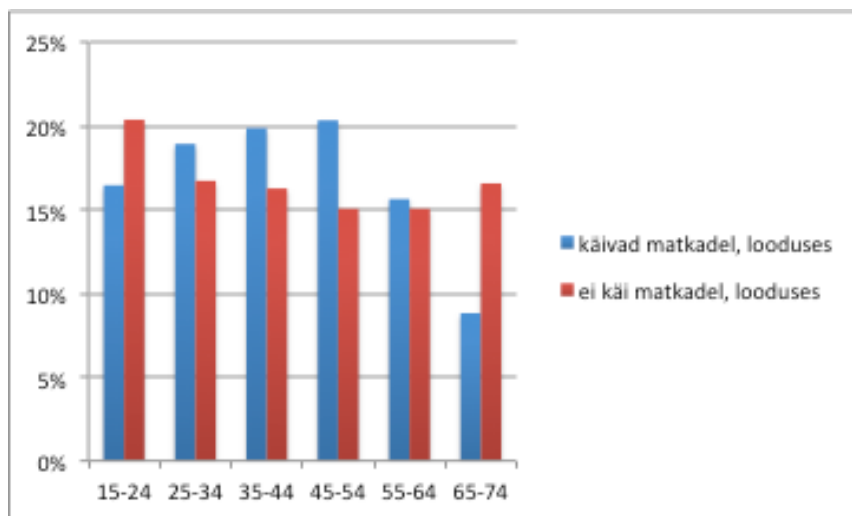
Kõrvutusmoment	Loodusajakirjad	Loodusfilmid ja -saated
tarbimistendents	kasvab	langeb
aktiivsete lugejate-vaatajate seas on looduses viibimise harjumus...	tugevam	nõrgem
aktiivsete lugejate-vaatajate seas on aiatöö tegemise harjumus...	nõrgem	tugevam
aktiivne lugemine-vaatamine...	võib kasvada võrdväärselt ka nende seas, kel pole aktiivset loodussuhet	kahaneb vähem nende seas, kel on aktiivsem loodussuhe
seos keskkonnasäästu praktikatega	osaline	tugevam
seos noorte grupi keskkonnasäästu praktikatega	puudub	puudub

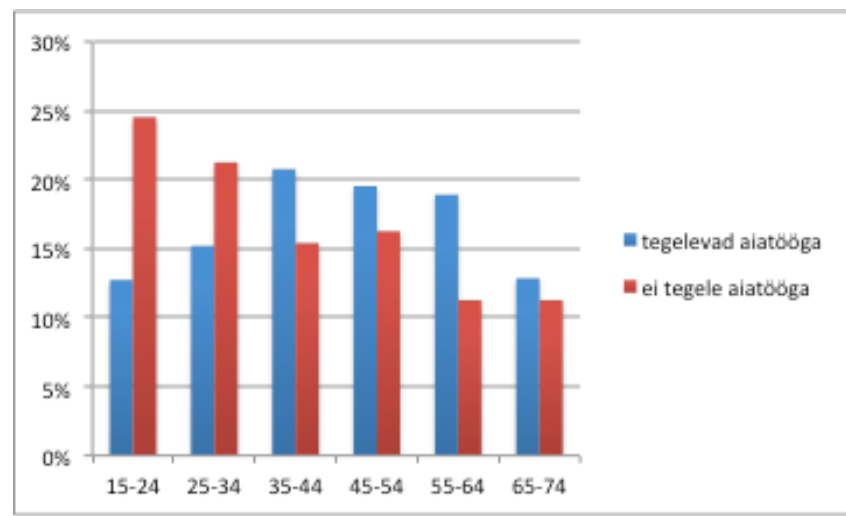
Joonis 3. Looduses tegutsemise praktikad vanuses 15-24 (vastused "sageli"+"mõnikord").

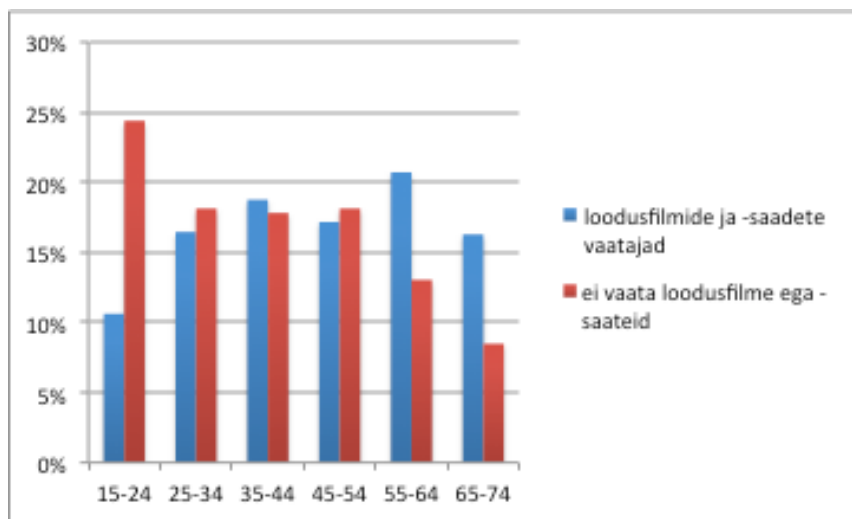
Joonis 4. Loodussaadete ja -filmide aktiivsete jälgijate ("alati" + "pidevalt") osakaal eri vanusegruppides.

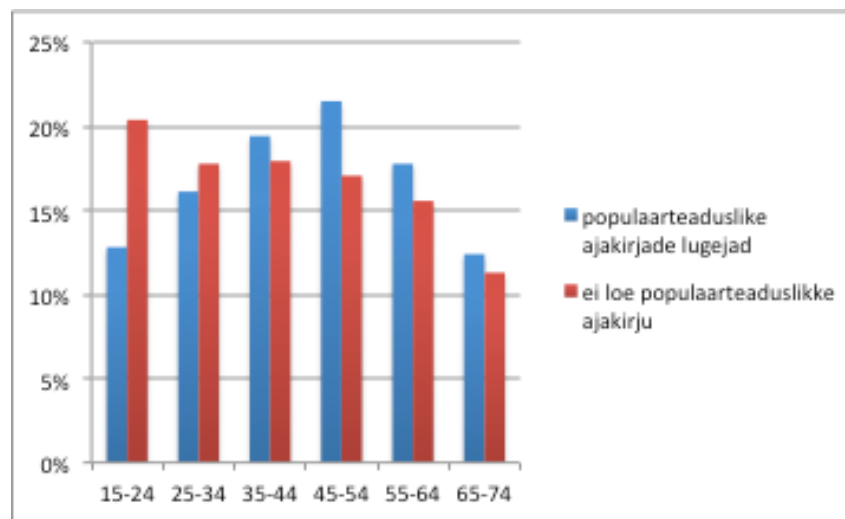
Joonis 5. Looduses sageli või mõnikord tegutsejate ja loodusega mittekokkupuutujate jagunemine vanuserühmade vahel (2011).

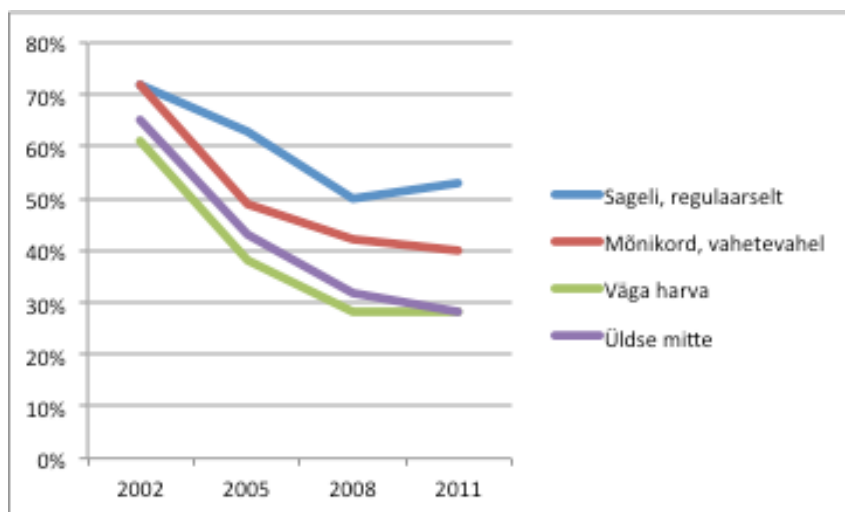
Joonis 6. Aiastööga sageli või mõnikord kokkupuutujate ja aiastööga mittekokkupuutujate jagunemine vanuserühmade vahel (2011).

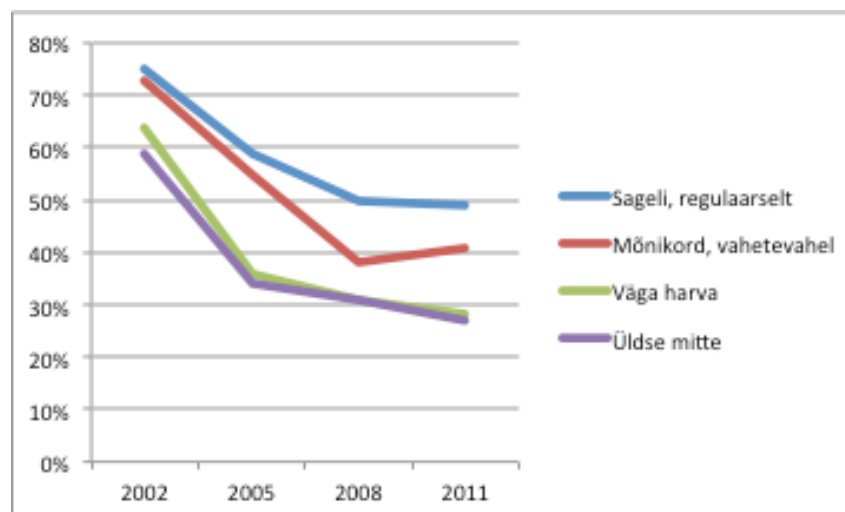
Joonis 7. Loodusfilme ja –saateid (“alati” + “pidevalt”) vaatavate ja mittevaatavate inimeste jagunemine eri vanuserühmade vahel (2008).

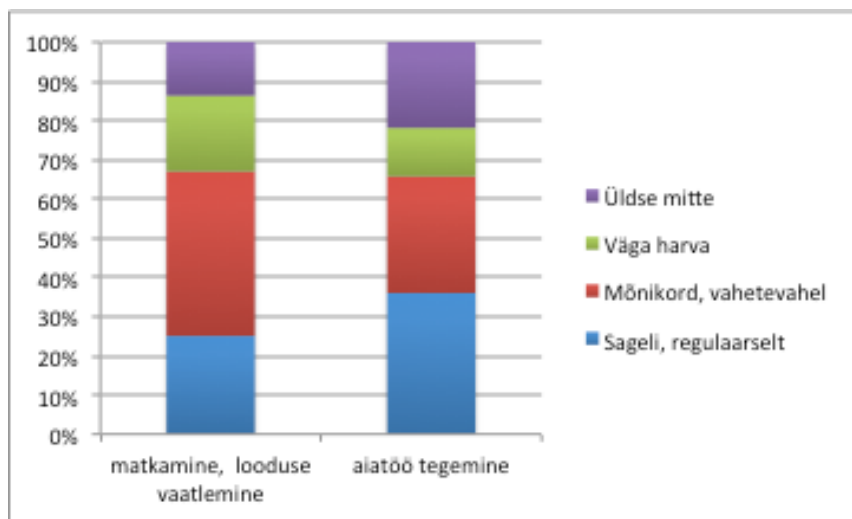
Joonis 8. Loodusajakirju (“järjekindlalt” + “juhuslikult”) lugevate ja mittelugevate inimeste jagunemine eri vanuserühmade vahel (2008).

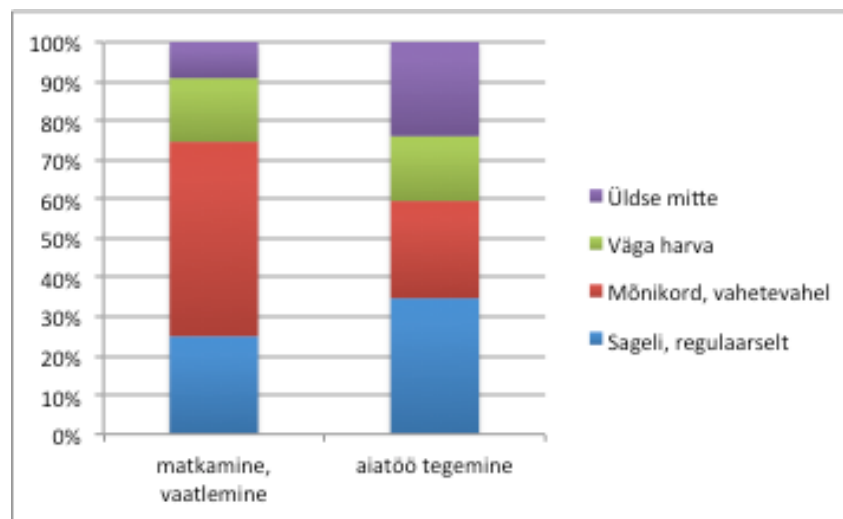
Joonis 9. Aktiivselt loodussaateid ja -filme vaatavate inimeste (“alati” + “pidevalt”) osakaal eri aktiivsusega matkadel ja looduses käivate inimeste seas.

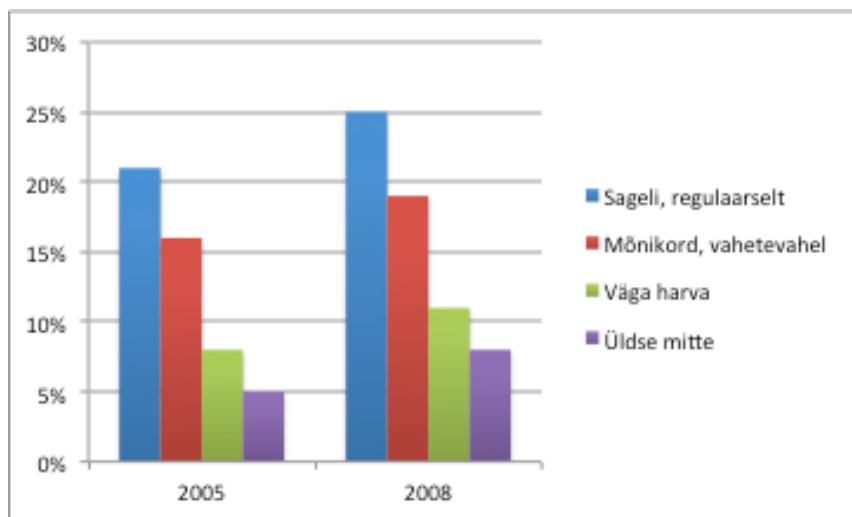
Joonis 10. Aktiivselt loodussaateid ja -filme vaatavate inimeste (“alati” + “pidevalt”) osakaal eri aktiivsusega aiatööd tegevate inimeste seas.

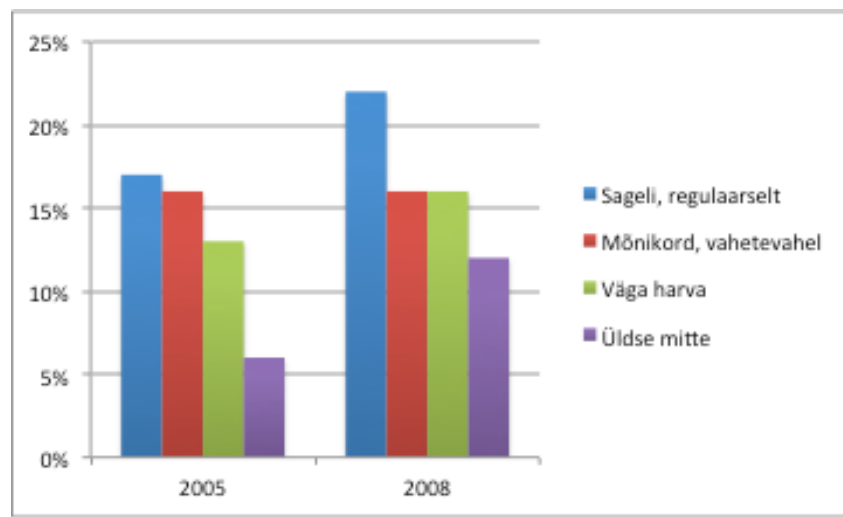
Joonis 11. Loodussaateid ja -filme aktiivselt vaatavate inimeste jagunemine looduspraktikate järgi (2011).

Joonis 12. Loodusajakirju aktiivselt lugevate inimeste jagunemine looduspraktikate järgi (2008).

Joonis 13. Loodusajakirjade aktiivsete lugejate (“järjekindlalt” + “juhuslikult”) osakaal eri aktiivsusega matkadel ja looduses käivate inimeste seas.

Joonis 14. Loodusajakirjade aktiivsete lugejate (“järjekindlalt” + “juhuslikult”) osakaal eri aktiivsusega aiatööd tegevate inimeste seas.

1.1.3 Informatsiooni töötlemise praktikad

Pakutava informatsiooni töötlemiseks on mitmeid vaimseid praktikaid, mille valik on tingitud “ettesöödetud” info kasutuskontekstidest. Keskkonnainformatsiooni töötlemine algab pihta näiteks järgmistest asjaoludest:

- millised põlvkonnad moodustavad perekonna – kas vanaema poolt tellitud loodusajakirjad võivad sattuda ka noorema lugeja kätte?
- mis on perekonnaliikmete harjumused – millal vaadatakse telekat ja millal käiakse trennis, valmistatakse süüa, minnakse magama ning kuidas sobitub siia loodussaadete eetriaeg?
- mis on telekavaatamise harjumused – kuidas seda tehakse (arvutis või telekas), kas telekale on konkurentsi teiste pereliikmete või meediakanalite näol?
- millised on informatsiooni tarbimise harjumused – kas infot otsitakse entsüklopeediast või netist, milline on valmidus minna raamatukokku?
- kuidas ajakirja turustatakse – millisel riulil asub ajakiri müügiletil või raamatukogus, kuidas on see kujundatud ja välja reklaamitud, mis on selle hind?
- millega võib loodusmeedia tarbimist ühildada (näiteks arsti või juuksuri ootejärjekorras, bussisõidul)?
- kuidas saab seda informatsiooni (formaati ja funktsiooni) kasutada – näiteks loodusolümpiaadiks valmistumisel, lõõgastuseks ja puhkuseks, meelelahutuseks, praktilise abimehena aiatöödel vm?
- Jne.

Informatsiooni vastuvõtt on tugevalt seotud elupraktikatega, mis kujundavad üsna automaatselt seda, kuidas selle infoga ümber tuleb käia. Näiteks ajakirju poeletil nähes mõjutab ajakirja haaramise otsust kindlasti ajakirja esikaas. Ostupraktikaga seotud kontekst lülitab sisse lugejapoolse „optimaalse kodeerimise“, mida võimaldab perfektne kombinatsioon piltidest, kirjapildist, kujundusest, värvist, kujust ja keelest (Held 2005). Mõnes teises olukorras ei pruugi lugeja ajakirja märgatagi. Samuti ei saa eeldada, et ajakirja lugemine viib praktilise keskkonnasäästliku teoni, sest ajakirja lugemine võib olla üksnes meelelahutusele orienteeritud praktika. Näiteks Tisler (2014) järeldeb oma magistritöös, et pedagoogilisi võtteid sisaldav multifilm “Prügihunt ja Superjanes” ei haara noort vaatajat, sest eristub liialt meelelahutusele orienteeritud multifilmi vaatamise praktikaist, sobides paremini kasutamiseks

koolitunnis, olles tavapärasel õpetamisrutiinis siiski paremini haaratav piisava annuse meelelahutuslikkuse tõttu.

Oluline on üle korrata, et keskkondliku infotarbimise ja –pakkumise praktikad ei pruugi olla seotud ambitsiooniga kujundada praktilist keskkonnasäästu argitegude tasandil. Näiteks suur osa loodusmeediast tegeleb loodusteadusliku informatsiooni söödavaks muutmise, kuid selle teadmise pole argielus enam peale hakata, kui tõdeda – keskkond on oluline, keskkond on ohus. Kooliõpilaste igapäevane õppimine on orienteeritud loodusteaduslike mõtlemispraktikate arendamisele, mida igapäevases koolielus keskkonnasäästu praktikaiks ümber ei konverteerita (koolides puuduvad keskkonnajuhtimissüsteemid). Nii võivad teadmised ja teod üksteisest üha enam lahkuda. Ka teadusetegemise praktikad on keskkonnasäästu praktikatega äärmiselt vähe seotud. Samal ajal võib keskkonnasäästu praktikaid juurutada edukalt ilma keskkonnamedia tarbimise praktikateta, eeskätt läbi taristu kujundamise. Aga infotarbimisest lähemalt.

Jetton & Alexander (2001) leiavad, et selleks, et lugeja üldse tekstist aru saaks, peaks olema tagatud kolm tingimust: 1. lugemisoskus – tekstist ja selle formaadist arusaamise võime, 2. positiivne eelhoiak ja huvi ning 3. teksti mõistmiseks piisav taustateadmine. PISA uuringud (2009, 2012) näitavad, et Eesti noortel pole teksti mõistmisega raskusi (kuigi sidustamata tekstiga on rohkem raskusi kui sidusa tekstiga ja lugemisoskus on kolmest kõrvutatud võtmepädevusest meie noorte nõrgim lüli). Loomupärane loodus- ja keskkonnahuvi on noortel nõrk, mistõttu see pole ilmselt teema, mis ise noori lugejaid enda juurde tooks. Kolmas ja üha kriitilisem küsimus on taustateadmiste olemasolu. Selles, kuivõrd tänane killustatud ja vähearutlevat infot pakkuv meediatext (vt Kiisel 2011) suudab pakkuda piisavalt taustateadmisi, pole selget seisukohta. Näiteks Sanchez, Lorch & Lorch (2001) ja Willoughby, Wood & Kraftcheck (2003) leiavad, et juhuslikus järjekorras õppetextide esitamine ning teksti läbipikkimine asjakohaste pealkirjadega (mis on online-meedias tüüpiliselt kasutusel) suurendavad informatsiooni vastuvõttu ja õppimist õpilaste poolt. Samas on kaheldav, kas õpilased väljaspool õppimispraktikat praktiseerivad tekstide resümeerimist ja tekstikohastele küsimustele vastamist ning kas nendepoolne tekstide valik on sarnane koolipingis kasutatavale. Infootsingule keskendunud infotöötlemispraktika eeldab kahtlemata lühemat ja konkreetsemat infot, mida pikitakse juba olemasolevate teadmiste ümber.

Et noorte infotöötlemist lähemalt vaadelda, peab eristama kahte olulisemat lugemise tüüpi (Mäkinen 2014): funktsionaalne, info omandamisele suunatud lugemine, mille eesmärgiks on

lugeda võimalikult vähe, saavutamaks soovitud efekti; ja narratiivne, teksti kui tervikut käsitlev mõnulev lugemine. Viimane on täna olulises langustendentsis, eriti noorte ja meeste seas (Mäkinen 2014, Vihalemm 2014, Tire jt 2009). PISA (2009) uuring järeltab sama – Eesti on sarnaselt paljude teiste arenenud riikidega naudingul eesmärgil lugevate õpilaste osakaalult üks pingerea viimaseid – 24% naudib ja 39% õpilastest ei naudi lugemist.

Kuigi PISA uuring uurib funktsionaalse lugemise oskust, rõhutatakse selles ka narratiivse teksti mõnuleva lugemise vajadust. PISA 2009 tulemuste järgi toetab õppimist 1. teadvustatud meeldejätmise oskus (näiteks kokkuvõtmise meetodite tundmine), 2. lugemise, sealhulgas internetikasutuse mitmekülgsus, 3. kriitiline mõtlemine (mida arengut toetab just mitmekülgne ja vastuoluline tekst) ja 4. nautleva lugemise, eriti ilukirjanduse lugemise harjumus. Kui vaadata seda, milliseid raamatuid Eesti noored loevad, siis Puksandi (2014) uurimus näitab, et eelistustes domineerivad teatmeteosed, ajalehekoomiksid ja novellid. Kuigi klassikalist ilukirjandust loevad noored üsna palju, moodustab sellest lugemisvarast suurema osa kooli kohustuslik kirjandus (Tammsaare, Dostojevski, Kivirähk). Suurema osa kohustuslikku kirjandusse kuuluvast lektüürist tõid noored välja kui ebameeldivaks peetavaid raamatuid. Enimloetud kirjanduses domineerisid populaarsed fantaasiaraamatud nagu Harry Potter, Sõrmuste isand ja Da Vinci kood. PISA uuringu järgi loevad Eesti lapsed naaberriikidega võrreldes oluliselt vähem ilukirjandust (antud uuringu kontekstis: pikka narratiivset ja süvitsi lugemist toetavat teksti).

PISA uuring eristab lugemisharjumusi kahe põhitelje kaudu – lugemise laius ja lugemise sügavus. Lugemise laius kätkeb lugemise mitmekülgsus – loetleb erinevaid kanaleid; lugemise sügavus oskus tekstist järeldusi teha ja neist kokkuvõtteid teha, infot taasesitada. Kui 80% Eesti noortest kuulub sügava lugemise rühmadesse (oskus koolitunni kontekstis kriitiliselt infot mõtestada), siis OECD riikidega võrreldes eristub Eesti teistest kahe olulise lugejatüübi järgi (kokku kuuest). Kui OECD maade õpilastest kuulub kriitilise lugemisoskusega, kuid ühekülgsete lugejate rühma 25%, siis Eesti õpilastest koguni 43,3%. Kui pinnapealseid ja ühekülgseid lugejaid on OECD maade õpilaste seas 5%, siis Eesti õpilastest 10,5%. Võib vaid arutleda, kuidas noorte loomupärased eelistused toetavad kriitilist mõtlemist ja lugemise mitmekülgsus. Aga formaat mõjutab kindlasti oluliselt seda, kas noor tunneb julgust talle pakutavad infot “ümber töötlemata” hakata.

Lauristin (2014) toob välja, et kui nõukaajal oli raamatute lugemine eneseväljenduse üldine norm (sest peale kultuuri oli muid võimalusi vähe), siis tänapäeva noori ja aktiivseid inimesi ahvatleb raamatute juurest ära nii uus tehnoloogia kui ka elustiilide konkurents – kasvav sotsiaalne surve reisimiseks, meelelahutuseks, ja aktiivsuseks tööl ning vabal ajal. Kultuurihuvi, millega on seotud ka loodushuvi, on omane just aktiivse elustiiliga inimestele, kes arvavad end kuuluvat ühiskonna kõrgkihtidesse (uus elitaarsus). Elustiilikonkurents on Vihalemma (2014) arvates tinginud selle, et 30 aastat tagasi nõukaajal lugemuses üldhuvi pälvinud looduskirjandus on tänaseks kukkunud erihuvi valdkonda, teaduslikuma looduskirjanduse poolelt aga juba koguni spetsialiseerunud huvi valdkonda (teksti struktuur, funktsioon ja kontekst tingivad, et lugeja huvi süvenemisaste on väga kõrge). Tänapäevane üldhuvi on seotud erialakirjanduse, praktiliste väljaannete, elulugude ja kriminaalromaanidega. Võib öelda, et see looduskirjandus, mis jõuab tänapäevase üldhuviga lugejani, on ja peabki olema väga praktiline (vt ka Tago 2014).

Lugejate eelistused on soolistest erinevustest endiselt mõjutatud. Kui naised tõmbab rohkem ilukirjandus, kultuur, suhete ja aianduse alane lugemine, siis mehed rohkem ühiskond ja poliitika, loodus ja teadus ning tehnika (Lauristin 2014). Huvitaval kombel on sama uuringu järgi kolm kõige suuremat noore lugeja tüüpi just üsna mehelikud (2014:66).

Seega selleks, et sekkuda Eesti noore lugemis- ja infotöötlemispraktikatesse, tuleks vaeva näha kas nende lugemiskogemuse ühekülgsuse vähendamise ja pikkade tekstide arusaadavaks muutmise või kohandada sellega, mis noortele juba omane – pakkuda meelelahutuslikku lühilugemist neis ühekülgses infokanaleis, mis juba kasutusel. Omaette väljakutseks on ligipääsu leidmine meelelahutuslikku netimaailma kapseldunud noorteni ja praktilise-hobilise eluviisiga noorte nišimeediumitesse.

1.1.4 Meediaväljaannete kujundamise praktikad

Olenemata sellest, kuidas meediaväljaanne loodust või keskkonda esitab, on loodus meedias nagu igasuguses representatsioonivõttes üksnes konstruktsioon. Kui praktikud vaatlevad peamiselt oma loodusfilmide, -sarjade, -saadete või trükiste edu (peamiselt vaatamise-lugemise näitajad), siis teadlased rohkem seda, milline on see loodus, mida meedias kujutatakse. Järgnevalt püüan anda ülevaate eri meediaväljaannete toimimispraktikatest.

Eesti loodussaadete traditsiooni kohta ei olnud leida sisukat analüüsi, kuid globaalset loodusinfo välja uurinuna ja Eesti loodussaateid tundes võib öelda, et Eesti loodussaated

täidavad oma vaataja jaoks olulist kontekstualiseerivat nišši globaliseerunud ja abstraktse infopakumise kõrval.

Üldiselt võib öelda, et audiovisuaalne meediamaaailm on üha enam liikumas tehniliste vahenditega loodud kunstlike keskkondade kujutamise suunas, milles “pärisloodus” leiab üha harvem väljundit. Näiteks Prévot-Julliard, Julliard & Clayton (2014) leidsid oma multifilmide analüüsis, et Disney filmikompanii toodangus on 70 aasta jooksul toimunud järk-järguline distantseerumine looduse esitamisest, sh üldiselt vabaõhukeskkondade esitamine. Olemasolev looduskeskkond on järjest enam inimese poolt kontrollitud ja bioloogilise mitmekesisuse mõistes vaesem. Kuigi Disney on olnud ka juhtiv keskkonnaproblematikast inspireeritud filmide tootja, väidab Thevenin (2013), et selle tavapärase lähenemine noorele auditooriumile on pakkuda melodramaatilist jutustust, milles kangelaslik loom-tegelane on vastandatud kurjale inimkonnale (*à la* Bambi aastast 1942). Disney looduseorientatsiooniga lastefilmid tõstavad Bagusti (2008) analüüsi järgi looduse asemel esiplaanile heroiseeritud loomakaitsjate isiklikud suhtedraamad. Tüüpiline on auditooriumi jätmise passiivse tarbija rolli, pakkudes toimuvast väga ühepoolset perspektiivi.

Tehnoloogia võimaluste arengut ei suunata nn loodusmultikates mitte loodusliku mitmekesisuse tõetruuma esituse arendamise, vaid filmitootmise tempo tõstmisesse. Sarnane tendents toimub ka loodusfilmide tootmises, kus tehnoloogia on suunatud auditooriumi üha suuremasse nõudlusesse eriefektide järele.

Richards (2014), Cabeza San Deogracias & Mateos-Pérez (2013), Bagust (2008) ja Scott (2003) toovad välja, et loodusfilmide tootmises toimub uutmoodi reaalsuse kujundamine, näiteks kleebitakse väga erinevaid videolõike omavahel ebaloomulikult, inimhuvidest lähtuvalt kokku ja loodusega manipuleeritakse soovitud eriefektide saavutamiseks. Kahtlemata aitab tehnoloogia anda elu ka olevustele, keda me pole kunagi näinud, näiteks dinosaurustele ja kujutada asju, mida isegi pole võimalik näha. Kuid seda kõike juhib turu kujundatud inimliku huvi narratiiv.

Meediakanal ega kirjastaja tegevus ei ole otseselt kätketud elanikkonna teadlikkuse kujundamise praktikatesse, vaid turu praktikatesse – siin on olulised müüginumbrid ja finantseering. Selle pärast on finantsturg ka oluline väljaannete kujundaja.

Loodusfilmid on üha enam teleturgude (filmi või sarja ostja, reeglina ameeriklaste) poolt kujundatud (Richards (2013, 2014). Tekstilised osad (saatejuhi ja eksperdi diskussioon, mis

aitab kujundada oma kriitilist arvamust) ja loomulikud narratiivsed kaadrid on rahvusvahelise auditooriumi jaoks raskesti seeditavad. Siia lisanduks tõlkimise kulu, samuti poleks kohalikud pisikesed mutukad globaalse televaataja jaoks nii arusaadavad kui näiteks luik, kes on alati kõigi silmile esteetiline vaadata. Sestap hüljati globaalse turuga vastandudes üksikute liikide ja nende ökosüsteemide analüüsid ja keskenduti abstraktsematele seostele ja protsessidele, mis olid aga kallimad ja mille käsitlemiseks tuli teha järeleandmisi kvaliteedis. Aga ka tõekspidamistes. Näiteks pidi BBC loobuma ühes USA turule toodetud sarjas kliimamuutuse teemalisest osast.

Mida rahvusvahelistele loodussarjadele ette heidetakse? Endised tuntud ja asjatundlikud jutustajad nagu David Attenborough on üha enam asendatud lihtsalt kuulsustega, kelle roll informatsiooni kriitilise esitamise asemel on meelt lahutada ja luua lihtsakoelisi üleminekuid (Scott 2013, Richards 2014, Cottle 2004). Dokumentaalseepides püütakse vaataja jaoks luua pidevalt mehaaniliselt loodud ohuolukordi (loodus kui ohtude allikas), millesse vaataja rõõmuks asetatakse ka saatejuht-kangelane. Kui loodusdokumentaale on üldjuhul peetud looduse looduskaitse eestseisjateks, siis viimasel ajal on hoopis etenduse pakkumine juhtrolli enda peale võtnud. Cottle (2004) ja Louw (2006) toovad välja, et kohustuslikeks teemadeks loodussarjades peavad olema täiskasvanute teemad nagu seks, vägivald ja surm, mida väljendavad ka sarjade nimed, nt BBC1 sari „*Ultimate Killers*“. Ka sarjad, mis püüavad looduslike ohtude müüte purustada, müüvad end läbi selle müüdi tugevdamise, nt „*Sharks beyond Jaws*“, „*Walking with Beasts*“ jne. Tõsielusarjad loodusest tõstavad esile saatejuhtide omavahelisi suhteid ja kangelaslikku käitumist väljamängitud ohuolukordades. Näiteid Animal Planeti sarja „*Mad Mike and Mark*“ pealkirjadest: "Two remarkable men in a remarkable land!", "Stalking Africa's Most Dangerous Animals!", "An extreme safari to find the ultimate challenge!", "Mike and Mark share two passions: photography and the Ultimate Close-up!". Ka ühest hüüumärgist piisaks.

Bagusti (2008) analüüsi järgi on loodusfilmidele omane suurkiskjatele keskendumine, visuaalset naudingut pakkuva audiovisuaalse maastiku konstrueerimine, dramaatiline narratiiv, mis omistab loomadele inimomadusi, ajaloo ja poliitika, üldjuhul ka inimeste puudumine (va aborigeenid või looduspargi töötajad), vaataja individuaalse tõlgendusruumi vähesus, autoritaarse ja paternalistliku jutustaja kasutamine ning emotsionaalset reaktsiooni taotlev muusika. Ta leiab, et loodussarjade mõte ongi lihtsalt lõbustada noort ja eriefektide janulist auditooriumi. Noor võrgustunud loodusfilmide tarbija võib end filme vaadates küll selle kangelastega samastada, kuid tegeliku loodusest ja selle kaitsest huvitumise asemel on

esmatähtis ikkagi nauding, mis saadakse inim- ja loomkuulsustega suhtlemisest ning geograafiliste või käitumuslike piiride ületamisest Web 2.0 poolt loodud virtuaallooduses.

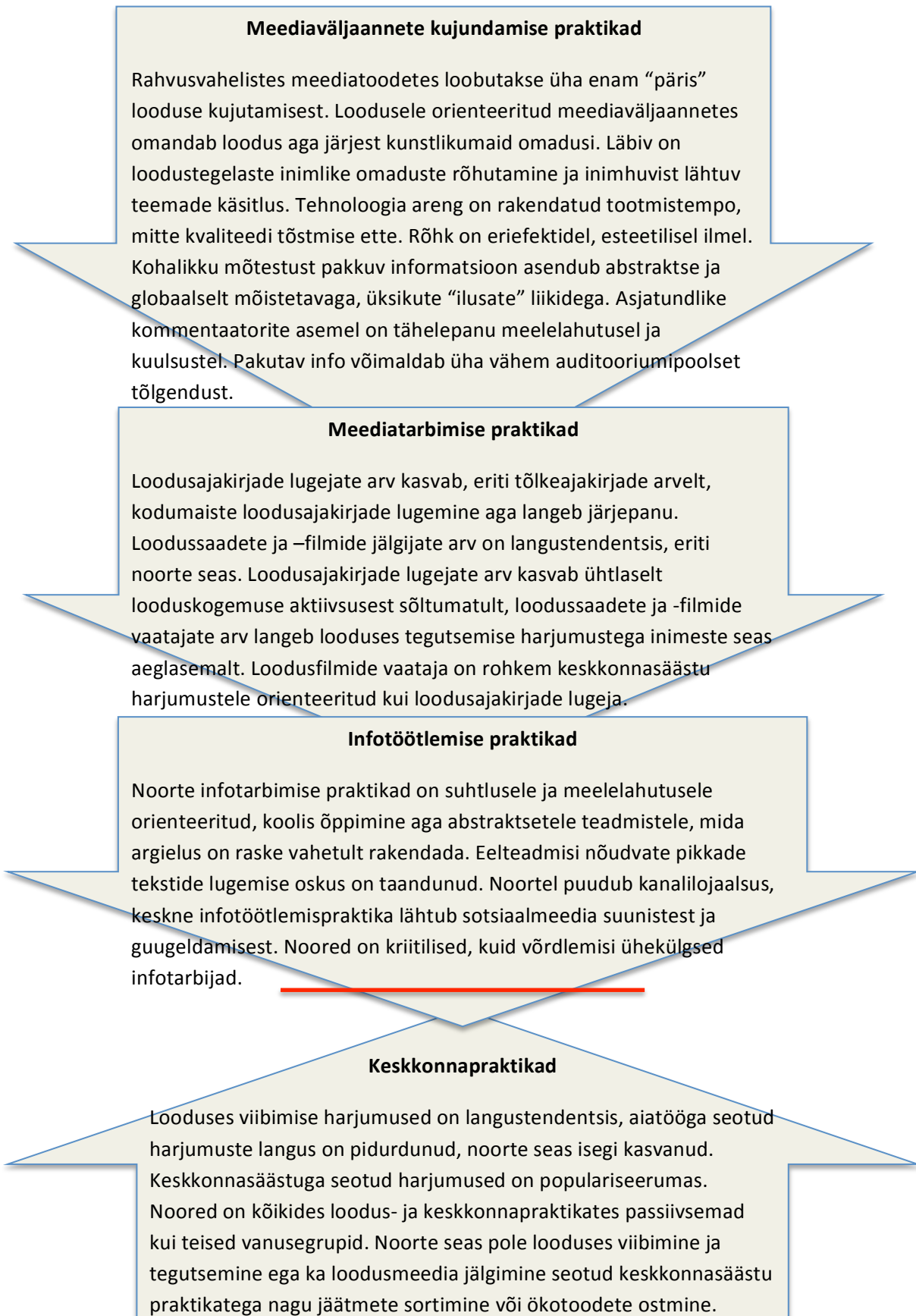
Turusurve ei ole säästnud ka loodus- ja keskkonnaajakirjandust. Näiteks Crow & Stevens (2012) toovad (küll ühe USA osariigi näitel) välja, et kuigi teadusuudiste vahendamine vajaks järjest rohkem ajakirjanduslikke oskuseid ja arendamist, siis teadusele ja keskkonnale keskendunud reporterite arv hoopis langeb. Samal ajal on nii trükimeedia kui ringhääling hakanud neid teemasid palju rohkem kajastama oma tavameeskonna abil. Loodusfilmide muutumisele üsna sarnaseid tendentse oli märgata ka Eesti trükimeedia analüüsis, mis vaatles looduse ja keskkonna kujutamise muutumist Eesti trükimeedias vahemikus 1995-2010 (Kiisel 2011). Kuigi looduse esitlemine lehepinnal on kasvanud isegi trükimahtude ja lehepinna vähenemise kiuste, on turu mõjutused (surve toota odavamalt ja müüvamalt) toonud kaasa kasvava tarbijaliku orientatsiooni looduse kujutamisele. See tähendab, et keskkonda kujutatakse üha rohkem inimese igapäevase heaolu rahuldamise allikana või läbi selle, et keskkond muutub tarbimise või elamise jaoks (puhkus, söök, eluase) ebasoodsaks, kõlbmatuks. Meediatekstis on vähenenud arutleva, poliitilisi lahendusi otsivate arutelude osakaal, domineerib üksikute faktide esitamine, mis ei näita ei süüdlast ega lahendust.

Üsna sarnased jooned on võtnud ka raamatuturg. Olulisemad komponendid, mille alusel vaadelda raamatute enda muutumist, on (Konsa & Hermann 2014): struktuur (kuidas informatsiooni esitamine on üles ehitatud – näiteks, kas kasutatakse käsiraamatu või romaani struktuuri), funktsioon (millisteks kasutusvajadusteks on tekst loodud – kas info kiireks omandamiseks või lugejapoolseks tõlgendamiseks) ja kontekst (näiteks kas teost turundatakse kui teadustööd või bestsellerit, kas teose sisu seostub mõne päevakajalise teema või ajaloolise narratiiviga, kas teos mõtestub kasutusega õppetöös või vabal ajal).

Vihalemma (2014) andmetel on läänemaailmas viimase neljakümne aasta raamatulugemise trendidest olulisim olnud ilukirjanduse lugemise vähenemine meelelahutuslike bestsellerite lugemise kasuks (elitaar- ja massikultuuri vastuolu). Eestis on ilukirjandus nõukaaegselt esikohalt kukkunud üldhuvist erihuvi valdkonda ning asendunud lugejate lektüüris erialakirjanduse, praktiliste väljaannete, elulugude ja kriminaalromaanidega. See tähendab, et raamatu struktuur, funktsioon ja kontekst on muutunud lihtsakoelisemaks ja lugejalt vähem pühendumist nõudvaks, meelelahutuslikumaks ja koheselt rakendatavaks. Lugemiskomplekside muutumise kõrval on kasvanud väljaannete arvukus (üldhuvi

potentsiaali vähenemine), kuid paralleelselt on vähenenud tiraažid ning muidugi lugemispraktika ise.

1.1.5 Kokkuvõte

Joonis 15. Loodusmeedia ja keskkonnapraktikate vahelised seosed.

1.2 Keskkonnaväljaannete maastik ja tarbimine noorte seas

1.2.1 Loodusajakirjade maastik

Eestlaste laiemalt loetavate loodusajakirjade traditsioon algab juba esimese vabariigi ajast, mil hakkasid ilmuma Loodusvaatleja (1930) ja Eesti Loodus (1933). Nõukogude Liidu tsensuur lõikas selle järjepidevuse katki, kuid aastate pikkuse lobitöö tulemusena taaslustati Eesti Loodus 1958. aastal (Eesti Loodus 2008). Teine Eestikeelne loodusteemasid kajastav ajakiri oli Horisont (1967), kuid Nõukogude Liidu ajal olid nemad ka ainukesed. Olemas olid ka venekeelsed vanemate traditsioonidega ajakirjad, nagu Priroda, kuid Lääne ajakirjad olid praktiliselt kättesaamatud (Veismann 2006).

Seoses Nõukogude Liidu lagunemise ja piirangute kadumisega hakkas 90ndatest aastatest alates ilmuma mitmeid looduse või keskkonnna teemalisi ajakirju, nagu näiteks Keskkonnatehnika (1996), Kalastaja (1996) Loodus (1997) ja Loomade Maailm (1998) (Lõhmus & Vihalemm 2004). Mitmed neist on tegevuse lõpetanud, mõned ilmusid väga lühikest aega, kuid uusi ajakirju tuleb samuti koguaeg peale. Viimane on neist näiteks Minu Maailm (2013).

Tänapäeval loetlesin ma ühtekokku 12 eestikeelset laiemale lugejaskonnale potentsiaalselt huvipakkuvat loodusteemalist ajakirja: rohkem teadlaste poolt kirjutatud Eesti Loodus ja Horisont, laiema suunitlusega Loodusesõber, metsandusteemaline Eesti Mets, loomaarmastajale mõeldud Lemmik, pigem hobiajakirjad Eesti Jahimees, Kalastaja ja Kalale!, *infotainment*'ist mõjutatud Imeline Teadus, fotomaterjalile rõhuvad National Geographic ja GEO ning lastele mõeldud Minu Maailm.

2004. aastal loetleti Eestis samuti 12 populaarteaduslikku ajakirja (Lõhmus & Vihalemm 2004). Seoses uute ajakirjade ilmumise ja vanade sulgemisega on loodusteemaliste ajakirjade arv olnud viimase kümnendi jooksul stabiilne, kuigi varasemast ajast kõrgem. Siiski on selle ajaga tõusnud eestikeelsete tõlkeajakirjade arv selles nimekirjas nullist kolmeni: GEO (2008), Imeline Teadus (2010) ning National Geographic Eesti (2011) (Koppel 2008, Kaljuvee 2010, Loonet 2011).

Tõlkeajakirjad on loodusteemaliste väljaannete arvust haaramas üha suuremat osa, kuid eriti hästi tuleb nende edu välja tiraaže kõrvutades. Kui Eesti Looduse läbi aegade kõrgeim tiraaž oli 1985. aastal 57 tuhat, siis toimetaja Toomas Kuke sõnul on see nüüdseks langenud

peaaegu 3000 kanti, küll vahel ka ülespoole kõikudes. Alates 90ndatest on see number olnud Eesti Loodusel, Loodusesõbral ja Horisondil aga üsna stabiilne (Lõhmus & Vihalemm 2004). Kuid näiteks Imelise Teaduse ja National Geographic Eesti tiraažid on praegusel hetkel vastavalt 22-23 tuhat (Vää 2014) ning 10 tuhat eksemplari (Peetsalu 2014). Huvitaval kombel ei haaranud noored tõlkeajakirjad lugejaid Eesti üldisema suunitlusega loodusväljaannete nagu Eesti Loodus või Horisont arvelt, kuid nad võisid langetada paralleelsete võõrkeelsete ajakirjade loetavust (nt venekeelne Geo, ingliskeelne National Geographic, Science Illustrated).

Imelise Teaduse turule tuleku hetkel arvati, et selline lahjema sisuga ajakiri siin ei toimi. See oli ekslik arvamus. Tõlkeajakirjade eelis on võrreldes kohalike ajakirjadega kokkuhoid tööjõukulude pealt ning kõrge kvaliteediga välismaine ajakirjandus, mida väiksemad ajakirjad Eestis ei jaks teha (Vedler 2011). Imeline Teadus ei avalda palju Eestit puudutavaid lugusid, kuid neid asub veidikene ajakirja viimastel lehekülgedel. Imelise Teaduse lugejauuringust selgus, et 21% lugejatest sooviksid ajakirjas näha rohkem Eestit puudutavaid artikleid, kuid 40% lugejatest leiab, et ajakiri ei oleks sellisel juhul eriti palju huvitavam (Netigate 2011).

Enne tõlkeajakirjade turule tulekut oldi Eestis arusaamal, et populaarteaduslikud ajakirjad liigituvad koos eriala- ja hobiajakirjadega sotsiaalselt orienteeritud ajakirjade hulka, kuna nende tiraažid on madalad (Loit 2009).

Mõne ajakirja puhul paistab suurem tiraaž olevat tingitud aga just tugevamast nišistumisest – selle tellimine on igale jahimehele pea kohustuslik. Eesti Jahimehe tiraaž on näiteks 11 tuhat (Roht 2011) ning lastele mõeldud poole aasta vanuse ajakirja Minu Maailm oma 4500 (Koort 2014).

Minu vaatluse järgi on poeriulitel ja raamatukogudes loodusajakirjade hulgast on kõige silmatorkavama paigutusega tõlkeajakirjad Imeline Teadus ja National Geographic, mida ostetakse tiraažide järgi hinnates ka rohkem. Eesti oma ajakirjadest on näha, et eelistatud positsioonil on teinekord Horisont. Ülejäänud eelpool mainitud loodusajakirjad kipuvad asetsema koos teiste vähem loetud väljaannetega kas kõrgemal või madalamal, tagapool või rohkem peidus, kuid mitte riuli keskel. Ka tüüpilistes ajakirjade lugemise kohtades nagu näiteks hambaarsti ooteruumis on esindatud lisaks seltskonnaajakirjadele tavaliselt välismaised loodusajakirjad.

Internetis on neist ajakirjadest kättesaadavad vähesed. Kõiki ajakirja tekste avaldavad internetis täies mahus tasuta (küll aastase või pooleaastase hilinemisega) vaid Eesti Loodus, Horisont, Loodusesõber ja Eesti Mets. Nende ajakirjade vanemad artiklid on loetavad kodulehel tekstina, kuid ilma piltideta. Uuemad numbrid laetakse üles PDF-formaadis. Samuti eksisteerivad internetist üheaegselt täiesti erinevad arhiivi leheküljed erinevatel aastatel ilmunud ajakirjade kohta (Loodusajakiri.ee 2014). Sellisest ebaühtlusest hoolimata on kõik artiklid otsitavad Google'is. Raha eest võimaldab internetis ajakirja lugeda Minu Maailm ning Imeline Teadus (Minumaa.ee 2014, Imelineteadus.ee 2014). Ülejäänud ajakirjad pakuvad lugemiseks vaid valitud artikleid, osa artiklist või ainult pealkirju. Ainsad ajakirjad, millel ei ole Facebooki lehekülge, on Eesti Jahimees, GEO ja Lemmik. Ülejäänud ajakirjad tegutsevad Facebookis üsna aktiivselt ning jagavad seal tavaliselt ka materjali muudelt veebilehtedelt, mitte ainult oma ajakirjaga seonduvat.

Kokkuvõtteks võib öelda, et eestikeelseid loodusteemalisi ajakirju on tõesti palju. Tihedalt konkureerides ei jäta nad ka kasutamata turundamisvõimalusi sotsiaalmeedias ning teevad seda tavaliselt mitmekülgset. Tiraazide järgi otsustades läheb kõige paremini tõlkeajakirjadel.

1.2.2 Loodusajakirjade loetavus noorte vanuserühmas

Nõukogude ajal lugesid noored Eesti loodusajakirju üsna palju. Aastatel 1979-1984 luges Eesti Loodust 19% kõigist 18-29 aasta vanustest noortest, 30-49 aastaste hulgast 29% ning 50-69 aastaste hulgast 26%. Üle 70-aastased lugesid Eesti Loodust noortest omakorda vähem. Horisonti loeti üldiselt vähem, kuid selle ajakirja puhul olid noored esirinnas: 18-29 aastaste seast luges ajakirja 19% ning 30-49 aastaste seast üsna sarnaselt 20%. Ülejäänud vanusegrupid lugesid Horisonti vähem (Lõhmus & Vihalemm 2004). Märkimisväärne on, et need loodusajakirjad ei kuulunud noorteajakirjade hulka, milleks oli näiteks Pioneer. Seega olid Eesti loodusajakirjad 80ndate alguses eriti üldloetavad.

1989. aastal kogutud andmete järgi loeti Eesti Loodust ja Horisonti kõige rohkem vanemates vanuserühmades. Näiteks 50-59 aastaste hulgast luges mõlemat ajakirja umbes 30%. 15-19 aastaste ning 20-29 aastaste hulgast luges neid ajakirju umbes 15% (Lõhmus & Vihalemm 2004). Kuigi ajakirjad hakkasid rohkem meeldima vanematele inimestele ja vähem noorematele, luges neid siiski veel üsna palju noori.

Tabel 3. Eesti Looduse ja Horisondi loetavus erinevatel aastatel.

Aasta	Ajakiri	Protsent vanuserühmast, kes loeb ajakirja					
		18-29		30-49		50-69	70+
1979-1984	EL	19		29		26	13
	Horisont	19		20		15	5
		15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-74
1989	EL	15	15	14	28	30	29
	Horisont	16	16	19	17	28	22
2003	EL	0,3	2	2	3	4	2
	Horisont	0,5	3	2	3	3	1
2011	EL	1,2	1,2	0,8	1,8	1,6	1,9
	Horisont	2,5	1,5	1,8	2,6	2,0	1,6

Kõige märkimisväärsem lõhe noore ja vana lugejaskonna vahel kujunes välja 2003. aastaks, mil 15-19 aastaste seas luges Eesti Loodust 0,3% noortest ning Horisonti 0,5%. Loetavus teistes vanusegruppides kõikus 2 ja 4% vahel ning kõige loetumad olid ajakirjad endiselt 50-59 aastaste hulgas (Lõhmus & Vihalemm 2004). See oli noori lugejaid silmas pidades Eesti loodusajakirjadele kõige murettekitavam tendents.

Peab mainima, et 80ndate algusest uue sajandi alguseni aset leidnud noorte lugejate vähenemine käis ühte jalga loodusega seotud praktikate (looduses käimine, aiatöö) tähtsuse vähenemisega samal ajaperioodil (Kiisel 2013).

2011. aasta andmete põhjal on toimunud teatav ühtlustumine. Eesti Looduse loetavus kõigub kõigis vanuserühmades umbes 1% ja 2% vahel ning Horisondi puhul 1,5% ja 2,5% vahel. Noored ei ole enam ajakirju kõige vähem lugev rühm, vaid vastupidi, Horisonti loetaksegi kõige enam vanuserühmades 15-19 ja 40-49 eluaastat, vastavalt 2,5% ja 2,6% (Emor 2011).

Niivõrd väikeste numbrite puhul muudab mõõtemääramatus täpse võrdluse ebaotstarbekaks, kuid isegi sellisel puhul on noorte lugejate tähtsus Eesti loodusajakirjade lugejaskonnas selge. Nad ei pruugi moodustada kõige suuremat hulka tervest lugejaskonnast, olles 2011. aastal

Eesti Looduse puhul 7% ja Horisondi puhul 10%, kuid Emori andmetel (2011) on vanuserühmade lõikes ajakirjade loetavus noorte hulgas sarnane vanematega.

Kui Eesti Looduse ja Horisondi lugejate arv on väike, siis paremini võib noorte lugejate tähtsust illustreerida üldine populaarteaduslike ajakirjade loetavus, mis on üldvalimi hulgas viimastel aastatel tõusnud (2005 vrld 2008, kuid lugejaid oli liiga vähe, et väita, millise vanuserühma arvelt see on toimunud). Veel ajast, kui menukaks osutunud populaarteaduslikud tõlkeajakirjad Eestis kanda asusid kinnitama, märkis 11% kõigist 15-24 aastastest, et nad loevad populaarteaduslikke ajakirju järjekindlalt või juhuslikult (küsimustikus antud näitlikustav loetelu oli: Eesti Loodus, Horisont, Loodusesõber, Tarkade Klubi). Kõige rohkem lugesid populaarteaduslikke ajakirju 45-54 aastased: 19% (Mina. Maailm. Meedia 2008).

1.2.3 Loodussaadete maastik

Loodussaadetel ei ole Eesti keskkonnameedia maastikul meediumi eripäradest tulenevalt ette näidata niivõrd tugevat ajalugu, kui loodusajakirjadel. Välismaised saated siia ei jõudnud ning ainsa telekanalina pidi Eesti Televisioon oma programmi hoolikalt valima. Sellegi poolest puudutati keskkonnateemasid televisioonis juba 1950. aastatest alates, Tallinna Televisioonistuudio ajal. 1960. aastal koondati hariduslikud saated, sealhulgas loodusteemalised, „Telekooli“ rubriigi alla (Šein 2005, Eero 2012 kaudu). Need saated olid aga mõeldud toetama kooliprogrammi ning sihtgrupiks olid lapsed (Raestik 2011). Tollel ajal olid siiski üsna populaarsed näiteks Rein Marani loodusfilmid (Altraja 2012).

Tõelistele loodussaadetele pani 1993. aastal alguse „Osoon“, mis on eetris praegugi. „Osoon“ on Eesti elanike teadvuses kanda kinnitanud niivõrd tugevalt, et 2010. aastal märkis 40% elanikkonnast, et nad on viimase aasta jooksul saanud keskkonnaalast infot just „Osoonist“ (Turu-uuringute AS 2010).

Loodusteemaliste saadete arv on tõusnud tänapäeval üsna kõrgeks. Siinkohal pean ma loodussaadeteks ka erinevaid kalastust, jahindust ja muid teemasid kajastavaid erialasaateid, mis oma puudutavad metsikut loodust ja seega potentsiaalselt tõstavad vaatajate loodusteadlikkust. Samuti on loodusteemad tihti seotud teadusega ja teadussaadetega. Kõige rohkem on selliseid saateid jätkuvalt Eesti Televisioonis, kus viimastel aastatel on eetris olnud näiteks „Kalailm“, „Rakett69“, „Püramiidi tipus“, „Metsapeatus“ ning lastele mõeldud „Keskkonnake“, „Tule õue!“ ja „Loodusetark“. Loodusteemalisi saateid leiab omajagu ka

muudelt kanalitelt, nagu näiteks TV3-e „Kahekesi püssi ja panniga“ ja „Kalamehejutud“, Kanal 2-e „Kalaletung“ ning näiteks Tallinna TV „Keskkonnanädal“ ja „Aleksi Turovski lood“. Huvitaval kombel on mõned Eesti Televisioonis alustanud saated kolinud viimastel aastatel üle erakanalitele, nagu näiteks „Loodusetark“ jätkas teisel hooajal TV3-e eetris ning „Kalailm“ kolis hiljuti Kanal 2-le.

Sarnaselt tõlkeajakirjade järk-järgulise turule tulekuga leiab välismaist toodangut ka loodussaadete hulgast ning just nimelt erakanalitel. Need magasinii-tüüpi saated keskenduvad maailma kõige eriskummalisematele nähtustele ning saated on „eestistatud“ alati ühte moodi: originaalsaatejuht on asendatud vaheklippides Eesti omaga, kuid ülejäänud saade jääb samaks. Selliste meelelahutusele orienteerunud saadete puhul on raske teha vahet loodusteemalisel ja seda teemat mitte puudutaval saatel, kuna temaatika on väga lai. Sellest hoolimata puudutasid neist loodust (loomi, elupaiku, keskkonda) rohkem Kanal 2-e saated „Usu või ära usu!“ ning „Galileo“.

Veelgi puhtam näide Eestis näidatavates välismaistest loodussaadetest pärineb loomulikult vastava suunitlusega telekanalilt, nagu Animal Planet, National Geographic Baltic, Viasat Nature East ja paljud teised. Kõik need kanalid on tasulised (tavaliselt osa erinevatest, näiteks digiteleviiooni pakettidest) ning ei ole eestikeelsed. Ometi on nende vaatajaskond Eestis üsna suur: populaarteaduslikke Discovery kanaleid vaatab tihti (iga päev, peaaegu iga päev või mõnel päeval nädalas) 24% elanikkonnast, National Geographic Channelit 17% ja Animal Planetit 13%. Need numbrid on võrreldavad näiteks TV6 ja Kanal 12 vaatajate osakaaluga, milleks on vastavalt 24% ja 12%. Võrdlusena võib välja tuua, et Eesti kolme põhikanalit vaatavad tihedalt umbes 65% elanikest (Kaldaru 2011). Sestap võib öelda, et loodussaadete vaatamise aktiivsus ei pruugi olla sõltuvuses vaataja huvidest, vaid sellest, milline telekanalite pakett on tal ostetud.

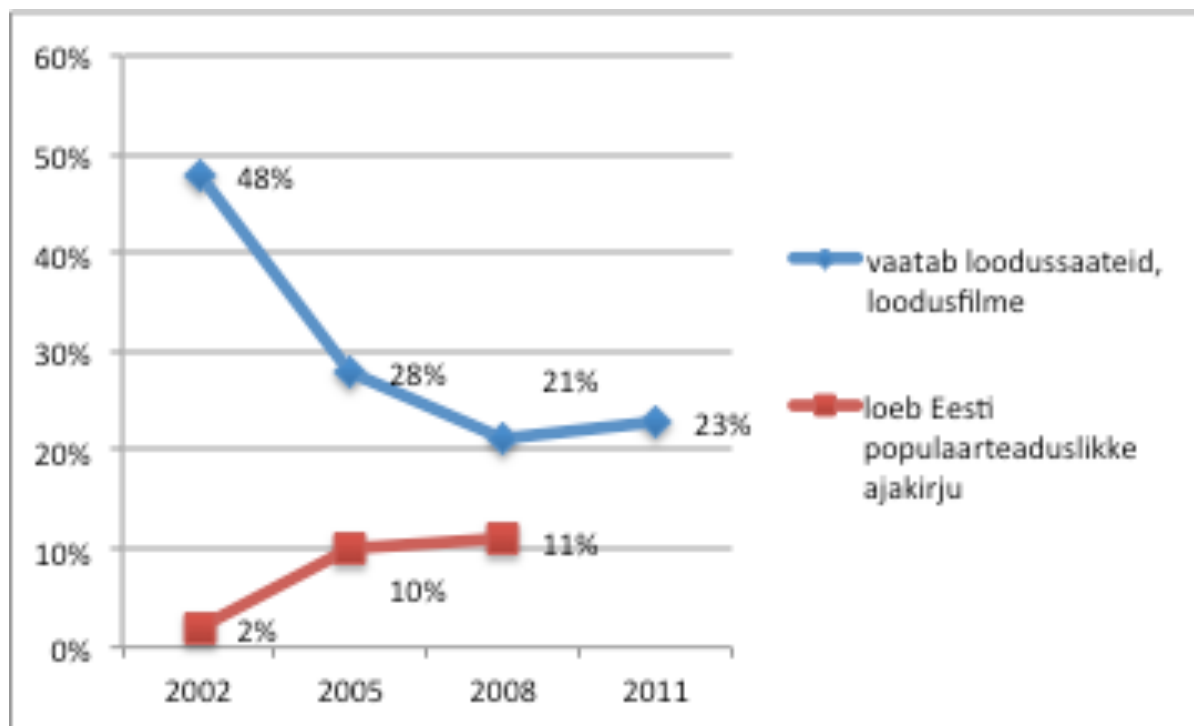
Loodussaadete vaadatavus küündib harva võrreldavaks Eesti teiste telesaadetega. Erandiks on siin „Osoon“, mida vaatab püsivalt 8-9% elanikkonnast, kuigi varem oli see number kõrgem, 1997. aasta novembris näiteks 18,4% (Emor 2014a). Lisaks on populaarseid loodussaateid esinenud minevikus: 1999. aasta novembris vaatas „Keskkonnauudiseid“ (tol ajal ETV ekraanil) 20,8% elanikkonnast, „Sõber koer“ saadet TV3-s vaatas aastatel 2002-2004 vastavalt 10-15% elanikkonnast ning eelpool mainitud meelelahutuslikumat saadet „Usu või ära usu!“ vaatas 2003. aasta novembris 8,4% rahvast (Lõhmus & Vihalemm 2004). Üsna suur vaatajaskond on praegu Kanal 2-e „Galileo“, mis moodustab elanikkonnast (viimase 1,5 aasta

jooksul) keskmiselt 5,8% (Emor 2014b). Teiste loodussaadete, nagu „Kalaletung“, „Kalamehejutud“ ja „Kahekesi püssi ja panniga“ vaatajaskond kõigub tavaliselt poole protsendi piirimail (Emor 2014c).

Enamik viimastel aastatel Eesti telekanalitel olnud loodussaateid kasutab saate toetamiseks ka interneti võimalusi. Nad on järelvaadatavad ETV arhiivis, Kanal 2-e VeebiTV-s ja TV3 Play-s. Viimastel kuudel on siiski ära kadunud Tallinna TV kõikide loodussaadete saadete järelvaatamise võimalus. Paljud saated kasutavad ka aktiivselt Facebooki, kus neil on olemas oma lehekülge ning kus reklaamitakse saadet ka telekanali üldisel Facebooki lehel. Näiteks „Osooni“ ja „Kalamehejuttude“ FB lehelt leiab erinevaid võistluseid ja fotosid saate telgitagustest. Märkimisväärseks erandiks on siinkohal üsna populaarne saade „Galileo“, mis ei ole üldse sotsiaalmeedias esindatud. Mõnedel ETV saadatel, nagu „Püramiidi tipus“, „Rakett69“ ja „Keskkonnake“, on olemas ka mahukam kodulehekülge, kust leiab palju saadetega seotud lisainfot (telgitagused, lisaklipid, seotud artiklid ja materjalid, võistlused). Nende lehekülgedega püüab ETV arvatavasti toetada ristmeedia abil keskkonnaharidust noorte seas, mis oli mõne aasta eest ETV programmidirektori asetäitja sõnul üks kanali tulevikuplaanidest (Raestik 2011).

1.2.4 Loodussaadete jälgimine noorte sihtrühmas

Loodussaated ei ole noorte jaoks niivõrd tähtsad, kui vanemate jaoks. „Mina.Maailm.Meedia“ uuringu põhjal vaatavad pidevalt (seal hulgas ka järjekindlalt) loodussaateid ja loodusfilme kõige vähem just 15-24 aasta vanused ning seda kõikide uuringu läbiviimise aastatel (2011. aastal olid nad küll võrdsel tasemel 25-34 aastastega). Loodusajakirjade lugemine on sama uuringu põhjal noorte hulgas tõusmas, kuid sellel puhul ei eristu noorte käitumine teiste vanuserühmade omast oluliselt – loodusajakirjade lugemist nentivate vastajate arvud on liiga madalad, et teha olulisi järeldusi. Kuigi sagedusnäitajad vastajate hinnanguis pole ajakirjade ja televisiooni puhul otseselt kõrvutatavad (näiteks mida tähendaks vastus „sageli“ nii erinevate meediumite puhul?), tundub, et loodusfilmid ja saated mängivad noorte elus looduskogemuse pakkujana suuremat rolli kui loodusajakirjad (Mina. Maailm. Meedia 2002-2011).

Joonis 16. Loodusmeedia tarbimine vanuses 15-24 (vastused "sageli"+"mõnikord") 2002-2011.

Samas on nii loodusfilmide- ja saadete kui loodusajakirjade aktiivsete vaatajate vanuseline profiil sarnane. Mõlema tarbijate hulgas annab tooni 35-64-aastane inimene, vanuserühmade osakaalud on sarnased, loodusfilmide vaatajaskonnas on kahe vanema vanuserühma osakaal viie protsendi võrra suurem; mittejälgiivate hulgas annab tooni 15-44 aastane meediatarbija.

Sarnane tulemus joonistub välja ka keskkonnateadlikkust uurides. Televisioon on keskkonnaalaste teadmiste puhul olulisem infoallikas just vanematele. Siinkohal on suur lõhe just eelnevalt mainitud populaarse saate „Osoon“ tähtsuses: vanematest nimetas seda olulise infoallikana 53%, kuid noortest ainult 25% (võrreldes keskmise 40%-ga) (Turu-uuringute AS 2010).

Isegi meelelahutuslikuma looduseemalise saate „Galileo“ näitel saab rääkida noorte madalamast huvist loodussaadete vastu. Kui viimase pooleteise aasta jooksul vaatas seda keskmiselt 5,8% kogu elanikkonnast, siis 14-21 aastaste hulgast vaatas seda vaid 1,7%. Samas tuleb siin tähele panna, et noored vaatavad üldse vähem telerit. Kõigist televaatajatest vaatas „Galileod“ 13,7%, mis on ainult natukene kõrgem 14-21 aastaste 11,2%-st (Emor 2014b).

Kui loodussaadete ja –filmide vaatamise järgi auditoorium vanuseliselt eristub, ei tee seda looduskanalite jälgimine (vanuseline seos pole statistiliselt oluline). Nähtub, et üksnes looduskanali toomine inimese koju võib oluliselt kujundada selle vaadatavust – muidu kõrge loodushuviga vanemas põlvkonnas on palju rohkem neid, kes looduskanaleid ei vaata. Isegi

see, kui iga viies noor looduskanalitega nii sageli kokku puutub, on hea näitaja, kuigi selle mõju kohta häid andmeid pole.

Tabel 4. Looduskanalite jälgimine vanuserühmades (osakaal vanuserühmast).

Vanuserühm	Vaatab iga päev või mitu korda nädalas	Ei vaata üldse
15-24	22%	31%
25-34	25%	33%
35-44	32%	31%
45-54	28%	26%
55-64	26%	32%
65-74	23%	41%

Loodussarjade olemusest ja muutumisest on juba eespool juttu. Vähem on teada nende vastuvõtu kohta ja siingi on andmed vastuolulised. Näiteks Laursen & Brickley (2011) analüüs teadusfilmi mõjust näitab, et tudengid õppisid 20-minutilise filmist teaduse tegemise kohta palju. 350 kvantitatiivse eksperimentaaluuringu tulemused näitasid, et tudengid haarasid sellest mitmekesiseid sõnumeid teadusetegemise intellektuaalsete ja ühiskondlike protsesside kohta. Saadud uued ideed vastandusid nende varasemate teadmiste ja stereotüüpidega, ning suurendasid tudengite arusaamu teaduslikust meetodist. Kui need autorid leidsid, et nende film aitas kaasa teaduspoliitiliste eesmärkide saavutamisele (teaduse populariseerimine jne), siis Barbas, Paraskevopoulos & Stamou (2009) ei jõudnud nii optimistlikele järeldustele. Nad on nõus, et loodusdokumentaalidel on küll hariduslik potentsiaal, kuid selle reaalne panus on veel suuresti teadmata. Barbas ja ta kolleegid testisid tudengite tundlikkust loodusdokumentaalide suhtes (samuti eksperimendi vormis), vastandades neid loodusfilmidega putukatest eri viisidel (nii passiivselt kui täiendavaid juhiseid jagades). Nad jõudsid järeldusele, et ilma lingvistilise täienduseta filmid on isegi edukamad noorte keskkonnatundlikkuse suurendamisel kui sõnalised filmid, olles tulemuslikumad keskkonnaalaste teadmiste ja empaatia arendamisel, ning sõnaliste filmidega võrreldes võrdselt tulemuslikud hoiakute ja uskumuste kujundamisel. Uuringu lõppjäreldus oli siiski, et filmi näitamine saavutas pigem positiivse emotsionaalse reaktsiooni kui muutuseid teadmistes või arusaamistes.

1.2.5 Kokkuvõte

Loodusajakirjade maastik on mitmekesisistunud – kuigi mitmed ajakirjad on viimastel aastakümnetel juurde tulnud ja mõned kadunud, on säilinud Eesti loodusajakirjade raudvara ja ajakirjade turg on rikastunud oluliste uute tulijatega - tõlkeajakirjadega. Erinevate ajakirjade arv on olnud viimasel ajal püsiv, kuid väikemaks jäänud lugejaskonna tõttu on väiksema tiraažiga ajakirjadel toimetulekuraskuseid.

Välismaiste tõlkeajakirjade müügiedu jätab kohalikud varju, kuid nii mõneski aspektis pole need väljaanded konkurendid. Kui tõlkeajakirjadel on parem positsioneerimine müügiletidil ja parem turundustöö, siis kohalikud loodusajakirjad on see-eest internetis kättesaadavad, mistõttu on neil potentsiaali olla noorte esmaseks infoallikaks loodusalastes uurimistöodes ja infootsinguis. Kui tõlkeajakirjad pretendeerivad rohkem üldhuviajakirja troonile, siis kohalikud ajakirjad on oma raskepärasema teksti ja pikkade lugudega rohkem erihuvi objektiks, nišiteemade puhul kohati spetsialiseerunud huvi objektiks.

Loodussaadetel on Eesti meedias lühem traditsioon kui ajakirjadel, ometi on sisukaid looduse- ja keskkonnakäsitlusi väga erinevate fookustega saadetes. Avaõiguslikust meediast leiab kultuuri-, maaelu-, haridus- ja teadusfookusega saateid, erakanalilt rohkem elustiili ja meelelahutusfookusega saateid, eriti magasinii-tüüpi välisproduksiooni. Tallinna Televisioonis toimib ka ainuke keskkonnauudiste saade. Sarnaselt kohalikele ajakirjadele on ka kohalikele keskkonnasaadetele omane ristmeedia kasutus saadete populariseerimisel ning virtuaalne kättesaadavus. Järeelvaatamise võimaluse kasutamine on ka noorte seas üllatavalt populaarne. Paraku tuleb tõdeda, et kui omal ajal muretseti noorte liigse telekavaatamise pärast, siis tänaseks on olukord muutunud. Telekas taandub üha enam interneti ees. Seda, mida parasjagu telekast vaadatakse, sõltub palju ka telekanalite paketist ning telekanali saatekava struktuurist (eetriaeg, žanrid jms).

1.3 Noorte üldine meediakasutus

Trükimeedia tarbimine Eestis on üldiselt vähenemas, kuid ajakirjade loetavus langeb kiiremini, kui ajalehtede oma. Selle valguses on huvitav, et kõikidest vanuserühmadest loevad noored kõige rohkem ajakirju. 15-19 aastaste hulgast loeb üldiselt ajakirju 86% ning järgmised vanuserühmad jäävad sellest viie või enama protsendipügala võrra alla. Samas aga

loevad noored regulaarselt ajakirju kõige vähem, seda teeb 60%. Regulaarselt loevad ajakirju kõige rohkem 40-49 aastased ning seda teeb 66% vanuserühmast. Seevastu noorte poolt televisioonile ja raadiole pühendatud aeg on teistest vanusegruppidest oluliselt madalam. 15-19 aastased (ja ka 20-29 aastased) vaatavad lausa 1-3 tundi vähem telerit, kui teised vanusegrupid. (Vihalemm 2008). Noorte tugev internetiseerumine on toimunud televisiooni ja raadio arvelt, kuid ajakirjadele pühendatud aeg on jäänud samaks (Kalmus 2008).

Võrreldes Soome ja Rootsiiga loevad Eesti noored ajakirju palju rohkem. Soomes ja Rootsis loevad kõige rohkem ajakirju kõige vanemad vanuserühmad, kuid Eestis on see vastupidi (Vihalemm 2006).

Noorte kõrget ajakirjade lugemist, kuid samas madalat regulaarset lugemist seletab Eesti noortele omane kõrge tarbitavate meediakanalite variatiivsus. Samas seostub sellega pealiskaudsus ja „kanalitrudusetus“, mis kehtib ka televisiooni puhul. (Künnapas 2007). Lisaks on noortel kombeks jälgida programmi, mille konkreetseks sihtauditooriumiks noored tegelikult ei ole (Hobson 2004, Viilup 2007 kaudu).

Kuigi noored vaatavad telesaateid pigem ikka teleri vahendusel, on saadete internetis järelvaatamise võimalus noorte seas üsna populaarne. 20-29 aastaste hulgast vaatas 2010. aastal 19% saateid järele telekanalite kodulehtedel kord nädalas või sagedamini. See on 5 protsendipügala võrra rohkem, kui näiteks 40-49 aastaste vanuserühmas (Mahov 2011).

Ülemaailmsed tendentsid viitavad sellele, et noored huvituvad uudistest kõige vähem. 18-24 aastastest väidab 60%, et nad on huvitatud uudistest, kuid vanuse kasvades tõuseb see number 80 protsendini üle 55 aastaste puhul. Kõige nooremast vanusegrupist huvitub 60% riigi uudistest, 48% rahvusvahelistest ning 40% teadusuudistest. Erinevalt teistest uudiste teemadest on teadusuudiste puhul noorte huvi kõikidest teistest vanusegruppidest suurem (Newman & Levy 2013). Lisaks on leitud, et noorte meediatarbimist iseloomustab vanematest põlvkondadest kõrgem globaalne orientatsioon (Künnap 2007).

Noorte kõrge huvi ajakirjade, teaduse ja globaalsete teemade vastu annab alust eelduseks, et Eestis populaarsust kogunud tõlkeajakirjad ja välismaise päritoluga loodussaated võivad osutuda väga edukaks just noorte seas.

Raha kasutamine seondub noortel ajakirjade ostmisega üsna palju. 2007. aasta andmete põhjal sai 11-14 aastaste laste hulgast 97% taskuraha ning lastest 21% kulutas seda ka ajakirjade peale. Umbes sama palju kulutati mängude, kosmeetika, muusika ja filmide peale (Noorte

elustiil 2007, Kalmus, Keller & Pruulmann-Vengerfeldt 2009 kaudu). Kuigi siinkohal ei käi jutt ainult loodusajakirjadest, on siiski näha, et noortel on tõenäoliselt kombeks poes ajakirjade vahel valida ja mõnda neist osta, sest koju tellivad ajakirju arvatavasti laste vanemad.

Füüsikaõpetajad on märkinud, et nad kasutavad koolitunnis peale õpiku lisamaterjalina kõige rohkem perioodikaväljaandeid, sealhulgas ajakirju. Näiteks tegid seda Agne Jõgise uuringus 30st õpetajast 19. Neist vähem kasutati näiteks teatmeteoseid (17 vastanut), materjali internetist (13) ja videoid (11) (Jõgis 2013). Kooliõpetajatel on kindlasti võimalus mõjutada õpilaste kokkupuutumist loodusajakirjadega ja -saadetega, ka minu endine bioloogiaõpetaja jagab tunni ajal lugemiseks loodusajakirju (Imeline Teadus, GEO, National Geographic) ning näitab õpilastele klippe loodussaadetest („Püramiidi tipus“, „Osoon“) (Maasik 2014).

Raamatute lugemise arvus ei ole teistest maas mitte teismelised, kel on kohustus lugeda koolis, vaid 20-29 vanuses inimesed, kel on kiire oma elu üles ehitamisega. Samas jääb nii ilukirjanduse kui ka huvialakirjanduse lugemise sageduse poolest noorem põlvkond teistest selgelt maha (Vihalemm 2014).

Vestlused raamatukogunduse ekspertidega TÜ infoteaduste õppetoolis ja teaduskommunikatsiooni spetsialistidega näitavad, et keskkoolinoored ei tea isegi raamatukogude asukohti.

Kõige enam on noorte seas esindatud keskselt internetis aega veetev (muusika, filmid, eneseväljendus) ja vaid peamiselt oma sõpradega netis suhtlev elustiiligrupp, kes, kui üldse loeb, siis põnevikke või fantaasiakirjandust (Lauristin 2014). Looduse, teaduse ja ka praktiliste hobide alase kirjanduse vastu on selle grupi huvi madalaim. Sellele netitüübile vastandub mitmekülgsest aktiivne elitaarne ja linlik kõigeluige, kes loeb ja ostab aktiivselt raamatuid, on kodus sotsiaalmeedias ja e-teenustes. Nende huvi on huvikirjandus ja ühiskonda-majandust-poliitikat puudutav. Ühiskondliku aktiivsusega on põimunud enesearenduse soov, hedonism ja hovid, aga ka riskikäitumine nagu alkoholarbimine. Kolmas tüüp on mõõdukalt hobile ja meelelahutusele orienteeritud lugeja, kes erinevalt eelmisest tüübist ei huvitu eriti poliitikast, ammugi ilukirjandusest. Ta huvitub praktilisest ja tehnikakirjandusest, ta netikasutus on suunatud ja mõõdukam, internetis sõpradega ei suhtle. See lugeja elab rohkem väikelinnas või maal, aga pole nii hedonistlik kui eelnev linlik tüüp. Ta elab tehnikaga seotud hobidele orienteeritud elu, paraku on ka alkoholarbimine ja riskikäitumine selle tüübi grupis kõige kõrgemad.

Kokkuvõtteks tuleb öelda, et Eesti noored loevad teiste vanusegruppide ja riikidega võrreldes väga palju erinevaid ajakirju, kuigi nad pole väga järjekindlad ja pidevad lugejad. Raamatute lugemiselt on noored ühekülgsed – siin domineerib fantaasiakirjandus kõrvuti kooli kohustusliku lugemisvaraga. Võib olla, et nautleva lugemise praktika on raamatute lugemiselt ajakirjadele üle kandunud, sest ka sealt võib leida pikemaid tekste (vähemalt netitekstidega kõrvutades). Tele- ja raadiosaadete jälgimine on teiste vanusegruppidega võrreldes palju madalam, audiovisuaalne meedia on asendunud internetikasutusega. Oluline meediakasutuse tingija on ka kool, kus õppe- ja uurimistöös rakendatakse ajakirju (minu pilootanalüüsi järgi tõlkeajakirju) ja kohalikke järelvaadatavaid loodussaateid. Oluline väljakutse on püüda infovälja neid noori, kes pole aktiivsed “kõigesööjad”, st mitmekülgsed ja aktiivsed meediakasutajad. Selleks on virtuaalmängude ja suhtluse maailma kapseldunud noored (kitsas ja pinnapealne meediakasutus) ja erihuvide ja kitsaste hobidega noored (väga kitsas, potentsiaalselt keskkonnakauged ja sügav meediakasutus).

1.4 Uurimisküsimused

Olemasolevad kvantitatiivsed ja teoreetilised andmed loodusmeedia tiraažide, loetavuse ja vaadatavuse kohta ei ava Eesti noorte meediakasutamiskäitumise sisu. Seega on minu uurimisküsimuste fookuses kuidas, kui palju ja millist infot noored loodusajakirjadest ja loodussaadetest hangivad ja eelistavad.

Uurimisküsimuste vastused peaksid aitama vormida ajakirju ja saateid nii, et neist oleks võimalikult palju kasu noortele ja seega loodusteadlikkuse arendamisele noorte hulgas.

1. Milliseid loodustemalisi ajakirju noored loevad ja milliseid loodussaateid jälgivad?
 - Millised on loodusajakirjade hankimise viisid või kokkupuutumise viisid loodussaadetega?
 - Milliste praktikatega seoses puutuvad noored kokku loodusajakirjade või -saadetega?
2. Kuidas loevad noored loodusajakirju, kuidas jälgivad loodussaateid?
 - Milline info noori kõnetab ja huvitab?
 - Millises formaadis info noori köidab?
 - Milline info ja millises formaadis noori ei köida?
 - Mida noored infoga teevad?
3. Milliseid võimalusi võib näha suurendamiseks noortepoolset keskkonnainfo tarbimist?

Nagu näha, olen ma esitanud samad üldised uurimisküsimused nii loodusajakirjadele kui loodussaadetele. Tulemused toon ma siiski ajakirjade ja saadete puhul välja eraldi peatükkides.

2. Metoodika ja valim

Käesolev uuring kasutab kvalitatiivseid uurimismeetodeid. Kvalitatiivsete uurimismeetodite poolt leitud tulemused ei ole üldistatavad kogu elanikkonnale, kuid meetodi eeliseks on võimalus hankida vahetuid ja ootamatuid või uusi näiteid ja mõtteid otse sihtgrupilt ilma vastustele piiranguid seadmata. Kvantitatiivse meetodid annaksid seevastu hea võimaluse üldistamiseks, kuid need ei ole sobilikud uute mõtete saamiseks ja probleemi süvitsi vaatlemiseks (Mack et al. 2005).

2.1 Andmekogumismeetodid

Uuringu jaoks kogusin ma andmeid fookusgrupi intervjuudega, lugemis- ja vaatamiskogemuse ankeetidega, meediapäevikutega ning ülesandega, milles tuli ajakirjades pilku püüdvaid elemente jäädvustada märkmepaberitega.

Põhiliseks andmekogumismeetodiks valisin struktureeritud fookusgrupi intervjuu. Fookusgrupi meetod ei võimalda tulemusi üldistada, vaid pakub sissevaateid, võimaldab välja selgitada erinevate arvamuste ulatust ning mõista gruppide vaateid ja käitumist. Lahtised küsimused ja vahetu kontakt vähendavad võimalust jätta välja midagi uuringu jaoks olulist. Samuti julgevad fookusgrupi osalised omasuguste seltskonnas kindlamalt välja käia oma seisukohti ning neil tekib võimalus ideede kinnitamiseks, edasiarendamiseks ja diskussiooniks (Krueger 2009).

Fookusgruppi mugavaks suuruseks valisin 6 inimest ning nii loodusajakirjade kui ka loodussaadete uurimiseks viisin läbi 2 fookusgrupi intervjuud (kokku 4 intervjuud). Et arvestada võimaliku mitteilmumisega, kutsusin ma igale intervjuule 8 inimest.

Enne keskkonnaajakirjade kasutamise teemalisi intervjuusid andsin ma kõigile osalejatele ühesugune ajakirjade komplekti, millesse kuulusid 10 loodusteemalist väljaannet. Ma palusin osalejatel ajakirjadega tutvuda ühe nädala jooksul, eesmärgiga võimaldada intervjuu jooksul arendada sisukamat vestlust.

Ka enne loodussaateid puudutavaid intervjuusid jagasin ma osalejatele ülesannete lehed (vaatamiskogemuse ankeet ja meediapäevik), mida ma palusin neil täita kahe nädala jooksul, sest üks nädal oleks meediapäeviku täitmiseks liiga lühike aeg. Ülesannete lehel olid kirjas ka 6 loodussaadet, mida ma palusin osalejatel vaadata ja kommenteerida.

Fookusgrupi meetod ei ole muidugi ilma kriitikata. Kuigi kokku saab koguda lühikese aja jooksul palju infot, ei saa intervjuu läbiviija ühe inimese käest nii palju ja nii põhjalikku infot, kui individuaalintervjuu puhul. Grupis toimuvad grupiprotsessid, nagu domineerimine, allasurutus, esinemine, võivad mõjutada vastuseid. Samuti kipuvad fookusgrupist osavõtjad „intellektualiseerima.“ See tähendab, et oma käitumist kujutatakse väga teadliku ja põhjendatuna, mis praktikateooria kohaselt realses elus nii ei ole (Krueger 2009).

Nende puuduste likvideerimiseks rakendasin lisaks veel teisi andmekogumismeetodeid. Mitme meetodi koos rakendamise eesmärk on saada tõesemaid tulemusi (Krueger 2009).

Loodusajakirju uurivatel õpilastel palusin ma ajakirjadega tutvumise ajal täita lugemise esmakogemust jäädvustavat ankeeti (Lisa 1). Ankeedid aitasid intervjuu jooksul osalistel oma eelistusi kiirelt meenutada, kuigi ka sel ajal olid neil samad ajakirjad igaühel enda ees kättesaadavad. Ankeet sisaldas ainult kahte küsimust: ajakirjade reastamist esmamulje põhjal huvipakkuvuse alusel ning viie kõige meeldivama loo ülesmärkimist ning valiku põhjendamist. Eelnev ankeedi täitmine võimaldas vähendada fookusgruppides osalejate vastastikust mõjutamist ning fokuseerida vestlust olulisemale. Teine lisameetod oli ajakirjas pillkupüüdvamate elementide äramärkimine väikeste kleepuvate märkmepaberite abil, mille ma andsin osalejatele kaasa koos ajakirjakomplektiga. Märkmed tehti ajakirjadega tutvumise ajal ning need aitasid samuti meeles hoida huvitavamaid kohtasid väljaannetes.

Ka loodussaadetega tutvuvad õpilased täitsid vaatamiskogemuse ankeeti, mis sisaldas samuti kahte ülesannet (Lisa 2). Esimene ülesanne oli igast loodussaatest kolme kõige meeldivama saatelõigu või koha äramärkimine ja valikute märksõnadega põhjendamine. Seejärel pidid õpilased neist lemmikkohtadest omakorda valima välja viis kõige meeldivamat. Teiseks lisameetodiks loodussaadete puhul oli meediapäevik, mida ma palusin õpilastel täita kahe nädala jooksul (Lisa 3). Meediapäevikusse palusin ma intervjuueeritavatel märkida kõik korrad, mil nad selle aja jooksul vaatasid või nägid looduse teemalisi saateid või saatelõike. Meediapäeviku printisin ma välja neljalehelisena, et julgustada õpilasi sinna märkima kõiki saateid, mida nad vähegi loodusega seonduvaks peavad. Selgus, et piisanuks ühest leheküljest, sedagi ei suutnud keegi täis märkida ja mitmed õpilased ei näinud kahe nädala jooksul ühtegi loodusega seotud saadet.

Intervjuude ajal rakendasin ma struktureeritud intervjuu kava (Lisa 4 ja Lisa 5). Fookusgruppides selgusid aga mitmed huvitavad uued teemad, mille arutamise jaoks kaldusin ma intervjuu struktuurist tihti eemale. Intervjuud algasid üldiste küsimustega osalistele

tuttavate loodusajakirjade või loodussaadete kohta, vastavalt siis intervjuu teemale. Seejärel arutlesime huvitavamate ja vähemhuvitavamate ajakirjade või saadete üle ning rääkisime nende sisust, kasutatud elementidest ja formaatidest.

Intervjuude keskel asus projektiivtehnikana etteantud ülesande mõneminutilise iseseisev mõtteline lahendamine. Selleks ülesandeks oli hankida infot jõevähi kohta – kust õpilased infot otsiksid ja mis kogemusi neil taoliste ülesannetega siiani on. Projektiivtehnika kasutamise eesmärgiks on välja selgitada hinnanguid, milleni tavaline küsimine ei viiks. Jõevähi valisin ülesandesse Eesti konteksti pärast, et ärgitada võimalikult palju Eesti loodusmeediat käsitlevaid vastuseid.

2.2 Loodusajakirjade komplekt

Õpilased tutvusid enne ajakirjade teemalisi fookusgrupi intervjuusid nädala aja jooksul kümne loodusajakirjaga. Nendeks ajakirjadeks olid:

- Eesti Jahimees 7-8/2013
- Eesti Loodus 6-7/2013
- Eesti Mets 1/2013
- GEO 2/2014
- Horisont 1/2013
- Imeline Teadus 2/2014
- Keskkonnatehnika 4/2013
- Loodusesõber 1/2011
- Minu Maailm 11/2013
- National Geographic 12/2012

Väljaanded on valitud Eestis ilmuvate loodusteemaliste ajakirjade seast. Ma võtsin ühendust kõigi ajakirjade väljaandjate ja toimetajatega, kuid kõigi käest ei saanud ma vastuseid. Kõik, kes mulle siiski vastasid, olid väga koostööaltid ja jagasid mulle uuringu jaoks oma ajakirju. Need kümme väljaannet ongi loetletud eelnevas nimekirjas. Ühendust ei saanud ma kalastusajakirjadega Kalastaja ja Kalale! ning ajakirjaga Lemmik.

Keskkonnatehnika alates käesolevast aastast enam küll ei ilmu (Noor 2013), kuid ma kaasasin ta uuringusse siiski, et laiendada ajakirjade varieeruvust ning näha seoseid noorte lugemisharjumustes, mille peale fookusgrupi intervjuudes muidu tulla ei osataks.

2.3 Vaatamiseks valitud loodussaated

Enne loodussaadete teemalisi fookusgrupi intervjuusid tutvusid osalejad kahe nädala jooksul kuue kindla loodussaate episoodiga, mis on välja toodud tabelis 5.

Tabel 5. Intervjueeritavatele vaatamiseks valitud loodussaated (tähestikulises järjekorras).

Saate nimi	Telekanal	Valitud episoodi esmaeeter
Galileo	Kanal 2	7.03.2014
Kalaletung	Kanal 12	4.10.2013
Keskkonnake	ETV	3.03.2011
Keskkonnanädal	Tallinna TV	16.11.2013
Osoon	ETV	27.01.2014
Rakett69	ETV	1.02.2014

Saadet on valitud Eestis viimase kolme aasta jooksul eetris olnud loodusteemaliste saadete hulgast. 6 saadet on välja valitud nii, et saaksime tagasisidet võimalikult mitmekeste saatekomponentide kohta ja seda nii sisu kui formaadi poolest. Nii on uuringus võimalik analüüsida noorte loodussaadete vaatamise praktikaid võimalikult erinevatest külgedest.

Välismaiste populaarteaduslike ja meelelahutuslikemate saadete hulgast on Eestis esindatud Eda-Ines Etti juhitud „Usu või ära usu!“ ning praegu eetris jooksev „Galileo“. Viimane neist sai valitud uuringusse, sest see on värskem näide.

„Kalaletung“ kuulub koos „Kalamehejuttude“, „Kalailma“ ja „Kahekesi püssi ja panniga“ (uuem versioon saatest „Victoria püssi ja panniga“) huvialasaadete hulka, kuid tema esindab uuringus teistest veidi enam *reality-show*-laadsemat, struktureerimata ja vabale suhtlemisele orienteeritud saadet.

„Keskkonnake“ esindab lavastuslikke lastesaateid ja ta sai valitud „Tule õue!“ asemel, sest seal kasutatakse ainulaadse võttena animeeritud karakterit – Keskkonnakest. Saade on valitute hulgast mõeldud kõige nooremale televaatajale.

„Keskkonnanädal“ on ainuke keskkonnauudiste saade Eestis. Saatel on erinevatel telekanalitel pikk traditsioon, selles keskendutakse aktuaalsetele keskkonnasündmustele ja auditooriumi poolest on see suunatud täiskasvanutele.

„Osoon“ on kõige ehedam näide teemasid süvitsi käsitlevast ja ekspertintervjuusid rakendavast loodussaatest.

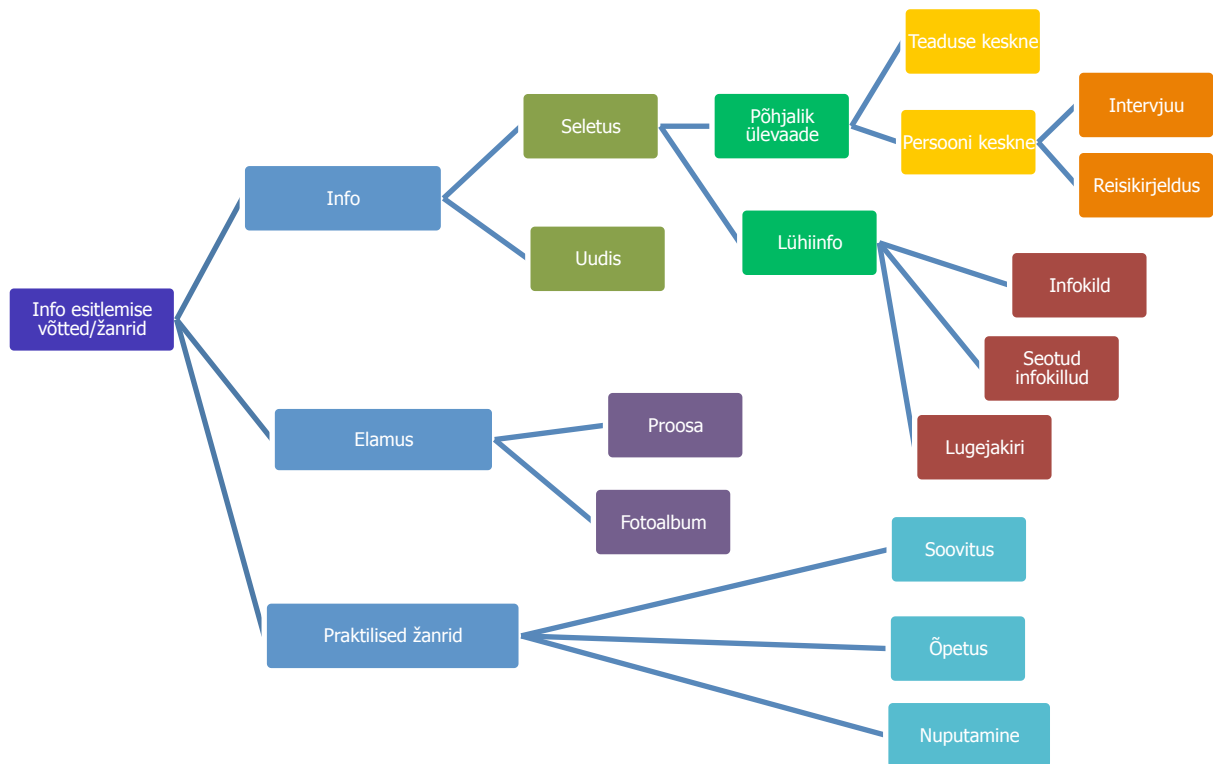
„Rakett69“ on noortele mõeldud telemäng, nagu Ivo Linna juhitud „Loodusetark“, kuid selle valimise kasuks otsustas loodusteemade põimimine teiste teemadega, milleks „Rakett69“ puhul on praktiline teadus.

2.4 Analüüsimeetodid

Ma transkribeerisin intervjuud ning asendasin õpilaste nimed pseudonüümidega. Transkriptsioonides leiduva info jagasin ma vertikaalanalüüsi põhimõttel ära kogumitesse, mis puudutavad ühte ja sama küsimust või teemat. Ajakirjade ja saadete intervjuude materjale ma intervjuude esialgsel analüüsimisel omavahel ei seganud, sest intervjuude fookused olid erinevad.

Loodusajakirjade puhul koondasin ma lugemisankeetidesse kirja pandud info ja tähelepanu pidama jäämist näitavate märkmepaberite asetused tabelitesse, mida ma kombineerisin omavahel, et lugeda sealt välja võimalikke tulemusi. Märkmepaberite tulemustes tegin ma vahet, kas õpilane asetab paberi artikli pealkirjale, tekstile või pildile. Lõpuks koondasin ma tekstile ja pealkirjadele asetatud märkmepaberid üheks „tekstist huvitunud“ grupiks ning pildid teiseks. Selline jaotuse puhul on võimalik hinnata, kas õpilasele meeldis pigem artikkel ja teema või köitis tema tähelepanu ainuüksi ilus foto. Loomulikult ei saa siinkohal täiesti kindel olla, mida õpilane artikli puhul kõige rohkem hindas, kuid kui tulemused on konstantsed, siis annab see alust meetodi usaldusväärsusele. Oluline ei ole, mitu pilti või kohta ühes tekstis üks õpilane ära märkis, ühe või mitme samasse kategooriasse (piltidele või tekstile) asetatud märkmepaberi puhul lugesin ma tulemuse üheks märkimiseks. Kui õpilane märkis ära nii fotosid kui teksti, siis lugesin ma, et ära märgiti mõlemat. Sellise lihtsustamise põhjuseks on õpilaste erinevad märkmepaberite kasutamise stiilid – mõni õpilane märkis ühe artikli jooksul ära kuni kuus huvipakkuvat kohta, mõni tegi kümne ajakirja peale kokku 9 märget.

Tabelites kasutasin ma õpilastele meeldinud või tähelepanu tõmmanud lugude analüüsimisel žanrilist jaotust ja temaatilist jaotust, mille lõin ma uuringu jaoks ise (Joonis 17). Põhjus on selles, et traditsiooniline ajakirjanduslik žanrimääratlus ei kata loodusajakirjade sisu väga hästi. Näiteks ei ole loodusajakirjades uudistel reeglina oluline koht.

Joonis 17. Info esitlemise võtted/žanrid loodusajakirjades.

Kõige olulisemate žanritena eristuvad sellise määratluse põhjal loodusajakirjades (teaduse kesksed) põhjalikud ülevaated, infokillud seotud ning sidumata kujul, intervjuud ja reisikirjeldused. Tihti võib loodusajakirjades märgata ka fotoalbumeid, mis koondavad kokku erinevaid pilte, moodustades nõnda läbimõeldud terviku.

Põhjalik ülevaade on loodusajakirjades kõige laiemalt levinud žanr ning see võib sisaldada ka autori kogemuse kirjeldust. Kui seda kirjeldust on väga palju ning teadusekeskset lähenemist vähem, siis on tegemist reisikirjeldusega. Sinna hulka kuuluvad ka jutustused, mis ei pruugi kirjeldada reisi, vaid näiteks mingit seika. Infokillud on tavaliselt impersonaalsed, kuid nende põhiliseks tunnuseks on pealiskaudsus ja lühidus.

Artiklite teemad jagunesid järgmiselt: ajalugu, meditsiin, kultuur, eluolud, piirkond, persoon, teaduslik fenomen, liik ning majandus-poliitika-õigus. Viimane neist on ühendav teema, mida

tegelikult loodusajakirjades palju ei leidu. Liiki puudutav teema räägib ühe või sarnaste taime- või loomaliikide elutegevusest.

Ka loodussaadete puhul koondasin ma saadete vaatamise ankeetidesse kirja pandud vastused ja meediapäevikute info tabelitesse ning kombineerisin selle info intervjuudes leiduvaga, et lugeda välja võimalikult palju vihjeid noorte loodussaadete vaatamise praktikate kohta. Loodussaadete puhul ei pidanud ma otstarbekaks niivõrd täpset žanrite ja teemade määratlust, sest osalejatele vaatamiseks valitud saated on juba oma olemuselt ja ülesehituselt väga erinevad. Kuuel erineval loodussaatel võib info esitlemise viiside puhul olla kokkupuutepunkte väga vähe, samal ajal kui ühes ajakirjas on erinevaid žanreid esindatud palju rohkem, mis erinevate väljaannete peale ka korduvad.

2.5 Valim

Koolinoorte keskkonna-meedia kasutamispriimite uurides kuuluvad valimisse selgelt koolinoored. Eesti ajakirju ja saateid silmas pidades intervjuerisin eesti keelt kõnelevaid noori. Valimi keskkoolinoortele kitsendamise põhjusteks olid uuringu piiratud maht ning minu eelnevad kogemused töötades gümnaasiumiastme õpilastega erinevates laagrites rühmajuhina.

Valimi koostamise kriteeriumiks oli, et intervjuust osavõtjad ei tohiks olla loodusteemadele liiga pühendunud. Ainult olümpiaadidel käivaid õpilasi uurides kirjeldaksid tulemused liiga väikest sihtrühma. Samuti soovisin leida õpilasi mitmest erinevast klassist.

Ühte fookusgruppi kuuluvad õpilased õppisid kõigi osapoolte mugavuse mõttes ühes ja samas koolis. Nendeks kaheks kooliks olid Gustav Adolphi Gümnaasium Tallinnas ja Türi Ühisgümnaasium. Tallinnas ja Türiil paiknevad koolid võimaldasid mul vältida olukorda, kus noorte elustiil oleks uuringu tulemusi liiga palju mõjutanud. Uurisn nii suurlinnaga seotud õpilasi (väga tihe meelelahutuse ja hobide konkurents) ning samas ka potentsiaalselt looduslähedasemaid maakohtadega seotud õpilasi (väiksem valikuvõimalus eneseväljenduseks ja hobideks). Kuna mõlemad koolid vastasid positiivselt, ei olnud vaja kaugemalt otsida.

Uuringust osa võtvate õpilaste leidmisel olid mulle abiks koolide bioloogiaõpetajad: Gustav Adolphi Gümnaasiumis Helina Reino (kelleni juhatas mind Keskkonnaameti keskkonnahariduse spetsialist Reet Kristian) ning Türi Ühisgümnaasiumis Eda Koskor.

Nemad andsid mulle oma tundidest aega, et ma saaksin tulla õpilaste juurde, tutvustada neile oma uuringut ja selle tähtsust ning leida vabatahtlikke, kes sooviksid mind uuringuga aidata. Mulle jäi mulje, et sellist meetodit rakendades olid oma huvist esimesena märku andnud õpilasteks loodusainetega eelnevalt rohkem seotud noored, kuid minutite möödudes jõudsid ka loodusainetega vähem sina peal olijad mõtet seedida ning nõustuda uuringus osalema.

Mõlemas koolis leidsin ma vabatahtlikke kahest klassist, milleks olid Gustav Adolphi Gümnaasiumis 11. ja 12. klass ning Türi Ühisgümnaasiumis 10. ja 12. klass. Lisaks tundusid nende huvid ja loodusmeedia jälgimise aktiivsus olevat üsna erinevad (Tabel 6 ja 7). Kokku nõustus uuringus osalema 32 õpilast, kuid ajakirjade intervjuudele ei tulnud kohale kaks õpilast ning loodussaadete intervjuudele seitse.

Tabel 6. Loodusajakirjade intervjuudes osalejate lühiiseloostused.

Õpilase pseudonüüm	Õpilase iseloomustus
Liisa	Süvenev loodusehuviline, eelistab eestimaist.
Siiri	Keskendub disainile ja fotodele.
Merlin	Eelistab sirvida.
Annika	Eelistab lühikesi tekste ja palju infot.
Kaire	Tagasihoidlik.
Helis	Aktiivne, eelistab mitmekülgset sisu.
Siim	Looduse ja loomade huviline.
Taavi	Käib olümpiaadidel.
Kerli	Eelistab seltskonnaajakirju.
Laura	Lai silmaring.
Martin	Pealiskaudne, passiivne.
Salme	Huvitub paljust, pealiskaudselt.
Kaspar	Eelistab lihtsat infot.
Getter	Meditsiinihuviline

Tabel 7. Loodussaadete intervjuudes osalejad.

Õpilase pseudonüüm	Õpilase iseloomustus
Sille	Süveneb saate sisusse.
Helen	Eelistab praktilist infot.
Piia	Otsib meelelahutust.
Birgit	Kriitiline kommertslikkuse suhtes.
Toomas	Teadus- ja tehnikahuviline.
Kadri	Eelistab välismaist sisu.
Reelika	Aktiivne noor.
Sigrid	„Keskkonnakese“ huviline.
Moonika	Tähelepanu hajub.

3. Tulemused

Järgnevas peatükis toon ma välja olulisemad tulemused, mille ma leidsin kombineerides kõiki kasutatud andmekogumismeetodeid. Esimesena toon välja loodusajakirju puudutavad tulemused ning seejärel loodussaadete kohta käivad tulemused.

3.1 Loodusajakirjadega kokku puutumine

Selles peatükis toon ma kõigepealt välja loodusajakirjad, millega küsitletud noored olid juba eelnevalt tuttavad. Seejärel vaatan ajakirjade kaupa, millised konkreetset väljaanded noortele rohkem või vähem meeldisid ning miks. Lõpus toon ma välja viise, kuidas noored loodusajakirjadeni jõuavad, kust nad neid saavad, kuidas nad neid enda sõnul loevad ning milliste teiste ajakirjadega noored rohkem kokku puutuvad.

3.1.1 Tuttavad loodusajakirjad

Õpilased on üsna ühtlaselt tuttavad erinevate keskkonnaajakirjadega. Kõige tihedam kokkupuude on küsitletud õpilastel tõlkeajakirjadega Imeline Teadus ja National Geographic, kõik noored teadsid neid ning mitmed mainisid spontaanselt, et on neid lugenud.

Getter: Ee, kuus tükki ma olen näind ja olen lugenud kolme neist.

Getter: Mmm, National Geographi, siis GEO ja Imelist Teadust olen vahepeal ostnud.

Tõlkeajakirjadest vähem, kuid siiski üsna hästi teatakse MTÜ Loodusajakirja väljaandeid Horisont, Eesti Loodus ja Loodusesõber (Tabel 8). Väga vähesed õpilased teavad kitsamatele sihtgruppidele mõeldud loodusajakirju.

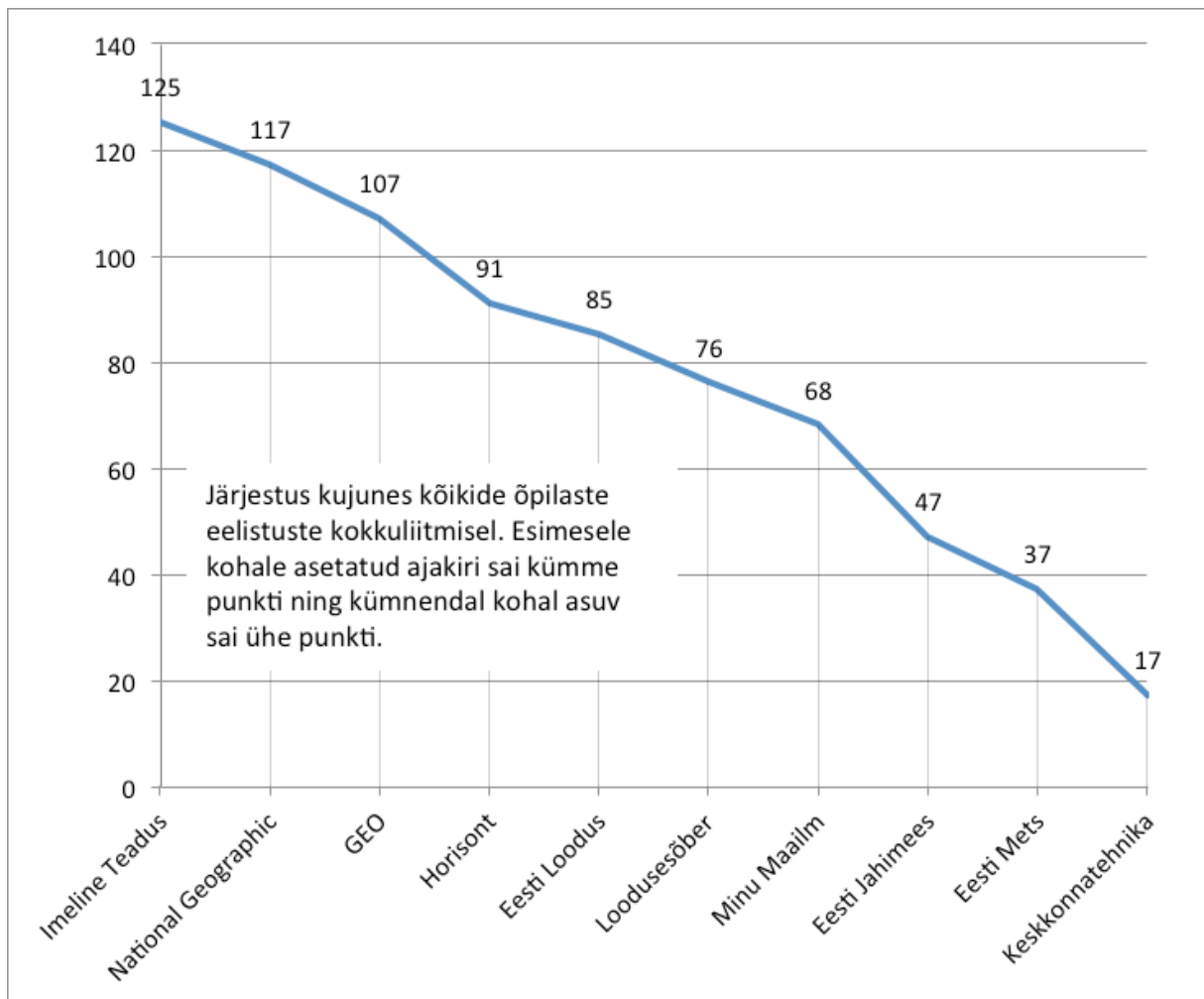
Kui enamik 14-st ajakirju uurinud õpilasest teadsid kümnest etteantud ajakirjast viite kuni seitset, siis leidis paar noort, kelle kokkupuude nende väljaannetega oli väga madal. Nemad teadsid vaid kahte või kolme tuntuimat ajakirja. Keskmiselt teadis iga õpilane ümmarguselt kuute loodusajakirja.

Ükski õpilane ei osanud välja tuua ühtegi teist loodusajakirja peale nende kümne.

Tabel 8. Loodusajakirjade tuttavlikkus intervjuueeritutele.

Ajakirja nimi	Ajakirjaga tuttavaid õpilasi
Imeline Teadus	14
National Geographic	14
GEO	12
Horisont	11
Eesti Loodus	10
Loodusesõber	8
Eesti Jahimees	5
Eest Mets	4
Minu Maailm	3
Keskkonnatehnika	1

3.1.2 Eelistatud loodusajakirjad

Joonis 18. Ajakirjade keskmine eelistatavuse järjestus.

Ajakirjade tuntus kattub loogiliselt suures osas sellega, milliseid väljaandeid õpilased eelistavad. Lugemisankeeti märgitud esmamuljete põhjal haaraksid õpilased poeriulilt kõige meelsamini kolm tõlkeajakirja (Joonis 18). Pärast seda gruppi esineb eelistustes väikene lõhe ning järgnevad Horisont, Eesti Loodus, Loodusesõber ning üllatajana Minu Maailm. Kõige ebapopulaarsem grupp eraldub teistest ajakirjadest samuti.

Pärast ajakirjadega lähemalt tutvumist jätsid õpilased oma esialgse järjestuse enamiku ajakirjade puhul samaks. Mitmed õpilased leidsid, et nad sooviksid Horisonti tõsta järjestuses madalamale ning GEO-d kõrgemale. Selline liikumine süvendaks lõhet esikolmiku ja ülejäänud ajakirjade vahel veelgi.

Imeline Teadus

Imeline Teadus on õpilaste seas kõige eelistatum loodusteemaline ajakiri. Enamik õpilasi asetasi selle pingereas stabiilselt esimeseks.

Positiivse esmamulje põhjuseks on ligitõmbav ja inforikas kaanekujundus.

Merlin: Mul on nagu sama, kuna, noh, see meenutab minu meelest nagu, neid teisi meelelahutusajakirju. Et selline hästi värviline ja pealkirjad koos piltidega.

Kaspar: Et tavaliselt pilt tõmbab selle pilgu enda peale ja siis hakkad neid lühitekste lugema, mis seal peal on. Imelisel Teadusel on hästi huvitavalt tehtud. Siuksed lühikesed mingi lõigud või laused, mis nagu, sa tead, et sa tahad sellest midagi rohkem teada saada, siis selle pärast just võtadki.

Uuringus kasutatud Imelise Teaduse esikaanel oli üsna ehmatav pilt deformeerunud näost ja 3D-prinditud näoproteesist. Enamik õpilasi ei lasknud ennast selle häirida, kuid ühte õpilast peletas see eemale ja ta asetaskirja oma eelistuste järjekorras viiendaks.

Helis: Imeline Teadus on, aga see oli rohkem selle pärast, et mulle see kaanepilt nagu tundus veidi õõvastav. Aga artiklid, või selles mõttes on küll huvitav, et kui sa lugema hakkad, siis on nagu huvitavam, kui see, et esmapilgul nagu vaatad peale ja siis on siuke natukene peletav.

Õpilastele meeldivad Imelise Teaduse puhul lühikesed artiklid, mida on lihtne lugeda.

Salme: Kümme lehekülge teksti ja ühtegi pilti, ei, ma ei tea, Imelises Teaduses on hästi, et on lühikesed tekstid, tabavalt räägivad sisu ära, ei heieta pikalt.

Annika: Mulle just meeldis näiteks selle Imelise Teaduse, eriti Imelise Ajaloo juures just see, et nagu saabki hästi palju informatsiooni. Võib-olla sa ei jaksa seda tervet artiklit läbi lugeda, vaid see, kaks-kolm lauset nagu, nagu maailmapildi avardamiseks piisab.

Samuti hinnatakse Imelise Teaduse artiklite variatiivsust ja seda nii lugude pikkuse kui ka teemade seisukohalt. See annab valikuvõimaluse, mida lugeda.

Annika: Mulle just meeldib, et Imelises Teaduses ongi nagu mõlemat, neid väikseid nupukest kui ka neljaleheküljelisi artikleid, siis ma saan ise valida. Ja siis, noh, kõik läbi lugeda.

Kaspar: Imelises Teaduses, seal on nagu kõike kirjeldatud, siis kõik loevad seda. Igaüks leiab sealt midagi.

Üks õpilane rõhutab Imelise Teaduse head pildilist materjali ja eriti infograafikat.

Taavi: Ja pildikvaliteedi poolest minu arust eristub isegi Imeline Teadus, kus on, see on küll nagu suhteliselt osad neist, nagu siuke populaarteaduslik, aga seal on pildid ka nagu üsna informatiivsed. Seal on just tehtud siuksed lahti seletavad, siuksed skeemid ja asjad, mis on, hea ja lihtne nagu jälgida. Ja hästi informatiivsed.

Sümpaatia lühikeste artiklite ja infokülluse vastu ei ole siiski universaalne. Kaks intervjuueeritut, kes mõlemad olid asetanud Imelise Teaduse oma edetabeli keskmisse ossa, pidasid seda liiga kirjuks ja segaseks.

Liisa: Minu arust on Imelises Teaduses, ongi nagu liiga kirju see kõik, ma ei suuda, noh, keskenduda ühele kohale. Pilk läheb kirjuma pildi peale näiteks, siin ma vaatan. See paigutus on nagu hästi segane kohati.

Helis: Jah, mina nagu ka, ma isegi ei märganud ühtegi sellist nii-öelda artiklit, selles suhtes, et siin on hästi palju, kuidagi... Jah, tundus veidi segane ja niimoodi, kokku pressitud kõik, hästi palju erinevaid värvilisi asju.

National Geographic

Kaks õpilast mainisid, et nad tõstaksid National Geographicu pingereas ettepoole ja seda huvitava sisu tõttu. Kuid üks õpilane pettus National Geographicus, sest seal on pikad tekstid. Sarnane tõlkeajakiri GEO meeldis talle rohkem.

Kerli: Jaa, see National Geographicu ma panin viiendaks. Mul alguses oli see mingi eespool. Et kuidagi siuke, ma ei tea, väike ajakiri ja hästi pikki tekste täis, mina ei leidnud sealt endale midagi nii huvitavat. Ja GEO tõusis esimesele kohale. Et seal oli huvitavat materjali palju.

National Geographicu puhul peetakse kõige suuremaks plussiks kahtlemata rohkeid kvaliteetseid fotosid.

Taavi: National Geographicu plussiks on kindlasti see, et seal on hästi hästi kvaliteetsed fotod ja seda võib põhimõtteliselt sirvida nagu pildiraamatut ka.

Helis: Jaa, pildid on pool sellest National Geographicust.

Artiklid ei pruugigi õpilastele nii väga meeldida, kuid pildid korvavad selle.

Taavi: Et mõnikord tekstid on ka väga head, aga ma ei ostaks seda ealeski ilma nende fotodeta.

Siiri: Isegi kui nagu sisu väga ei pruugi mulle huvi pakkuda. Siis saab pilte vaadata.

Kuigi osadele intervjueritutele meeldivad National Geographicu lood, siis, nagu eelpool mainitud, peavad mõned õpilased neid liiga pikkadeks.

Helis: Jah, minu meelest on ka nagu see tasakaal, et vahepeal National Geographicul on just see, et nad on hästi pikad, sa ei jaksa lugeda nii palju korraga. Eriti ingliskeelseid. Et võiks olla nagu tasakaalus rohkem see. No ma ütlen, näiteks mingi kümneleheküljelisi artikleid on nagu suht keeruline lugeda. Et pigem jäta need vahele.

National Geographicu kasuks räägib tema tuntus. Seda tõid mitmed õpilased välja ka lugemisankeetides kohe pärast ajakirja eelistuste järjekorras kõrgele kohale asetamist.

Helis: Ta on pigem selle pärast, et ta on nagu tuntud, et see on nagu siuke kindel, huvitav lugemine. Et võtaks selle esimesena kindlasti.

GEO

Kaks õpilast tõstaksid oma esialgses tabelis kõrgemale ajakirja GEO. Üks neist oli ajakirja sisu osas eelnevalt olnud valel arusaamal.

Taavi: Mul nagu see esiots jäi tõesti samaks, aga see GEO tõusis nagu pingereas. Seal, kus ma eeldasin, et see on siuke, võib-olla pühendatud rohkem spetsiifiliselt ainult taimedele ja siuksele loodusele. Aga see oli siuke veidi huvitavam, kui ma alguses arvasin.

GEO juures hindasid õpilased sarnaselt National Geographicuga kvaliteetset pildimaterjali.

Liisa: Minu arust on ka sellega, et seal GEOs on alati ka alati pilte. Et see on ka GEO poolt üks pluss.

Laura: GEO-s oli hästi palju ilusaid pilte. Need olid niimoodi suured, üle kahe lehekülje.

GEOd peetakse üldse National Geographicu sarnaseks ja seda on mainitud ka lugemisankeetides. Samuti panid õpilased intervjuu jooksul National Geographicu ja GEO justkui ühte paari, kui nad kirjeldasid oma erinevaid lugemiskogemusi.

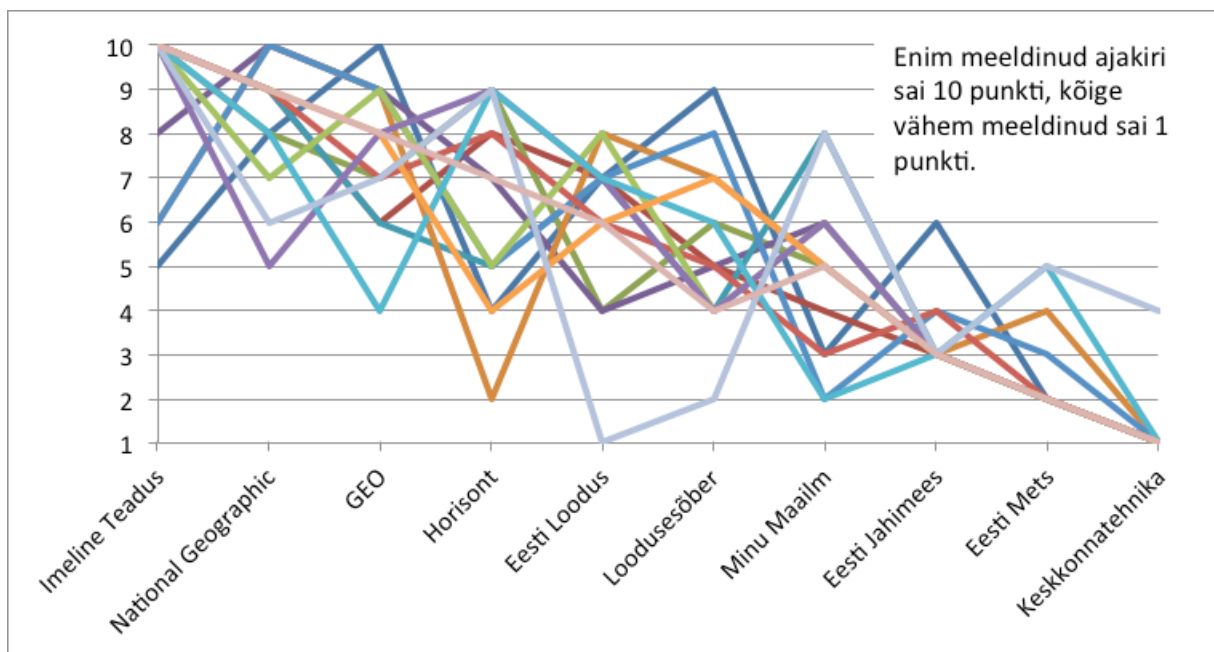
Siiri: Kui ma seda Eesti Metsa praegu vaatan, siis nagu seda ei saa võrrelda National Geographicuga ja GEOga.

Helis: Kui ma näiteks loeksin GEOd või National Geographicut, siis ma päriselt loeksin. Nagu raamatut.

Selline samastamine võib viidata sellele, et tuntud ajakirjale National Geographic omistatud positiivsed küljed kanduvad üle ka GEOle ning muudavad ajakirja atraktiivsemaks. Isegi ajakirjade nimed on sarnased.

Horisont

Pärast tõlkeajakirju on Horisont õpilaste hulgas kõige eelistatum loodusajakiri. Õpilaste eelistused muutuvad ajakirjade eelistuste edetabeli keskosale lähenedes üha varieeruvamaks (Joonis 19). See paistab hästi silma Horisondi puhul.

Joonis 19. Õpilaste individuaalsed loodusajakirjade eelistused.

Oma esmaste muljete põhjal koostatud edetabelis liigutaksid õpilased pärast ajakirjadega põhjalikumalt tutvumist Horisonti tihti ja seda nii üles kui alla. Kaks õpilast tõstaksid Horisondi võrreldes teiste ajakirjadega oma edetabelis kõrgemale kohale isiklikult paeluvate teemade tõttu. Üks neist oli ajakirja esialgu asetanud väga madalale kohale aegunud kujunduse tõttu lisades, et see on mõeldud vanainimestele.

Helis: Mul oli see, et Horisont tõuseks niimoodi, kuna seal oli kaks sellist huvitavat artiklit. Üks oli see Kataloonia ja siis teine oli mingist molluskist, kes elab vanast nooreks. Et need olid head.

Getter: Üldiselt nagu ei muutunud, et, aga Horisont näiteks mind päris huvitas, ma tõstaksin selle paar kohta ettepoole.

Kuid neli õpilast leidsid, et nad olid esmamulje põhjal Horisonti liiga kõrgelt hinnanud. Ajakirjale peale vaadates olid nende ootused kõrged, kuid lähemal uurimisel ei leidnud nad sealt enda jaoks midagi huvitavat või põnevat.

Kaspar: Ma tõstaks Horisondi madalamale. (naer) Nagu kui lugema hakkasin, siis nagu eriti huvitav ei olnud. Ma alguses vaatasin, et umbes päris huvitav...

Merlin: See nagu köitis tähelepanu ja tundus selline professionaalne, aga samas ka selline, noh, meelelahutuslik, või siuke.

Võib öelda, et Horisondi kaane kujundus mõjub õpilastele atraktiivselt.

Laura: Minu jaoks on Horisondil see kaanepilt oli nagu huvitavam kui see sisu.

Taavi: Horisondil on ka minu arust kaane peal tavaliselt üksjagu seda informatsiooni.

Samas leidis üks teine õpilane esialgu, et Horisondi esikaane kujundus on vanamoeline.

Helis: Kuna kui ma nagu vaatan peale, siis see tundub siuke suhteliselt aeglane kujundus natuke, tuhmid värvid, siuke nagu, jah, mulle nagu ei meeldinud see. Sest see tundus selline aeglane ja vanamoeline.

Horisondi puhul tundub õpilaste arvamusi kõrvutades, et tõenäosus sealt huvitavaid teemasid leida on madal. Horisondi arvukad teemad tunduvad seega eeldavat üsna spetsiifilist huvi ning iga artikli puhul on see nõutav eelnev huvi taaskord erinev.

Liisa: Ja siis seitsmes oli Horisont. Ma olen seda varem lugenud, see on nagu tõesti põnev, aga samas ta on nagu, natuke nagu igav tundub, võrreldes näiteks Loodusesõbra või Eesti Loodusega. Nagu teemade valiku poolest just.

Salme: Seal ei olnud ka nii-öelda minu jaoks nagu midagi.

Üldiselt loodusajakirjades esinevatest ebameeldivatest asjadest rääkides mainib Salme Horisonti kui liiga arvandmete tihedat ajakirja.

Kerli: Hästi tehniline jutt, nagu kus on ainult mingid andmed, seda ei viitsi nagu...

Getter: Faktipõhine nagu.

Kerli: Jah, et tahaks midagi uut teada saada, mitte mis on mingite eelmiste aastate andmed või selle aasta andmed...

Salme: Horisondis oli palju minu arust seda.

Eesti Loodus

Eesti Looduse puhul meeldis õpilastele ilus kaanepilt sinitihasest, kuid leiti et infot on kaane peal liiga vähe, et konkreetsemat huvi äratada.

Merlin: Minu seitsmes oli Eesti Loodus, kuna, noh siin ei olnud neid pealkirju eriti. Ja see kuidagi ei tõmmanud väga hästi, kaanepildi.

Samas aga meeldibki osadele õpilastele, et Eesti Looduse kaanel on vähe infot.

Helis: mul oli Eesti Loodus kolmas, kuna see tundub jah, kuna seal on suhteliselt vähe infot, siis ta tundub selline lihtne lugemine. Ja, et see on Eesti kohta, et siis nagu...

Liisa: Mind nagu just huvitab see pilt suurelt ajakirja peal, mitte, et kui palju seal neid pealkirju või teemasid on. Et no näiteks nende... Linnuke peal, et see nagu püüab kohe pilku ja teda on hästi näha. Et seda teksti ongi vähe just selle pärast Eesti Loodusel.

Mõnede õpilaste arust õnnestus Eesti Loodusel ka vähesest pealkirjade arvust hoolimata huvi äratada, sest see üks suurem pealkiri oli hästi valitud.

Annika: Aga mul just see, linnusilm näeb teistmoodi, kui inimsilm, et see nagu kutsus lugema.

Laura: Ei, no siin on see huvitav fakt, et kutsub lugema. Linnu silm näeb siis teistmoodi kui inimese silm.

Loodusesõber

Kahel korral soovisid õpilased oma eelistuste järjestuses Loodusesõbra kõrgemale tõsta, sest ajakirja esikaas ei äratanud neis esialgu väga palju huvi, kuid ajakirja sisu oli siiski huvitavam. Nad märkisid lugemisankeeti, et Loodusesõbral on kaane peal hea pilt, kuid tagasihoidlik kujundus ja vähe infot.

Getter: Ja näiteks Loodusesõber oli ka päris huvitav. Selle ma tõstaks seitsmendalt kohalt viiendaks.

Õpilastele meeldis väga uuringus kasutatud Loodusesõbra numbri kaanepilt. Nende hulgast märkisid intervjuudes ja lugemisankeetides kokku viis õpilast, et kaanepilt on armas.

Annika: Siis kuues on mul Loodusesõber. Ja selle pärast oli see, et kaanepildi pärast, see oli armas.

Siiri: Ja siis oli, kuues oli see Loodusesõber, sest seal on hästi armas kaanefoto.

Samuti toodi välja üldiselt atraktiivset kujundust.

Siim: Noh, mul oli see sama National Geographic, GEO ja Loodusesõber. Et siis need olid siuksed, näevad välja väga atraktiivsed ja tahad kohe lugema hakata.

Nagu Eesti Looduse puhulgi leidis õpilasi, kellele meeldis, et Loodusesõbra kaanel on vähe pealkirju. See lubab nautida kaanefotot.

Liisa: Ja Loodusesõbral samamoodi, et siin on nagu see saarmas, et on hästi näha ja jälgitav ja ei olegi mingit kirju, on lihtsalt pilt ees.

Leidus ka kolm õpilast, kes märkisid lugemisankeetides, et Loodusesõbra kujundus on lahja. Kuid nagu eelpool mainitud, otsustasid kaks neist, et ajakirja sisu oli huvitavam, kui kaane järgi võis arvata. Siiski leidis ka üks õpilane, kellele ajakirjast midagi eriti meelde ei jäänud.

Kerli: Loodusesõber, ma ei tea, ma ei mäletagi, ju siis ei olnudki kõige huvitavam.

Minu Maailm

Olenemata sellest, et kõigi õpilaste arust oli Minu Maailm lapsik, mõjus see neile pealkirjade rohke kaane tõttu atraktiivselt.

Annika: Mul on viies Minu Maailm. Sest et mulle see pilt nii meeldis. Ja veits vaatasin, et seal on ikka hästi palju erinevaid teemasid.

Merlin: Ja siis kuues on Minu Maailm, eks ju, näeb hästi selline, erk välja ja seal on hästi palju teemasid ja. Huvitav on vaadata sellele, et see on lapselik.

Üsna positiivselt suhtuti ka sellesse, et Minu Maailm kui lasteajakiri on lihtsalt loetav. Seda siis lühikeste lugudega formaadi tõttu.

Helis: Ja siis see Minu Maailm on siuke, ta tundub lihtsalt siuke lastekas, sa nagu vaatad teda ja lihtsalt sirvid läbi ja natuke loed ja siis paned uuesti tagasi.

Annika: Ja kuna ma vaatasin, et ta on õhuke, siis ma arvasin, et siin on siuksed nupukesed, ehk siis neid on tore lugeda.

Siiri: Et võtad kätte ikkagi ja vaatad läbi. See läheb üpris kiiresti, ma arvan, et kui sa mulle niimoodi nüüd nagu... Seda on lihtne ja kiire lugeda. Et pisikene võtab kätte ja vaatab, et see on kuidagi eriti põnev.

Osadele õpilastele Minu Maailma lihtsad lood selgelt ei meeldinud. Ometi oldi kindlad, et lastele võiks see ajakiri meeldida küll.

Liisa: Et mind see nagu üldse ei huvita. Siin olid nagu nii üldised teemad, "Mis on foobiad?" ja seal oli üks lõik selle kohta, et noh. Ei hakand süvenema. Ma arvan, et seal oli selline jutt, et mida enamus täiskasvanud juba nagu, vanad inimesed juba teavad kõik. See oli just lastele suunatud.

Taavi: Aga mulle loomulikult see nii palju huvi ei paku, aga nagu omas mõttes on ta, ma usun, võrdne. Et oma sihtgrupile läheb ta peale küll.

Mõned õpilased siiski tunnistasid oma huvi Minu Maailma teemade vastu. Sellele viitasid ka lugemisankeetidesse märgitud lemmiklood, mille hulgas oli Minu Maailma artikleid sama palju kui Horisoni või Loodusesõbra omasid.

Siiri: Ma ka, nagu kui ma mõtlen, milline minu nagu olin, kui ma väike olin, siis ma oleks kindlasti Minu Maailma lugenud. Nagu sest, et see on nagu nii-öelda, ajakiri, ehk siis seda on lahe lugeda, see on nagu äge, aga samas see on huvitav ka. Et kui ma väikestele lastele pakun, siis nad hakkaksid uurima. Mina oleksin seda lugenud.

Kaire: Isegi praegu.

Annika: Praegu on huvitav isegi vaadata, mis siin kirjutatakse.

Eesti Jahimees

Eesti Jahimees on õpilaste kolme kõige vähem eelistatud ajakirja seas. Siinkohal hakkavad õpilaste eelistused aga taaskord kattuma, nagu edetabeli esiosas (Joonis 18). Eesti Jahimeest, Eesti Metsa ja Keskkonnatehnikat hinnati madalalt üldiselt samade kriteeriumite alustel, kuid enamik õpilasi asetaski Eesti Jahimehe kaheksandaks, Eesti Metsa üheksandaks ning Keskkonnatehnika kümnendaks.

Kuigi leiti, et Eesti Jahimehes on head fotod, häiris õpilasi uuringus kasutatud ajakirja numbri halva kvaliteediga kaanefoto.

Siiri: Minul näiteks oli see Jahimees nagu kaheksas, selle pärast, et see kaanefoto oli nii halva kvaliteediga lihtsalt. Nagu ma lihtsalt ei saa aru, kuidas see võimalik on. Selles suhtes, et sees on jumala okeid pildid, aga, ma ei tea, minu meelest, mind natuke häirib, et ajakirja kaanel on nii halva kvaliteediga foto. Ma ei teagi, kuidagi nii udune ja piksleid on näha.

Annika: Sisse zuumitud rohkem.

Üks õpilane pidas Eesti Jahimehe sisu üldiselt huvitavaks.

Salme: Ja selline huvitavam tekst äkki. Isegi. Mingi ma ei tea, Jahimehe sõber, et seal nagu räägib, et mis on vaja mingi jahihooajaks, kuidas peab toitma neid loomi, mille järgi otsustada, milline on õige jahiloom ja nii edasi.

Salme: Ta meeldis rohkem, kui Keskkonnatehnika.

Salme: Kuidagi asjalikum, annab mulle midagi.

Samas aga leiti, nagu Horisondi puhulgi, et Eesti Jahimehes on liiga palju arvandmeid.

Kerli: Jah, et tahaks midagi uut teada saada, mitte mis on mingite eelmiste aastate andmed või selle aasta andmed...

Kerli: Jahimehes oli neid ka.

Üldiselt pidasid õpilased Eesti Jahimeest kitsa sihtgrupiga ajakirjaks, mille tõttu see neile väga huvitav ei tundunud.

Merlin: Taga pool olid Eesti Jahimees, Eesti Mets ja Keskkonnatehnika. Need on minu meelest nagu rohkem orienteeritud mingi teatud sihtgrupile.

Kaspar: See on nagu et ühele teemale nii keskendunud, et see on nii kitsas ringkond, kes seda ajakirja loeb.

Eesti Mets

Õpilaste arust oli Eesti Metsa kaanekujundus igav.

Siiri: No näiteks see Eesti Mets on ka, võib-olla tundub lihtsalt selle pärast igav, et siin on mingi 3 pealkirja ja... Noh, nagu.

Samuti leiti, et ajakirja piltide kvaliteet on madal.

Siiri: Siin ei ole nii palju ilusaid pilte. Kui ma seda Eesti Metsa praegu vaatan, siis nagu seda ei saa võrrelda National Geographicuga ja GEOga. Need on nagu siukesed, et teen ise siukseid pilte. Mitte nagu fotograafid.

Kuid mõnede õpilaste arust leidis Eesti Metsas ka häid pilte, mis tõstsid ajakirja eelistuste järjekorras keskele.

Martin: Eesti Metsas võib-olla pilt, mis siin vahepeal oli.

Üldiselt arvasid õpilased, nagu Eesti Jahimehe puhul, et Eesti Mets on kitsale sihtgrupile mõeldud ajakiri.

Helis: Ja Eesti Mets, tundub siuke, kitsamale publikule.

Keskkonnatehnika

Keskkonnatehnika oli peaaegu universaalselt kõige vähem eelistatud loodusajakiri. Põhjudused algasid ajakirja kaanest, mille pilt jättis külmaks või millel ei olnud pealkirju.

Laura: Ja Keskkonnatehnika kaanepilt ei ole üldse kutsuv.

Siiri: Jah, see oli minul ka viimane just selle pärast, et see näeb välja nagu mingi reklaamleht, nagu mingisuguse veetehnika paigaldamise reklaamleht, midagi sellist nagu. Nagu mind ta eriti ei kutsu.

Leiti, et ajakiri on igav.

Siim: Aga jaa, kui hakkame nimetama, mis tagaotsas on, siis näiteks Keskkonnatehnika on minu meelest väga, ma ei tea, igav.

Samuti ei olnud ajakirjas õpilaste arust piisavalt pilte.

Kaspar: Sees ka, pilte pole ka sees, et hästi pikad siuksed need nagu kirjutised.

Salme: Kümme lehekülge teksti ja ühtegi pilti, ei, ma ei tea, Imelises Teaduses on hästi, et on lühikesed tekstid, tabavalt räägivad sisu ära, ei heieta pikalt.

Nagu ka Eesti Jahimehe ja Eesti Metsa puhul arvasid õpilased, et ajakirja sihtgrupp on kitsas ja et nemad sinna ei kuulu.

Siim: See Keskkonnatehnika, ma arvan, et ta on huvitav siis, kui ta on jõudnud selle õige sihtgrupini.

3.1.3 Loodusajakirjade hankimine

Õpilaste kätte jõuavad loodusajakirjad kas poest üksiknumbreid ostes, koju tellituna, loetakse tuttavate ajakirju, loetakse koolitunnis, poejärjekorras ja hambaarsti ooteruumis või toob pereliige ajakirja töölt koju.

Kõige sagedamini mainitakse üksiknumbrite ostmist. Siinkohal tehakse vahet sellel, kas ajakirja ostavad vanemad või noored ise, kusjuures viimast varianti mainitakse rohkem. Ostetakse selliseid ajakirju, nagu Imeline Teadus, National Geographic, GEO, Horisont, Eesti Loodus ja Loodusesõber.

Liisa: Mul kodus ei käi, aga isa ostab iga kuu päris mitu erinevat ajakirja.

Getter: Mmm, National Geographi, siis GEO ja Imelist Teadust olen vahepeal ostnud.

Kolm õpilast ütlesid, et neil käivad loodusajakirjad kodus. Koju on tellitud Imeline Teadus ja National Geographic.

Annika: No, mul käib ka kodus see Imeline Teadus ja National Geographic käis ka vahepeal.

Martin: Tead, mul see Imeline Teadus käib nagu kodus iga kuiselt.

Tuttavate ajakirju loevad õpilased siis, kui tuttavad annavad ajakirjad neile või loetakse tuttavate pool. Siinkohal on Siiri poolt mainitud teine ajakiri Imeline Teadus ning tuttavatelt saab ta National Geographicuid.

Siiri: Ja mul on tegelt kodus samamoodi, et mul on näiteks perekonnas, kellel on nagu mingi mitmekümneaastased ingliskeelsed, ja siis ta nagu pärandab neid meile pakkide kaupa. National Geographicuid. Siis ma olen ka nende vastu huvi tundnud.

Siiri: Mu poisssõbral käib see. (naer) Siis ma loen seda.

Mõned õpetajad pakuvad loodusajakirju õpilastele lugemiseks bioloogiatusis ning õpilased kasutavad seda võimalust agaralt. Õpilastel on sealt meeles Imeline Teadus, National Geographic ja Horisont.

Kerli: Imelise Teadusega ja Horisondiga olen ise ka ostnud ja siis bioloogiatusis on ka jagatud.

Kaspar: Imeline Teadus ja siis see National Geographic. Neid ma olen lugenud ka bioloogiatusis

Vanemad ingliskeelsed National Geographicud on integreeritud inglise keele tundi.

Annika: Meil inglise keeles, tavaliselt peame jutustama nagu klassi ees siis ümber seda, mida me lugesime. Ja meie inglise keele õpetajal on ka siuke suurem virn olemas. Igast ajast mingi.

Annika: Jah, kogu aeg tunnis siis loeme neid.

Ka poes puutuvad õpilased kokku loodusajakirjadega. Siinkohal jääb kokkupuude küll põgusaks, kuid selle põhjal otsustatakse, kas ajakiri ostetakse või mitte.

Taavi: Teine kord, kui seal poeletil loen. Kuskil kassade juures on teine kord näiteks, siis tavaliselt viskad ikka pilgu peale, et nagu midagi väga huvitavat, siis viskad nagu korvi.

Liisa: Tavaliselt ma nagu vaatan, et kas seal on väga palju põnevaid lugusid, et see on vahest päris kallis. Et ei raatsi iga kord ise väga osta. Et kui on rohkem siukseid põnevaid lugusid, teemasid, mis on huvitavad, siis ma ikka ostan. Aga jah, tihti sirvin ainult.

Hambaarsti ooteruumis või taolistes kohtades on õpilased märganud ja lugenud Imelist Teadust.

Kerli: Enamasti kohtades, kus peab ootama, siis seal on, jah, olemas, ja seal olen ka kokku puutunud. Imelise Teadusega näiteks.

Merlin: Jah, mul ei käi ka kodus, aga näiteks hambaarsti ooteruumis on Imeline Teadus.

Üks õpilane ütles, et tema pereliige toob ajakirjad töölt koju lugemiseks.

Getter: Mu vanaemaema töötab raamatukogus, siis viskan pilgu peale.

Getter: Mu vanaema võtab neid, kodus vaatan.

Viimane näide on küll raamatukogutöötajast, kuid isegi konkreetse küsimuse peale ei öelnud õpilased, et nad loevad loodusajakirju raamatukogus. Ühel õpilasel meenus, et ta on raamatukogus lugenud, kuid see oli tema jaoks negatiivne kogemus arvestades vaeva, mida selleks tuli näha.

Taavi: Ma olen seda korra teinud, siis kui oli olümpiaadiks vaja. Siis ma võtsin lõpuks ennast kokku ja läksin raamatukokku sirvima mingit ajakirja. See oli kokkuvõtteks üsna tulemusetu, ma kardan. (naer)

3.1.4 Kuidas loodusajakirju loetakse

Õpilased loevad loodusajakirju tavaliselt kodus. Seda seletab see, et paljud eelpool mainitud ajakirjade hankimise viisid toovadki ajakirja tavaliselt koju kätte (koju tellimine, poest ostmine, töö juurest koju toomine, tuttavatelt saamine). Siinkohal võib märgata, et õpilased ei kipu loodusajakirju endaga kaasa võtma kodust välja, kuigi see tuuakse võimalusena välja ajakirjadest üldisemalt rääkides.

Merlin: Nojah, et seda kodus, ma ei tea, kohvi kõrvale lugeda või välja minnes teda kusagil lugeda.

Bioloogiatunnis lugemine moodustab mõne õpilase jaoks olulise osa tema kokkupuutest loodusajakirjadega üldse. Küsimusele, kui palju nad puutuvad tavaliselt kokku loodusajakirjadega, vastasid nad kiirelt, et ainult bioloogiatunnis.

Kerli: Bioloogia tunnis.

Martin: Kaks korda nädalas bioloogia tunnis. (naerdakse)

Peale bioloogiatus tunnis loodusajakirjade lugemise on õpilastel raske välja tuua, kui tihti nad seda teevad. Mainitakse korra kuus, kuid tõdetakse, et enne käesolevat uuringut pole mõnda aega loodusajakirju loetud.

Salme: Korralikult võib-olla korra kuus.

Laura: Ma ei ole ka ammu lugenud niimoodi. Vahepeal ainult sirvinud.

Vanemate ajakirjade lugemine on õpilastele samuti meelepärane. Siinkohal rõhutatakse National Geographicut, mille ingliskeelsed numbrid on huvitavad ka mitmete aastate pärast.

Helis: Mul ka nagu kodus ei käi, aga mul on neid vanemaid National Geographicuid, mida ma pole ka lugenud. Ja siis ma nagu loen neid. See ei ole muidugi, kas see on nagu uus või vana, et ma lihtsalt loen neid, kui kätte satub.

Siiri: Ja mul on tegelt kodus samamoodi, et mul on näiteks perekonnas, kellel on nagu mingi mitmekümneaastased ingliskeelsed, ja siis ta nagu pärandab neid meile pakkide kaupa. National Geographicuid. Siis ma olen ka nende vastu huvi tundnud.

Üks õpilane loeb loodusajakirju palju ja süvenedes olümpiaadide jaoks. Lisaks tuuakse välja, et sisusse süvenemine käib kokku teatud ajakirjadega, milleks on National Geographic, GEO ja Horisont.

Taavi: Ja teine kord võib-olla ainevõistlusel osaledes, siis on vaja rohkem süvitsi läbi töötada suur hulk neid.

Helis: Mulle meeldib sirvida ka, et siis ma just loengi siukseid, mingi moe- ja meelelahutusajakirju, kui ma nagu tahan sirvida või, millegi kõrvalt. Kui ma näiteks loeksin GEOd või National Geographicut, siis ma päriselt loeksin. Nagu raamatut.

Üldiselt kipuvad õpilased loodusajakirju siiski pigem sirvima.

Salme: Aga muidu bioloogia tunnis lihtsalt sirvid, vaata, mis silma jääb. Mingi läbi ja lõhki küll ei loe.

Martin: Ja siis seda National Geographicut olen lugenud, sirvinud.

Selle põhjuseks võib leida õpilaste arusaama ajakirja olemusest. Põhjaliku huvi rahuldamiseks on olemas õppematerjalid, kuid ajakirja nähakse pigem meelelahutusena.

Merlin: No pigem on see, et ajakirjas, et eks siin nagu... Nojah, et seda kodus, ma ei tea, kohvi kõrvale lugeda või välja minnes teda kusagil lugeda. Siis kui tahetakse tõesti süveneda mõnda teemasse, siis selleks on ju õppematerjalid, nagu, väga teaduslikud artiklid või. Et Ajakiri peaks olema enamasti ikkagi selline, no muidugi oleneb ka ajakirjast ja nagu sihtgrupist.

Õpilased on külastanud National Geographicu, Imelise Teaduse, Horisondi ja Eesti Looduse kodulehti. Ometi on ainukene ajakiri, mida internetist on loetud, ingliskeelne National Geographic.

Annika: Jaa. Minu arust ma olen National Geographicu omale päris palju sattunud. Aga, siis ma loen inglise keeles, ma arvan, et ingliskeelsele olen sattunud. Ja koolitöodes olen sattunud.

Martin: Sattunud kunagi olen, Imelise Teaduse oma olen ka vaadand.

Laura: Eesti Looduse kodulehel olen käinud.

Martin ja Laura ei ole nendelt lehtedelt midagi otsinud, nagu täpsemast küsimisest selgus, kuid tugevama loodushuviga õpilased on seda teinud küll. Teatakse, et Eesti Loodusel on olemas aineregister ning et Horisondi lehelt võib leida spetsiifilisemat infot. Viimasel juhul peeti küll vajalikuks, et Google selleni juhataks.

Liisa: Nagu näiteks, kui on mingi Eestis elavates vähkidest vaja, siis vaatan nende artikleid, mis näiteks Eesti Looduses on, leheküljel on üleval olnud.

Taavi: Teinekord, see juhatabki mingi ajakirja või mingi asja, kus on mingis artiklis juttu, et teinekord mingi märksõna.

See aga ei tähenda, et õpilased internetis loodusteemalisi artikleid ei loeks. Neile artiklitele satuvad õpilased peale juhuslikult, näiteks näevad, et sõber on midagi sotsiaalmeedias jaganud.

Liisa: Ma satun ka erinevatele linkidele tavaliselt Facebooki kaudu, kui keegi jagab, näiteks, tavaliselt just ingliskeelsetest kohtadest.

Kerli: Üliharva, kui keegi midagi jagab kuskil (naer).

Ingliskeelsed veebilehed on sellisel juhul populaarsemad. Näha on ka, et õpilased ei ole täiesti veendunud, mis nimega veebilehega tegemist oli. See viitab sellele, et õpilased ei loe väljaannet, vaid lugusid.

Helis: Vahepeal oli see ingliskeelne, LiveScience, siis oli see Science Daily. Mingi siuke.

Annika: Ma vahel satun sinna Fortesse ka, mis see on, Delfi?

3.1.5 Kokkupuude teiste ajakirjadega

Õpilased loevad lisaks loodusajakirjadele erinevaid moe-, seltskonna-, meelelahutus- ja huvialajakirju, mis käivad neil kodus.

Annika: See Imeline Ajalugu on siuke, seal on nagu kõik.

Kaire: Mul käib kodus see, selline ajakiri nagu Oma Hobu.

Õpilased eelistavad tavaliselt meelelahutuslikumaid ajakirju, sest need on lihtsamini loetavad. Seda isegi siis, kui arvatakse, et loodusajakirjade lugemine oleks kasulikum.

Merlin: Ma loen ka pigem selliseid meelelahutusajakirju. Ja siis moeajakirju.

Salme: Seltskonnaajakirjad on lihtsamalt loetavad. Aga samas ma arvan, et Imelises Teaduses sa leiad midagi normaalsemat. Ja võib-olla mingit sellist teavet, mida sa võid kasutada ka kuskil. Mitte ainult klatši sees.

Samas leidub ka õpilasi, kes ei loe muid ajakirju peale loodusajakirjade.

Martin: Ei loe rohkem ajakirju.

Liisa: Ma ei vaata küll, ainult loodusajakirju.

3.2 Õpilastele loodusajakirjades enim meeldinud lood

Intervjuudes osalejad jagasid mulle infot neile loodusajakirjades kõige rohkem meeldinud lugude kohta kolmel viisil: lugemisankeeti üles märgitud viis lemmiklugu või -elementi, suulised seletused intervjuu jooksul ning ajakirjadesse asetatud kleepsuga märkmepaberid, mis näitasid, kuhu õpilaste pilk pidama jäi ning millised lood neid lugema ahvatlesid.

Õpilastele kõige enam meeldinud lood pärinesid põhiliselt kolmest kõige eelistatumast ajakirjast. Kõik lood, mida õpilased ankeetides mainisid rohkem kui ühel korral, on välja

toodud tabelis 9 (andmeid kõikide mainitud lugude kohta kirjeldab põhjaliku tabeli kujul Lisa 6). Õpilased tõid lugusid välja kõikidest ajakirjadest peale Eesti Jahimehe ja Keskkonnatehnika.

Välja toodud lugude hulgas on kõige rohkem põhjalikke ülevaateid ning infokilde. Vähem esineb reisikirjeldusi, fotoalbumeid, intervjuusid ning interaktiivseid žanreid, milleks on õpetused ja nuputamisesanded.

Tabel 9. Õpilastele enim meeldinud lood lugemisankeetide põhjal.

Mainimiste arv	Ajakiri	Pealkiri	Žanr	Teema	Tekst/pilt
8	Imeline Teadus	3D-prinditud elundid päästavad inimesid	Põhjalik/seostav ülevaade	Meditatsioon	6/2
7	National Geographic	Metsa hiiglane	Põhjalik ülevaade/ reisikirjeldus	Liik	3/5
5	Imeline Teadus	Teadlaste 10 kõige hullemat ametit	Seotud infokillud	Teaduslik fenomen/ persoon	6/4
4	National Geographic	Paradiisilinnud	Reisikirjeldus/ fotoalbum	Liik	1/4
3	GEO	Möödistatud inimene	Põhjalik ülevaade	Teaduslik fenomen	6/2
2	Imeline Teadus	Prügiimeja võib ookeani puhastada	Põhjalik ülevaade/ uudis	Teaduslik fenomen	4/0
2	National Geographic	Gaza tunnelid	Reisikirjeldus	Eluolud	6/5
2	National Geographic	Ekstaasi meistrid	Reisikirjeldus	Eluolud/kultuur	3/3
2	GEO	Karm ja õrn põhjala saareriik	Fotoalbum	Piirkond	2/4
2	Horisont	Neurokirurgiast Eestis	Põhjalik ülevaade	Persoon/ajalugu	0/1
2	Loodusesõber	Sada ja rohkem tiivalööki sekundis	Põhjalik ülevaade	Liik	1/5
2	Minu Maailm	Titanic	Põhjalik ülevaade	Ajalugu	2/0

3.2.1 Põhjalikud ülevaated

Põhjalikumad lood tõlkeajakirjades said õpilaste käest kõige rohkem tähelepanu. Ometi lähenevad ajakirjad põhjalikele ülevaadetele erinevalt.

Imelise Teaduse puhul on raskem eristada nende põhjalikke ülevaateid seotud infokildudest, sest nad kasutavad mõlema puhul väga sarnaseid võtteid. Nimelt on lugu ühendav tekst tihtipeale üha vähetähtsal kohal ning suurema osa loost moodustavad ohtrad infograafikat ja pilte täis infokastid, mille sisu põhitekst ei pruugigi otseselt puudutada.

Sellegi poolest jäi Imelise Teaduse 3D-prinditud elundite artikkel õpilastele hästi meelde ning nad mainisid seda intervjuu jooksul tihti. Samuti viitasid õpilased märkmepaberitega pigem artiklite huvitavale tekstile kui piltidele.

Taavi: Minul meeldis kõige rohkem see, siis, Imelises Teaduses 3D prinditud elundite kohta. See ei olnud vist kõige pikem artikkel, aga see oli informatiivne ja hästi huvitav.

Getter: Näiteks see 3D printerist, sain teada, et tolmust tehakse proteese ja elundeid ja näiteks seal on võimalik isegi veresooni teha. Et see on täiesti ulme.

National Geographicu põhjalikud ülevaated keskenduvad fotomaterjalile, nagu enamik ajakirja lugusid. Õpilased paistavadki seda pildimaterjali kõige rohkem hindavat ning midagi muud neile väga meelde ei jäänudki. Ka märkmepaberite põhjal paistab õpilaste pilk pidama jäävat „Metsa hiiglase“ loo puhul pigem fotodele.

Taavi: Ja teiseks olid metsa hiiglased National Geographicust. Juurde käisid kindlasti head pildid. Aga minu arust ma avastasin ka, et see piklik pilt, mis lahti käib, mind häiris selle juures see, et seal olid need kuused väga väga pikaks venitatud, sest ma ei tea, mis programmiga.

Kaspar: Lahtikäiv pilt kõige toredam oligi.

GEO põhjalikud ülevaated keskenduvad Imelisest Teadusest ja National Geographicust enam tekstile, kuigi ka seal on oluline kvaliteetne pildimaterjal. Märkmepaberitest on näha, et GEO põhjalike ülevaadete puhul köitsid õpilasi ühel juhul rohkem tekst ise, teisel juhul suured pildid.

Helis: Mulle väga meeldis GEO "Mõõdistatud inimene", kus nagu rääkis sellest, kuidas meie elu pannakse nagu numbritesse kirja. Et see oli hästi huvitav.

Eesti ajakirjadest tõid õpilased välja vähe muid žanreid peale põhjalike ülevaadete. Horisoni puhul paistis huvi olevat tingitud mõnede õpilaste eelnevast kokkupuutest vastavate teemadega, milleks olid Kataloonia ja meditsiin.

Annika: Ja siis kolmas on mul Horisonist nendest katalaanidest. Nagu septembris oli see kett neil siis, minu arvates on suht aktuaalne teema. Seda on huvitav nagu lugeda.

Getter: Ja Horisonis oli neurokirurgide Eesti... See oli huvitav.

Getter: Sest mind huvitab meditsiin.

Samas proovis see meditsiinihuviline noor uurida ka ühte teist Horisoni meditsiiniteemalist põhjalikku artiklit, kuid see osutus tema jaoks liiga keeruliseks.

Getter: Ja Horisonis oli ka üks teine artikkel. Ka tervise kohta, aga seal oli nagu nii palju võõrsõnu, et see ei olnud huvitav. Ma ei saanud nagu mõttest aru. Seal ei seletatud neid ära, kõike.

Eesti Looduses haaras paljude õpilaste tähelepanu juba esikaanelt põhjalik lugu „Maailm linnu silmade läbi“. Oma üheks lemmiklooks märkis selle ainult üks õpilane, kuid poolte õpilaste tähelepanu haaras sealt üsna võrdselt huvitav tekst ja pildimaterjal.

Loodusesõbras on pildiline materjal tähtsam kui Horisonis või Eesti Looduses ning see avaldub õpilaste eelistustes. Õpilased meenutavad põhjalike ülevaadete puhul huvitavaid tekste, kuid märkmepaberitest on näha, et pigem haarasid õpilaste tähelepanu fotod. Näiteks Loodusesõbra koolibrade artikli puhul asetas märkmepaberi teksti peale üks õpilane ning piltide peale viis intervjueritut. Ühel juhul ei meenunudki õpilasele, mis artikli sisu oli.

Siim: Mul oli veel see Loodusesõbrast "Jälje ajamise kunst". See oli esiteks huvitav artikkel. Noh, ise ka metsas ringi käies on talvel näha neid jälgi. Et siis...

Salme: Mul oli Loodusesõbras pandud „Mets ja marutaud“. Ma ei mäleta, mis seal oli, aga see oli huvitav. (naer)

Ajakirja Minu Maailm põhjalikke ülevaateid on raske nimetada põhjalikeks, kuid nad eristuvad ajakirja sees selgelt väiksematest infokildudest. Kuid ka neid lihtsaid ülevaateid oli õpilastel kerge lugeda ning nende kõigi puhul märgiti märkmepaberite abil, et tähelepanu haaras pigem tekst. Lihtne sisu jäi õpilastele ka meelde.

Kaire: Et, ja siis muidugi mulle meeldis ka see, Minu Maailmas oli see "Kiidulaul õunale", sest et sealt ma sain teada, et õun on tegelikult väga väga kasulik ja seda peaks ka palju palju sööma. Iga päev.

Kuigi Keskkonnatehnika oli õpilaste seas ebapopulaarne, oli sealt kõige rohkem pilku püüdnud looks põhjalik ülevaade „Mõjutusi lähikosmosest“.

3.2.2 Infokillud

Kõige rohkem sisaldab infokilde Imeline Teadus ning seal need pälvisidki kõige rohkem õpilaste huvi ja tähelepanu. Populaarseimateks osutusid seotud infokillud, mida ühendas mingi ühine teema.

Kaire: Noh, üheks huvitavamaks artiklikuks oli minu meelest ajakirjast Imeline Teadus pärit rubriik, milleks on artikkel "Teadlaste 10 kõige hullemat ametit". Et see kohe nagu nii-öelda tõmbab, et mis need 10 kõige hullemat ametit võivad olla.

Kaspar: Imeline Teadus, see „Punane joon“, mis seal oli, need välja toodud igast, ajajoon oli siia pandud isegi. See oli huvitav.

Õpilastele üldiselt meeldivad loetelu-artiklid, sest neid on lihtsam lugeda. Noor ei jaksa keskenduda ühele asjale ja vaheldus on teretulnud.

Helis: Ma vist vaatan loetelusid, need on hästi huvitavad, kui on nagu kuskil mingi 10 seda, seda, siis nagu kuidagi tõmbab lugema. Ma ei tea, miks, aga see nagu on nii. Nii on palju lihtsam neid lugeda, kui on mingi 10 kõige hullemat või midagi sellist.

Helis: Ma arvan, et lihtsalt, et see on liigendatud, et ei ole nii palju ühel teemal, et, noh, inimene ei jaksa keskenduda ühele asjale, et siis on nagu mitu asja ühes koos. Et saab kiiremini, ma arvan.

Samas meeldisid õpilastele ka Imelise Teaduse sidumata infokillud ning mõnda näidet oskasid õpilased ka intervjuu ajal meenutada.

Taavi: Sain teada Imelisest Teadusest, et see külm vesi tõesti aitab luksumise vastu. Kõik on nagu kuulnud seda, aga ma siia maani ei olnud nagu päris veendunud, kas see nii on ka või see on rohkem nagu uskumus või, et kuidas see täpselt töötab või miks see on niimoodi.

Infokilde toodi lemmiklugudena välja ka ajakirjadest National Geographic, GEO ja Minu Maailm. National Geographicu puhul hinnatakse taaskord teksti juurde käivat pildilist materjali.

Merlin: National Geographicus oli selline artikkel nagu "Maailma iluturg", mis oli siis pisut teisest kontekstist siis, nagu kui ajakiri ise, nagu teemad on üldiselt nagu loodusega. Ja noh, see on ka, hea teada. Äkki see oli selline, üllatus.

Taavi: Just see oli huvitav, siin see graafik oli päris hea.

Laura: Näiteks Minu Maailmas, see oli küll väga lapselik ja selline, aga seal oli üks huvitav artikkel, et kas arvutimängud teevad vägivaldseks ja seal tuli välja, et tegelikult ei tee.

Paistab, et õpilased oskavad lühikeste tekstide sisu hästi meenutada. Lisaks hindavad nad ka üldiselt hästi oma võimet infokildude sisu meeles hoida.

Merlin: Mul on pigem nagu niimoodi infokillukesed, kus olid need, siis kui sa kusagil kuulad, et räägitakse sellest teemast või nagu loed kusagilt uuesti, siis ikkagi, et ahah, ma olen lugenud, juba midagi tean sellest.

Samas leidub ka arvamust, et pealiskaudne info kipub kiiresti ununema.

Liisa: No samas nagu ma panen ka lõpus nagu neid tähele, mis järgmine kuu on, aga tunni aja pärast on täiesti meelest läinud see. Järgmine kuu mul ei tule meelde, et ma olen seda ajakirja, eelmine kuu lugenud selle teemaga seoses.

3.2.3 Reisikirjeldus

Kuigi reisikirjeldusi esineb mitmes ajakirjas, meeldisid õpilastele kõige enam National Geographicu ja GEO omad. Nendes ajakirjades on ajakirjaniku enda kogemuse edasiandmist kasutatud enamike pikemate artiklite puhul ning taaskord on raske tõmmata joont erinevate žanrite vahel. Õpilastele paistab see meeldivat.

Annika: Mul oli kõige lemmikum artikkel National Geographicus "Ekstaasi meistrid". Esiteks selle pärast, et mulle hullult meeldis siis ajakirjast lugeda, kuidas ajakirjanik nagu ise paneb ennast teksti sisse ja... Tavaliselt räägitakse, et kus nad reisil on käinud ja huvitavatest inimestest ja. Ja mind tõmbab suike asi lugema.

Kahe õpilase puhul oli GEO reisikirjelduste ning üldisemalt Islandi teemade alane huvi tingitud sellest, et nad tahavad reisida Islandile.

Kerli: Mul näiteks see päästmismissioon GEO-s, kui auto jääb jökke kinni või mägironija kukub kuskile, siis mis teha ja. Et põhimõtteliselt vist iga mingi teine reisija kuskil matkal või autos peab 112 helistama.

Kerli: Et, ma olen ise tahtnud sinna kunagi minna, see oli siis huvitav.

Liisa: Sest seal oli see, põhilugu oli Islandist ja ma suvel lähen sinna. Selle pärast siis nagu.

Lemmikute lugude hulka valitud reisikirjeldustes haaras õpilaste tähelepanu võrdselt nii tekst kui pildiline materjal, välja arvatud paradiisilindude artikli puhul National Geographicus. Seda artiklit võibki vaadata mingis mõttes kui ilusate lindude fotoalbumit ning pildid haarasid seal pilku neljal õpilasel, kui tekstile asetas märkmepaberi üks õpilane.

Kuigi neid lemmiklugudena välja ei toodud, tõmbasid õpilaste tähelepanu veel mitmed reisikirjelduse tüüpi lood ka teistest ajakirjadest. Märkmepaberite põhjal olid ühtedeks huvipakkumateks lugudeks Horisondist „Maa, kus puhkab suurmehe süda“, Eesti Loodusest „Mardikas, keda ihkas Darwin“ ja „Saadeti, mille võttis meri“, Loodusesõbrast „Kuidas Kõiva jõe saarmas Tallinna loomaaeda jõudis“ ning Eesti Jahimehest „Jahil Aafrikas“.

Annika: See, Eesti Jahimehes oli huvitav see "Jaht Aafrikas". See on ka eksootiline, nagu ma nüüd tähele panen. (naer) Aga see oli ka huvitav lugeda. Et ma arvasin, et ma ei leia siit midagi lugeda.

Nende artiklite puhul märkisid õpilased ära pigem teksti, kui pildid, välja arvatud Loodusesõbra saarma loo puhul, kus piltide maht oli võrreldes tekstiga hästi suur.

3.2.4 Intervjuu

Lemmikuks märgitud artiklite seas leiab ka kolm intervjuud. GEO „Millal sülgab järgmine“ sisaldas ohtralt pildimaterjali ning see osutus kõige pilkupüüdvamaks artikliks.

Kaire: Ja siis oli veel ajakirja GEO artikkel "Millal sülgab järgmine?", mis siis rääkis vulkaanidest. Ja see oli ka hästi huvitav. Ja need pildid olid muidu ka hästi ilusad, illustreerisid kenasti seda artiklit.

Eesti Metsa intervjuu loodusfotograafi Peeter Nahkoga sisaldas samuti palju pilte, mis haarasid viie õpilase tähelepanu. Ainuke intervjuueeritu, kes märkis seal ära huvitava teksti, oli ühtlasi see sama, kes märkis selle oma üheks lemmiklooks ning tema huvi artikli vastu oli tingitud üldisest huvist loodusfotograafia vastu.

Liisa: Ja Eesti Metsas oli siis see loodusefotograafist, et kuna mind ka kogu see teema huvitab, siis seal oli infot nagu Eesti piltnikust, temast ma olin nagu enne kuulnud.

Horisoni intervjuu arstiga ei sisaldanud pilkupüüdvaid pilte, kuid tõmbas siiski kahe õpilase tähelepanu.

3.2.5 Fotoalbumid

Lisaks National Geographicu ja fotoalbumitega sarnanevatele lugudele meeldisid õpilastele mitmed teised lood, mille sisuks olidki ainult fotod koos seletavate fotoallkirjadega. Lemmikutena märgiti neid ära ainult ajakirjast GEO, kuid õpilaste pilku haarasid ka National Geographicu parimaid fotosid koondav „Nägemused“ ning Loodusesõbra „Radokuu looduses“.

3.2.6 Interaktiivsed formaadid

Õpilastele meeldib ennast nuputamisülesannetega proovile panna. See tõstab näiteks Imelise Teaduse väärtust ka nende silmis, kes muidu asetasid selle ajakirja oma eelistuste edetabelis liigse kirevuse ja segaduse tõttu madalale kohale.

Helis: Siin kuskil mingi ajakirja taga oli, ma arvan, et äkki see oli Imeline Teadus, kus oli see värviline mingi, niidid, nii-öelda. No igatahes mingid ülesanded olid. Need nagu olid hästi ägedad. Et noh, see ei ole mingi, ta ei andnud nagu mingit otsest väärtust, et sa panid ennast keskkonna alaselts... See oli lihtsalt lõbus.

Liisa: Siin Imelises Teaduses üks pluss, mille ma välja tooksin, on see risti rästi teadmised ja siis see viktoriin, et saab iseennast nagu testida. Jah, see on nagu, suht huvitavalt tehtud tegelikult.

Samuti meeldisid õpilastele praktilisi näpunäiteid jagavad artiklid Loodusesõbrast ja Eesti Jahimehest. Nendeks olid kohvipuu kasvatamise õpetus ning „Punahirve hindamine“. Viimane neist meeldis õpilasele tuttavate jahihuvi pärast, kuid mitmed teised õpilased märkisid seal ära pilkupüüdvad pildid.

Merlin: Et kohvipuud saab Eestis kasvatada.

Helis: Mul oli ka siis, ma arvan Eesti Jahimehes oli see, kuidas hirve vaadata, et mis vanuses ta on, ja. Ma panin sinna ka selle lehekese, kuna mul on nagu tuttavaid jahimehi ja niimoodi, kes nagu teavad ja vaatavad loomi, et ahah, see on nii vana ja nii vana. Ja see on alati mu jaoks tundunud hästi utoopiline, et siis ma mõtlesin, et ma pean selle läbi lugema, et ma aru saaksin, kuidas siuke asi võimalik on.

3.2.7 Eelistatud teemad loodusajakirjades

Õpilaste lemmiklugudest ei joonistu välja kindlaid artiklite teemasid, mida õpilased eelistaksid. Rohkem leiab sealt artikleid, mis räägivad mingist teaduslikust fenomenist, inimeste eluoludest ning põhjalikumalt mingi kindla looma- või taimeliigi elutegevusest.

Põhiliselt eelistavad õpilased artikleid, mille teema ei ole väga lähedane kodule.

Taavi: Pigem midagi kauget, sellepärast, et ma enda ümbruses juba märkan suhteliselt niikuinii. Et sellest on palju telesaateid ja, info jõuab minuni igal juhul juba.

Siiri: Mul on ka pigem just see, mida kaugem, seda huvitavam võib-olla.

Mainitakse ka teist võimalust: lood mis on kontrastina lugejale väga lähedased, millega on kerge samastuda.

Helis: Mul on... Ma arvan, et pigem, kaks äärmust, et kui on hästi eksootiline, millest ma midagi üldse ei tea, või siis mis on just nagu hästi lähedane, näiteks mingi kodukohta või need asjad, nagu, millega samastuda saaks veel, aga... Et nagu kaks äärmust, mida ma loeks.

Noorele endale lähedaste eelistamine kehtib erialajakirjade puhul. Noortele paistsid neist meeldivat lood, mille sisu rakendub argikontekstis. Nii hakkasid noortele silma lastele mõeldud Minu Maailmast näiteks „Kiidulaul õunale“ ja „Kas arvutimängud teevad vägivaldseks?“ Eesti Jahimehest artiklid Eesti metsade ulukitest ja artikkel punahirvest (õpilastel on võimalik loomi maakodude äärsetes metsades näha), Eesti Metsas artikkel küttepuidu hinnast ning Keskkonnatehnikas artikkel uuest elektribussitehnoloogiast.

3.3 Kokkuvõte

Küsitletud noortel oli kõige aktiivsem kogemus kolme tõlkeajakirjaga – Imeline Teadus, GEO ja National Geographic. Neile järgnes eelistustelt Eesti üldisema suunitlusega loodusajakirjade tuumik – Horisont, Eesti Loodus ja Loodusesõber. Neile omakorda ootuspäraselt erihuviloodusajakirjad. Ajakirjade valiku juures oli küsitletutele esmaseks kriteeriumiks foto ja eeskätt kaanefoto, mis töötas eriti hästi koos esikaanele toodud sisututvustusega, kuigi oli ka arvamusi, et nauding fotost läheb sel juhul kaduma. Noortele oli oluline, et esikaas avaks ajakirjas peituvat sisu mitmekesisust. Just Imelise Teaduse juures hinnati ohtraid temaatilisi valikuvõimalusi, esteetilist ilmet (ilusad pildid, erksad värvid), konkreetset ja lühidat infoesitust (asutakse kohe asja juurde, lugejal kulub tõlgendamiseks

vähem vaeva). Ajakirja lugemisel tõmbab tähelepanu esimesena foto, mis võib suunata ka juuresoleva teksti juurde, kui lugejal on mahti süveneda. Paar vastajat küll tõdesid, et nii hakitud teksti- ja pildimassi haaramine on keeruline. Võib öelda, et Imeline Teadus eeldab eelkõige meelelahutuspraktika rakendamist. National Geographic ja GEO on seevastu süvenemist ja nautlevat lugemist eeldavad ajakirjad. Küsitletud eelistasid põhjalikumal arutlusel GEOd National Geographicule, sest esimeses on mitmekesisem teemadevalik, ilusad pildid ja mitte nii pikad tekstid kui teises. National Geographicu pikad tekstid väidetavalt väsitavad noori - kuigi nad lehitsevad seda ajakirja meelsasti kui pildiraamatut, ei saa nad anda pead, et nad ka tegelikult neid lugusid läbi loeksid. Ridade vahelt tuli välja, et noortele on oluline teada asju – olemaks võimelised näiteks seltskonnas kaasa rääkima. Sestap on neile oluline lugeda materjale, mida ka teised tõenäoliselt lugeda võivad. Teadmistega esinemise võimalust ei paku väga vähese loetavusega kohalikud ajakirjad aga eriti hästi, ka ei ole nende pikad tekstid niihästi resümeeritavad kui Imelise Teaduse “killukesed”, kus see lugeja eest on ära tehtud.

Vestlusingis populaarseim kohalik ajakiri Horisont pandi noorte omavahelises vestluses automaatselt kõrvutusse tõlkeajakirjadega. Leiti, et Horisont on väga aegunud ja kulunud välimusega. Noortele sobis sellest siiski mõni lugu – nad oleksid soovinud neid lugeda. Horisondile heideti ette selle liigset tehniliste faktide rittaladumise praktikat, erinevalt tõlkeajakirjade teaduslikkusest pole Horisondi teaduslikkuses elulisust. Eesti Loodus ja Loodusesõber said kiita ilusa kaanefoto eest, kuid see ei avanud küsitletutele ajakirja täit sisu. Ainult üksiku linnufoto esitlemine jätab mulje, et ajakiri on sisult ühekülgne. Mõlemast ajakirjast leiti lugemisväärsust, kuid ilmselt need ajakirjad ei sobi erinevalt Imelisest Teadusest mitte meelelahutuslikuks, vaid süvenevaks lugemiseks. Kuigi Minu Maailma paigutasid küsitletud üsna oodatult noorema eagrupi lugemisvaraks, kiideti selle lihtsalt loetavat teksti. Tõepoolest – küsitletute poolt ülesmäärgitud lugemisväärsed lugusid oli samaväärselt Loodusesõbra ja üsna keerulise tekstiga Eesti Looduse lugudega.

Nagu võis oodata, ei paelunud erihuviajakirjad nagu Eesti Jahimees ja Eesti Mets noori küsitletuid, sest nende ilme, eriti esikaaned oli meie tarbimiskultuuri asjatundjatele lootusetult igavad, väheesteetilised ja huvi pärssivad. Siiski tõsteti esile tekstide rakendatavust, asjalikkust ja õhku teksti vahel – see polnud nii kuivalt teaduslik kui Eesti Loodusel või Horisondil. Keskkonnatehnika liigitati sellele antud välisilme poolest otsapidi müügikataloogide kilda.

Noored satuvad loodusajakirjade lugejaiks juhuslikult ja ettekatsemata, mitmekesisel moel. Tõlkeajakirjad olid mitmel intervjuueritul vanemate poolt koju tellitud ja neid on ka ise kauplusest kaasa ostetud. Vanu numbreid on omavahel pakkidena vahetatud – neid on hea vahelduseks lapata. Küsitlute vastustest ilmnest, et nad on rohkem loodusajakirjade sirvijad kui lugejad. Süveneva lugemise jaoks sobivate ajakirjadena toodi välja Naciona Geographic, GEO ja Horisont. Tõlkeajakirjad on ka koolis õppevahendina kasutusel, ja neile, kes ise eriti ajakirju ei loe, ongi kool ainuke kontakt loodusajakirjaga. Õpikute kõrval on ajakiri oluliselt meelelahutuslikum materjal, mistõttu nende kasutamist õpilaste poolt hinnatakse. Kohalike loodusajakirjade kasutamist praktiliselt ei mainitud, ka ajakirjade netikülgedest oli külastatud välismaiste ajakirjade võõrkeelseid lehti. Võimalik, et kohalike loodusajakirjade veebikommunikatsioon pole noore sihtrühma esteetika ja globaalse vaatega sobituv. Noored ei pea oluliseks ka ajakirjadeni jõudmiseks ise midagi ette võtta, näiteks pole lootud, et nad nende järele raamatukokku läheksid. Loodusteemaliste artikliteni jõutakse läbi Facebooki, mis tähendab, et nad ei pruugi ka ise väga kindlad olla, millistest allikatest nad tegelikult neid loevad. Noored loevad lugu, mitte väljaannet. Samuti eeldab see, et viidatud tekstis on paras annus inimhuvi komponenti ja resümeeritavust, et seda sotsiaalmeedias jagada.

Kui vaadelda lugusid, mis noortele meeldisid, siis olid selleks eriliste või eristuvate nähtuste kesksed lood või tuntud nähtuste ebaharilikud käsitlemised (Titanic, prügiimeja, teadlaste hullud ametid jne). Enimmeeldinud lugude tüüpidest võib esile tõsta teema mitmekülgsust ja põhjalikku käsitlust, kuid näiteks sellele määratlusele vastavad populaarsed Imelise Teaduse artiklid koosnesid kõigest muust kui tekstist – piltidest, graafikast, tekstikastidest jm. Seega võib öelda, et enim pälvis noorte tähelepanu piltide kõrval hoopis konkreetseid ja lühidaid tekstid, mis kätkesid inimhuvi komponenti. Lühitekstide suhtes oldi intervjuudes küll ka parasjagu kriitilised. Valim pole piisav, et teha kvantitatiivseid järeldusi, kuid vastajate arvamustest koorub välja vajadus loetavat infot lähimal kusagil rakendada, muidu ununeb see kiirelt. Väärtustati ka ajakirjaniku isiklikku kogemust ja tõlkimisvõimet, mis aitas võõrast geograafilist konteksti lugeja jaoks kodustada. Eesti ajakirjades nii sensatsioonihõngulisi tekste polnud, siit tõsteti esile mõnda pikemat narratiivset lugu. Geograafiliste kauguste eksootilisuse kõrval hinnati kõrgelt ka praktilisemaid ja teadmisi kohalikku konteksti kodustavaid tekste, samuti interaktiivseid formaate, kus sai ka ise midagi lugejana kaasa teha.

Võib öelda, et loodusajakirjade puhul pole noorele lugejale oluline teema, vaid nende mitmekesisus ja valikuvõimalus. Noorte lugejate loodusajakirjade tarbimise praktikad on üldiste meediakasutuse praktikate suhtes skitseeritud joonisel 20.

Joonis 20. Noorte loodusajakirjade kasutamise praktikad (ringide kattuvus väljendab seoseid).

3.4 Loodussaadetega kokkupuutumine

3.4.1 Tuttavad loodussaated

Uuringus osalenud õpilastest teab enamik üsna hästi ainult kolme Eestis eetris olevat loodussaadet: „Galileo“, „Osoon“ ja „Rakett69“. Ülejäänud saated on oluliselt vähem tuntud.

Kadri: Ma olen vaadanud „Galileod“ ja „Rakett69“, teisi ma ei ole... „Osooni“ olen ka näinud.

Reelika: Ma olin „Galileod“ ise ka vaadanud nagu. Ja siis ma teadsin ise ka „Osooni“, siis ma teadsin ka „Rakett69“, aga neid ma küll ise ei ole vaadanud. Aga ülejäänuid ma ei teadnud üldse.

„Kalaletungi“ „Keskkonnakest“ ja „Keskkonnanädalat“ teadsid enne uuringut ainult mõned üksikud õpilased. Samas leidis ka üks õpilane, kes oli näinud kõiki kuute uuringus kasutatud saadet, kuigi ka tema eelistab „Rakett69-t“ ja „Galileod“.

Toomas: Nii, mina olen vaadanud „Rakett69“, no ikka stabiilselt. Ja siis „Galileod“ vaatan ka stabiilselt. Muud on niimoodi, niimoodi vahest juhtun peale, siis ikka vaatan.

Peale nende kuue saate teadis mõni õpilane veel saateid „Kalamehejutud“, „Victoria püssi ja panniga“ ning „Kalailm“. Kuid nende saadetega õpilased väga täpselt kursis ei olnud.

Piia: Ma ei tea, mõnda aega tagasi oli ka mingi jahisaade. Mingi Victoria oli (naer). „Püssi ja panniga“ või. Ja siis ma vaatasin ka seda.

Sille: Keegi mingi Koržets vist tegi ka mingit saadet, see oli nagu selline sisukam, mitte nagu... Ta tegi mingit kalasaadet ka.

Lisaks loodussaadetele teavad õpilased üsna hästi ETV-s näidatud välismaise päritoluga loodusfilme ja välismaiseid loodusteemalisi telekanaleid, nagu National Geographic, Discovery Channel ja Animal Planet. Nende kanalite puhul ei ole õpilased teadlikud erinevatest saadetest, vaid vaatavad pigem telekanalit.

Sille: No näiteks mitte-Eesti kanalitelt, siis olen näinud National Geographicut ja mingisugused siuksed.

Reelika: Ma ei tea, kõik, mis välismaalt nendelt kanalitelt ka tuleb, ma otseselt ei vaata nagu saate järgi, aga lihtsalt nagu mis sealt tuleb.

3.4.2 Loodussaadete vaatamise harjumused

Õpilaste sõnul vaatavad nad televisiooni üldiselt üsna vähe.

Sille: Ma ei vaata muidu ka vabal ajal nagu telekat.

Helen: Kodus telekat ka väga ei vaata.

Lisaks toimub teleri vaatamine tavaliselt mingi muu tegevuse taustal, milleks on tihti arvuti kasutamine.

Piia: No ma vaatan väga harva ainult telekat, ma teen alati midagi taustaks ka. Näiteks teen arvutis midagi või siis...

Sille: No esialgu on see, et sa näed seda tõesti muude tegevuste kõrvalt ja siis jääd vaatama.

Toomas: Mul kodus on suhteliselt tihti niimoodi, et mul on nagu mitu ekraani seina peal. Et on nagu arvuti ja siis kõrval käib nagu telekas. Siis kui on mingi asju, seal toimub, siis ma aeg-ajalt vaatan.

Siiski kõige sagedasem asi, mille taustal õpilased telerit vaatavad, on söömine. Erinevalt arvuti ja teleri koos kasutamisest on söömine selline aeg, mille jooksul puutuvad õpilased kokku ainult ühe meediakanaliga. Sellega haakuvad väga hästi pühapäeva hommikused loodusfilmid ETV-s.

Sille: Söömisaeg on see, kui telekas niikuinii käib, kas siis nagu vaikselt tagatoas või siis nagu...

Birgit: Siis neid ma olen vaadanud niimoodi, et ma süüa hommikust. (naer)

Sellegi poolest leidis ka üks õpilane, kes teleri vaatamise ajal, eriti loodussaadete puhul, millegi muuga ei tegele.

Reelika: Kui ma vaatan, siis ma tavaliselt keskendun. Selle suhtes, et ma vaatangi vähe. Aga siis ma nagu ei tee sel ajal midagi muud.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et telerivaatamise praktika jaguneb kolmeks: saated, mille vaatamine on omaette praktika („Galileo“) , meelelahutuse praktika, mille puhul valitakse ettejuhtuvate saadete-filmide vahel ning kolmandaks muude tegevuste kõrvale hootine vaatamine.

Asukoht

Põhiline koht, kus õpilased loodussaateid vaatavad, on kodu. See tuli välja ka õpilaste meediapäevikutest, kus 18 sissekandest vaadati ainult kahel juhul loodussaadet mujal, kui kodus.

Kuid kuna noorem põlvkond vaatab telerit ise üsna vähe, siis tuli intervjuudest välja, et loodussaadetega puututakse kokku vanemaid sugulasi küllastades.

Helen: Loodussaateid ma olen vaadanud, siis kui ma maal vanavanemate juures olen. Nemad vaatavad kogu aeg telekast loodussaateid ja siis mina vaatan samuti.

Toomas: Mul on nii, et kuna ma elan ühikas ja ühikas telekat ei ole, siis ma nädala sees vaatan arvutist ja kui on nädalavahetus, siis ma vaatan telekast.

Samuti näitavad õpetajad tunnis õpilastele loodusteemalisi filme või videoklippe. Sõprade juures loodussaadete vaatamist ei mainitud ning erinevate asutuste ooteruumides õpilased väga telerit ja veel vähem loodussaateid märganud ei ole.

Kadri: Siukest asja pole küll kohanud veel.

Sagedus

Õpilased on kiired märkima ära, et nad vaatavad loodussaateid väga juhuslikult ja spetsiaalselt nende saadete pärast teleri juurde ei lähe. See näitab, et loodussaated kuuluvad sarnaselt loodusraamatutele erihuvi, mitte üldhuvi valdkonda.

Helen: Aga enamasti vaatan siis, kui tuleb telekast juhuslikult. Vaatan. No mitte niimoodi tahtlikult, et ma vaatan nüüd telekavast ja siis vaatan seda saadet.

Piia: Samamoodi. Lihtsalt juhuslikult.

Sellest juhuslikkusest hoolimata on mõnel õpilasel oma lemmiksaated, mille puhul on neil välja kujunenud kindlad vaatamisharjumused. Siinkohal tuuakse taaskord välja loodusfilmid ETV kanalil, mis jooksevad sobival ajal, pühapäeva lõunal.

Sille: Ise ma küll näiteks ei pane midagi. Nagu niimoodi, et ma lähen nüüd vaatan mingit loodussaadet või midagi. Aga jaa, just näiteks see pühapäeva hommikuti oli see, ma ei tea, mis see oli nüüd, aga seda ma vaatasin, jah, pühapäeva hommikuti, see on nagu ikka päris tihedalt vaatasin.

Birgit: No kui ma vaatan, siis see on tavaliselt niimoodi, et kas mingi sari näiteks pühapäeva hommikul.

Teine tihedam näide, millega seoses on mitmel õpilasel välja kujunenud teatud harjumused, on „Galileo“. Nad teavad isegi öelda, millal see saade on eetris, mis on neile tööpäeva õhtuti sobilik aeg. Võib arvata, et „Galileo“ meeldib õpilastele selle üldhuvilise suunitluse tõttu (üldisemad või varieeruvamad meelelahutuslikumad teemad).

Sille: „Galileo“ ilmselt. Ma ei vaata seda tahtlikult, aga jah. Aga lihtsalt selle pärast, et see tuleb sellisel, nagu kuidagi paremal ajal. Satub.

Piia: Ei no, just see, et viimasel ajal on see mingi reedeti, aga muidu see oli mingi iga õhtu, siis oli nagu...

Teised saated, mida üksikud õpilased olid harjunud vaatama (pigem küll mingil varasemal ajal), olid „Osoon“, „Keskkonnake“ ja „Rakett69“.

Kuna õpilastele endile tundub nende meediatarbimine väga juhuslik, siis on neil raske välja tuua, kui tihti nad loodussaateid üldiselt vaatavad.

Üsna palju vaatavad noored loodussaateid üldse välismaa kanalitelt, kuigi leidub ka õpilasi, kes neid kanaleid väga ei vaata.

Toomas: Ma vaatan ikka rohkem välismaalt. Eestis ei ole ju nii palju saateid üldse.

Reelika: Mul on nagu pooleks, nagu mõlemat.

Sigrid: Pigem Eesti omi, ma arvan.

Internetist järelvaatamine

Minu jaoks oli üllatav, kui palju kasutavad õpilased Eesti telekanalite internetis saadete järelvaatamise võimalust ning seda eriti loodussaadete puhul. See paistab olevat korrelatsioonis õpilaste arvuti eelistamisega telerile.

Reelika: Enamjaolt internetist, telekast vähe, sellisel juhul, kui ma kuskil külas olen.

Sigrid: Arvuti on nagu see, kust tuleb rohkem neid loodussaateid.

Õpilased eeldavad, et järelvaatamine on internetis (vähemalt Eesti põhikanalitel) lihtne.

Sigrid: ETV-s on see järelvaatamine, arhiivist saab kõik kätte. Ja TV3-s ja igal poolt saab.

Küsitletud õpilased vaatavad internetist loodussaateid mõnest korrast kuus kuni mõne korrani nädalas. Leidus ka õpilasi, uuringus osalenutest pooled, kes internetis järelvaatamist mitte üldse ei kasuta. Samas kasutavad nad Elioni digiteleviseiooni salvestamise funktsiooni, kuid seda ainult meelelahutuslike saadete ja sarjade jaoks.

Teised saated, sarjad ja meediumid

Loodussaadetest rohkem vaatavad õpilased meelelahutuslikku programmi, milleks on filmid ja sarjad. Siinkohal toimub taaskord televisioonist endast eemaldumine, kuna huvitavad sarjad tõmmatakse internetist alla.

Piia: No, kui ma üksi vaatan, siis ma tavaliselt vaatan arvutist pigem mingit filmi, kui loodussaateid. Isegi ei tea, miks see nii on.

Sille: Seepärast, et kui ma ei ole nädala sees jõudnud mingit sarja vaadata, siis ma pigem vaatan seda sarja. Mida ma nagu ei ole jõudnud vaadata. Kui ma jõuan.

Samas leidub ka õpilasi, kes vaatavad telerist pigem informatiivseid saateid (dokumentaale).

Toomas: Ma vaatan Informatiivseid saateid ikka rohkem.

Huvitaval kombel leiavad mõned õpilased, et nad saavad loodusteemalist infot pigem loodusajakirjadest ja artiklitest, kui loodussaadetest.

Sille: Pigem nagu loen ajakirju, nagu, kui ma loen. Nagu loodusasjade kohta. Meil on kodus ka üks see, mis see oli, Imeline Teadus ja mingi see, National Geographic.

Tekstilise materjali plussina tuuakse välja see, et seda lugedes pühendutakse materjalile, mitte nagu teleri puhul, mis töötab tihti millegi muu taustal. Samuti saab ajakirja lugeda näiteks ühistranspordis ning loodusajakirjad on olemas ka asutuste ooteruumides.

Sille: Ma loen siis, kui ma lähen kuhugi. Ma ei tea, näiteks tahad midagi lugeda, siis sa võtad selle kaasa, näiteks bussisõidul.

3.5 Loodussaadete eelistused

Uuringus osalejate vaatamiskogemuse ankeetidest selgub, et ebaüllatuslikul kombel oli kõige rohkem huvitavamaid kohti just nendes saadetes, mida õpilased juba rohkem vaatavad: „Galileo“, „Rakett69“ ja „Osoon“ (Tabel 10). Õpilaste jaoks oli üsna huvitav ka „Keskkonnanädal“, kuid neist oluliselt vähem põnevamad olid kindlama sihtgrupiga „Kalaletung“ ja „Keskkonnake“.

Loomulikult on siinkohal piiranguks konkreetsete saate episoodide eripärad, nagu õpilased ise ka välja tõid. Näiteks osutus ühe õpilase eelistatuimaks saateks „Keskkonnanädal“, kuigi ta ise täpsustas, et tavaliselt ta vaataks pigem teisi saateid.

Sille: Jah. (naer) Kuigi ilmselt vaataksin nagu meelsamini, kõige nagu parema meelega vaataksin ilmselt kas siis „Rakett69-t“ või „Galileod“, aga lihtsalt nagu selle saate põhjal, nagu nende saadete põhjal ma otsustasin selle kasuks jah.

Järgnevalt vaatan ma saate kaupa, mis intervjueeritavatele igas loodussaates rohkem ja vähem meeldis.

Galileo

Õpilased hindavad „Galileo“ juures kõige rohkem saate laiahaardelist temaatikat. Seega midagi igale maitsele, erinevalt teistest uuringus kasutatud saadetest, isegi „Osoonist“. Palju saab teada huvitavaid fakte ja laiendada oma silmaringi.

Moonika: Ja siis ongi saates mitu erinevat asja. Näiteks kui sind üks asi ei huvita, siis teised asjad ikka huvitavad. Üks asi kindlasti. Neil on niimoodi nagu minu arust valitud ka, et erinevatele inimestele, mida võiks nagu huvitada.

Helen: Seal on ka, et hästi palju põnevaid siukseid, teaduslikke asju. Ta ongi äkki... Noh, „Galileo“ on siukene, põnevalt lahendatud. Hästi palju erinevaid valdkondi. Nad võivad peaaegu kõigest seal rääkida.

Samas võib saate välismaine vaatenurk mõjuda kohalikule publikule võõrastavalt, kuigi seda probleemi ei mainitud väga palju.

Piia: Just „Galileol“ on tihti see, et see ongi nagu ikkagi Saksamaale keskendunud ja siis osad asjad ei lähe kindlasti nagu eestlaste puhul täppi.

Tabel 10. Intervjueritavate lemmiksaatelõigud.

Saade	Saatelõik	Ära märkimine	Lemmikud	Lemmikuid kokku
Galileo	Nauru saar	7	3	11
	<i>6000km/kuus</i>	1		
	Läbipaistva peaga kala	6	3	
	Rahalõksud	5	4	
	Stressimüüdid	4	1	
	<i>Taimede stress</i>	1		
Rakett69	Harjarobot	8	6	11
	Paadid	7	3	
	Õhusõidukid	6	2	
	Meeskonnatöö	1		
	Selgitused	1		
Osoon	Poola rahvuspark	8	3	7
	<i>Turbasamblad</i>	1		
	Põdrajaht	7	3	
	<i>Küttimismäärad</i>	1	1	
	Lumi	4		
Keskkonnanädal	Viinamäeteod	7	2	5
	Päikese aktiivsus	6		
	Rail Baltic	4	1	
	Haridus	2	1	
	Kiirguse foon	1	1	
	Intervjuud	1		
	Marek Strandberg	1		
Kalaletung	Noodaga püüdmine	4		1
	Võrguga püüdmine	4	1	
	Kohapüük	2		
	Volframist tross	2		
	Kalameeste kohtumine	1		
	Kogemuste jagamine	1		
	Kalapüük emajõel	1		
	3-kilone latikas	1		
	Paadi tutvustus	1		
	Latikas 24h/100km	1		
	Latt - latikas	1		
	Latika püüdmine	1		
	Võrtsjärve lahesopp	1		
Keskkonnake	Tehase külastus	6		1
	<i>Töötajatega rääkimine</i>	1		
	Prügi sorteerimine	4	1	
	Söögi tegemine	3		
	<i>Värske tooraine</i>	1		
	Tehase tooted	3		
	Toiduainete säilitamine	3		

Tabel 10 (järg)

Samuti on „Galileo“ ülesehitus elav, kiire ning visuaalne materjal toetab teksti alati, erinevalt teistest saadetest, kus on teinekord liiga pikad ja üksluised intervjuud.

Moonika: Seal oligi, et intervjuu oli lühike osa, mis selgitas ära, mis nagu hakkab tulema ja siis samal ajal näiteks, noh, nagu rääkiski samal ajal, kui, näiteks rääkis vaatamisväärsusest ja siis nagu see pilt oli ka sel samal kujul. Mitte lihtsalt ei rääkinud, et ta on seal taga seal kaugel kaugel. Et see väike saar, ta ainult ei rääkinud, vaid ta näitas ka seda.

Samas leidis ka arvamust, „Galileo“ on liiga kommertslik, info on pinnapealne ja ei ole väga praktiline. Saade keskendub liiga palju meelelahutusele.

Birgit: Ta on ikkagi natuke meelelahutuslik saade, ta ei ole selline istud maha ja saad aina teadmisi. Minu arust see kasu sellest on minimaalne.

Sille: Lambi saade. Pigem nagu Kroonika või.

Õpilaste huvi „Galileo“ vastu tõstab saatele tehtav reklaam. Reklaamile (ja saatele endale) peale sattumist toetab see, et saade asub noorte jaoks populaarsel telekanalil.

Piia: Jah, treilereid nagu vaadatakse ja see tekitab siis huvi.

Moonika: See on nagu siuksel kanalil, mida vaadatakse rohkem. Sest väga noored ei vaatagi ETV-d või Tallinna TV-d näiteks.

Lisaks toovad noored välja „Galileo“ sobivat eetriaega, nagu eelnevalt mainitud. Mõned õpilased vaatasid „Galileod“ lausa iga päev.

Mõne „Galileo“saatelõigu puhul leiavad õpilased, et näitemängu oli liiga palju. Võimalik, et seetõttu oli selle konkreetse episoodi puhul stressist kõnelev saatelõik õpilaste eelistuste tabelis kõige madalamal kohal.

Moonika: See stressinäide oli küll veits võlts ja kuidagi, kuidagi... Ja siis need nutupuhangud ja rõõmuhõisked ja siis see auto lükkamine, see oli...

Sigrid: Et see nagu pisut nagu ülenäideldud, et oleks natuke reaalsemalt, siis oleks võib-olla isegi nagu rohkem huvitanud.

Samuti ei meeldinud paljudele õpilastele saatesse juurde poogitud Eesti saatejuhi vaheklipid, mida kasutatakse meil paljude välismaiste saadete puhul. Leitakse, et saatejuhi asemel võiks olla keegi, kes on rohkem seotud teadusteamadega, vaheklippide asemel võiks olla rohkem saadet ennast või saade võiks olla eetris originaalsel kujul. Sellest võib järeldada, et kuigi

„Galileo“ oli noorte jaoks kõige populaarsem saade, on noored siiski allikakriitilised, jõudes samadele hinnangutele loodussaadete ja –filmide kriitikutega.

Piia: See on, kui see niikuinii ei ole nagu Eesti saade, siis võiks ju olla nii, nagu see jookseb mujal. Miks seal üldse need vaheklipid on?

Sigrid: No see ka otseselt saatejuht ei ole, seepärast, et ta lihtsalt räägib, mis nüüd tuleb. Reporteris näha. Seal võiks keegi nagu huvitavam olla, kes siis rohkem loodusest midagi teab, tehnikast.

Kalaletung

Kuigi intervjueeritute seas ei olnud kalapüügi huvilisi, leidsid nad „Kalaletungist“ siiski huvitavat ja üllatuslikku infot, kuigi seda oli vähem, kui enamikus teistes saadetes.

Piia: Ma vaatasin siis see kalapüüki, siis üks huvitav fakt, mis mulle kõrva jäi, et latikas võib 24 tunniga 100km läbida. (naer)

Samuti toodi positiivsena välja „Kalaletungi“ tõetruudus, mis võis siiski roppuste osas (mis asendati piiksudega) minna üle piiri.

Reelika: Nagu ei üritatud ilustada seda saates. See nagu reaalselt oligi nagu otse.

Moonika: Kuigi kohati nagu, noh, see andiski saatele selle värvi, et see on nagu nii, sest nagu seda filmitigi nii, nagu see oli. Aga saate lõpuks oli küll niimoodi, et seda piiksutamist ei jõua kuulata enam.

Samas leidsid õpilased, et saate informatiivne pool jäi nõrgaks. Nad oleksid tahtnud saates näha rohkem teadust.

Helen: Ei, see oligi, seal ei olnudki midagi, põhimõtteliselt viie mehe või, noh, nad läksid kalale ja rääkisid seal oma jutte. Ei olnud väga põnevaks muudetud see saade.

Moonika: Seal oleks võind näiteks kasvõi kala tutvustada, et kuidas ma ära tunnen, et on see latikas või muu kala. Aga nagu nad viskasid nad sinna tünni ja kõik.

Keskkonnake

„Keskkonnakese“ puhul tajusid gümnaasiumiõpilased selgelt, et see saade oli mõeldud nooremale vaatajale. Intervjueeritud leidsid saatest küll natukene asju, mida nad varem ei teadnud, kuid nad ei arvanud, et neile oleks vaja näiteks prügisorteerimist õpetada.

Helen: Seda me juba tegelikult teame, mis seal kõik oli. See ongi pigem noorematele.

Sille: No ma arvan, et kõik on vähemalt sellest teemast kuulnud, see nagu tegigi selle nagu, vähem huvitavamaks. Ma ütlen, et vanusegrupp lihtsalt on vale.

Noortele torkas väga silma „Keskkonnakese“ saatele omane ülenäitlemine. Mõned õpilased pidasid seda meeldivaks ja naljakaks, kuid teised just eemaletõukavaks.

Toomas: Ma vahest vaatan lihtsalt selle pärast, et see formaat on kuidagi nii naljakas. Naljakas on vaadata, kuidas nad seal täiega üle näitlevad vahepeal.

Reelika: Mul on pigem vastupidi.

Üks õpilane, kellele „Keskkonnake“ tegelikult väga meeldib, leidis, et saade võiks olla sisukam ja teaduslikum, kuid samas jätkuvalt eakohane väiksematele.

Sigrid: No, „Keskkonnakeses“ võiks nagu asju lähemalt uurida ja siis võiks nagu pikem ka see saade olla. No mõnes nendest häirib ka see ülenäitlemine. Ja siis teaduslikku asja võiks rohkem olla. Aga samas see võiks olla lastele eakohane. Et nagu täiskasvanud seda nagunii väga ei vaata, aga et see oleks vähemalt lastele natuke huvitavam.

Keskkonnanädal

Kuigi õpilaste loodussaadete vaatamise ankeetidesse märgiti „Keskkonnanädalast“ päris palju lemmikkohti, oli intervjuude põhjal see õpilaste silmis kõige ebahuvitavam saade. Olgugi, et saade oli väga informatiivne, leidsid õpilased, et saates räägiti liiga pikalt ja monotoonselt.

Piia: Mina ei suuda kuulata, kui ainult selline tuim on kõik. Siis kaob huvi.

Reelika: Seal oli, kui need inimesed nagu rääkisid, siis nad rääkisid kuidagi nii ühel toonil, et see ei kõlanud üldse huvitavalt minu jaoks. Kuigi seal oli jaa, informatiivseid kohti päris palju.

Samuti jäi õpilaste arust nõrgaks saate visuaalne materjal, mis ei illustreerinud teemasid väga hästi. Leiti ka, et „Keskkonnanädala“ vaheklipid ja ülesehitus jätavad saatest odava mulje.

Moonika: Noh, see ei olnud üldse noortele suunatud või nagu, nad võisid rääkida, et aa, looduses on see halb, ja see on halb, aga nagu nad ei näidanud seda. Ma ei tea, minu jaoks on oluline, et ma näeksin nagu midagi huvitavat.

Birgit: Ma ei tea, võib-olla oli see, et vabandust, aga see nägi selline odav välja. Et ma arvan, et kindlasti mõjutab saate vaatamist ka see, kuidas ta on üles ehitatud ja need värvilised vahepildid ja need ühelt teisele üleminek ja saatejuhid ja...

Samas leidis vähemalt üks õpilane, et tema jaoks on see saade huvitav ning kaasahaarav.

Sille: No tegelt see oli huvitav minu arust. Nagu... Jah, minu arust oli huvitav kuulata, ei olnud selline, et ma ei jaksa... Nagu pani küll mõtlema ja kaasa elama.

„Keskkonnanädala“ sissejuhatuses lubatud vähem tõsisem saate viimane teema – viinamäeteod koduloomana – meeldis paljudele õpilastele nad ootasid seda kogu saate jooksul. See omakorda tõstis õpilaste hinnangut saate huvipakkuvusele.

Birgit: Võib-olla oli selle, lõpus selle meelelahutusliku osa pärast nagu kergem kõiki ülejäänud asju... Ma nagu ootasin seda, sest see oli siukene naljakas.

Osoon

„Osoon“ oli üks õpilastele kõige enam meeldinud loodussaateid ja selle üheks põhjuseks oli sarnaselt „Galileole“ laiem temade ring.

Piia: Noh, „Galileo“. Et „Galileo“ ja „Osoon“ on nagu kaks saadet, mida on nagu, et ongi, et ükskõik, millest võib rääkida.

Sigrid: No see „Osoon“, see on nagu üleüldiselt minu arust siuke loodussaade, aga „Galileos“ on siukest psühholoogiat ja kõike siukest ka. Et nagu stress ei ole looduse teemad. See on huvitav.

Samas mõjusid „Osooni“ Eesti-lähedased teemad mõnel juhul positiivsemalt ning seondusid rohkem õpilase enda eluga.

Moonika: „Galileos“ rääkis mingist, ma ei tea, mis saarest, ma ei mäletagi enam, kus see asub, onju. Aga Poola on praktiliselt siin samas. Nagu see oli, seostas in kohe. Ja see... Põdrajahti tegi ka Eestis, ja siis räägiti nendest normidest nagu, et kui palju tohib olla ja nii kust pärit ja.

Õpilaste hinnangul on „Osoonis“ hea meelelahutuslikuma ja teaduslikuma materjali suhe.

Sille: Näiteks see „Osoon“ on selline minu arust. Seal rääkis näiteks mõnest luitest, luidetest ja liivast ja need asjad. Noh, ma olin nagu enne kuulnud ja teadsin küll, aga nad rääkisid sellest professionaalselt, mitte ei olnud selline kommerts.

Hästi sümpaatne on ka „Osooni“ saatejuht Vladislav Koržets, kelle jutt on alati kaval sõnade mäng.

Birgit: No neid saateid vaadates siis ma ei oskagi öelda, kes mulle nendest saatejuhtidest kõige rohkem meeldis. Võib-olla see „Osooni“ saatejuht. See oli siuke omamoodi. Siuke tore onu. Teistsugune.

Moonika: Et ta on siukse muheda jutuga. Et nagu oskab hästi rääkida ja sõnu seada.

Mõnedele õpilastele on „Osoon“ juba traditsiooniliselt südamelähedane loodussaade.

Helen: Ma arvan, et Eesti saadetest on „Osoon“ suutnud, või noh, on hästi armas, ammu juba jooksnud...

Birgit: Ma arvan, et see on selle pärast, et ma kunagi lapsena juba nägin seda, et see on suht vana saade.

Samas selle seose puudumise korral võib olla raske sattuda „Osooni“ vaatama. Tegemist ei ole õpilaste seas eriti populaarse telekanaliga ning seetõttu ei märka ka saate reklaami, eriti võrreldes „Galileoga“.

Sille: „Osoon“ on pigem nagu siuke, ise, peab ikka ise tahtmist olema.

Reelika: Võib-olla mingil määral kindlasti ma nagu saateid ETV pealt väga ei tea, kanal lihtsalt ei tõmba mind seda vaatama.

Rakett69

„Rakett69“ oli õpilaste arust üks põnevamaid saateid, sest seal on olemas noorte televaatajate eakaaslaste vaheline võistlusmoment. Seetõttu mõtleb noor saadet vaadates selle üle, mis ta ise teeks, kui ta seal saates oleks.

Sille: No ma ei vaataks väga, ma ei tea, kuidagi paneb nagu rohkem arvestama sellega, mis sa ise teeksid siis, kui oleksid seal.

Sigrid: Seal on noored inimesed ju. Näitavad huvi üles ja sinna saab ise ka kandideerida.

Võib-olla just võistlusmomendi pärast pakub „Rakett69“ huvi ka noorele, keda muidu tehnika ei huvita.

Moonika: Kuigi mina väga sellest tehnikast ei huvitu, aga ma vaatan ikkagi huviga, et mis lõpus sellest saab. Isegi kui ma ei saa aru, mida nad seal kokku panevad või mis nad teevad, siis see tulemus on ikka huvitav.

Samuti meeldib noortele saate katseline pool, mis justkui tõestab, et asjad tõesti toimivad nii, nagu saates näidatakse. Üks õpilane on saates nähtut isegi kodus järele proovinud.

Sigrid: Ja siis sa saad võib-olla isegi kodus järgi teha, kui sul on nagu väga suur huvi.

Sigrid: See, kus nad seda ksülofoni tegid. Et seda proovisin.

Ka „Rakett69“ saatejuhti peetakse sümpaatseks, kuna ta seletab saates toimuvat selgelt.

Sille: Et siis ta nagu juhataski saate sisse ja rääkis, mis nüüd tuleb ja niimoodi, kommenteeris ka vahepeal. Siuke selge.

Helen: Mina arvan ka, et „Rakett69“. Nendest saadetest.

Loomulikult tõstab saate vastu huvi see, kui seal osaleb mingi tuttav. Intervjueeritutele oli see tunne tuttav. Kui saates osales paralleelklassivend, siis vaatasid õpilased seda rohkem, kuid siiski andis tunda halb õhtune eetriaeg nädalavahetusel, millal õpilased teeksid meelsamini midagi muud.

Piia: Aga kui sa eriti ei satu telekat vaatama, siis kui see saade tuleb, siis ikkagi jääb vist nägemata. Ega kuuled ikka teistelt, kuidas tal läks.

Sille: Ega teleka ette... Pole kordagi näind, kui see telekast tuleb. Tuleb nii halval ajal.

Loodusfilmid ETV kanalil

Kuigi loodusteemalised pikad dokumentaalfilmid ei kuulu otseselt telesaadete alla, meeldisid need uuringus osalejatele väga ning neist tuleks siinkohal rääkida. Põhiliseks meeldimise põhjuseks oli kõrge kvaliteet ja head kaadrid, mida Eesti oma saadetel on raskem toota.

Piia: See pühapäevane pole ka vaata, Eesti saade. Kohe nagu on hästi suur vahe.

Sille (Piiat täiendades): Siuksed nagu kaadrid lihtsalt, hästi puhas ja siuke. Hästi laiahaardeline.

Samuti on need filmid hästi põhjalikud ja neis tuleb välja vahetu suhe loodusega, mis ei ole varjatud kommertslike suunitluste poolt.

Sille: Aga see on siukene, et ongi ainult ilusad kaadrid ja siis keegi räägib peale sellest. Mitte nagu ei ole mingid inimesed ja mingi siukest. Või on küll inimene ja loodus selles mõttes, et kuidas uuritakse midagi, mingeid loomi või. Aga seal ei ole sellist asja, et keegi nagu räägib, nagu läheb mikrofoniga, kuskil käib, see nagu rikub minu arust veits ära.

Nagu eelpool juba mainitud, sobib noortele hästi ETV loodusfilmide pühapäeva hommikune-keskpäevane eetriaeg, mil nad parajasti söövad kodus hommikust ning jäävad samas ka

huvitavat filmi telerist vaatama. Meediapäevikute järgi leidis mõlemal päeviku täitmise ajavahemikku jäänud pühapäeval õpilasi, kes neid loodusfilme vaatasid. Kui „Galileo“ puhul tuli meelelahutuslikkuse ja kvaliteedi vaheline kompromiss intervjueeritute hinnangutes selgelt välja, siis loodusfilmide teoreetilistes eeldustes käsitletud kriitika vastustes ei peegeldunud.

3.5.1 Eelistatud temaatika ja info esitamise viisid loodussaadetes

Intervjueeritud õpilaste jaoks on oluline, et loodussaatel oleks paras meelelahutuslikuma osa ja teadusliku informatsiooni vaheline suhe. Sellega sai õpilaste arust hästi hakkama „Osoon“, nagu juba eelnevalt mainitud. Õpilased ei jaksa üksluiset infot haarata.

Helen: Nad võiks kuidagi ikkagi siuke, paeluv olla, seepärast, et sellised igavad teadmised, ei jaksa vaadata, et võiks ikkagi nagu põnevalt lahendatud olla, aga samas saab ikka uusi teadmisi ka. Natukene meelelahutuslik ikka võiks olla. Aga mitte täiesti.

Sille: Kindlasti selline kuldne kesktee on oluline. Et oleks tasakaalustatud see kommerts ja see. Võib-olla isegi rohkem sellist, teaduslikku võiks nagu veidi rohkem olla. Mitte päris ühtlane, nagu.

Samas leidub ka teistsugust arvamust. Nimelt eelistaks mõni õpilane pigem puhtalt informatiivsemat saadet, sest kui ta tõesti sooviks meelelahutust, siis selleks on palju teisi ja efektiivsemaid mooduseid kui loodussaated.

Birgit: Kui seal, istun maha ja keskendun vaatama mingit sellist teaduslikumat asja, siis see võiks nagu täielikult nii olla. Et seal oleks nagu mingit kasu sellest. Nagu niisama ma võin vaadata mingeid sarju ka ja siis ma... Aga jah. Midagi võiks teada ikka saada.

Samas aga võib välja tuua, et see õpilane ei vaadanud uuringule eelnenud kahe nädala jooksul ühtegi loodusteemalist saadet.

Uuringus osalenud õpilaste jaoks on tähtsal kohal nii selline info, mis puudutab tema enda elukeskkonda, kui ka huvitavam ja eksootilisem info kaugelt.

Kodulähedast infot saab kasutada omaenda elus, mis tõstab seda mitmete õpilaste silmis tähtsamale kohale.

Helen: Et sa teaks, et mis... Et sa oskaksid looduses käituda või... Kasutad sellist informatsiooni lihtsalt rohkem, mitte nagu mis mujal... Muidugi seda on kasulik teada, aga...

Sigrid: Näiteks kui on mõne huvitava koha kohta Eestis, siis saad ka teada, et kus see on, siis saab ka ise vaatama minna.

Teine viis huvitava teema kirjeldamiseks on see, et ta paneb vaatajat mõtlema asjadele, millele ta muidu ei mõtleks.

Piia: Minu jaoks on huvitav see, et kui saab teada, või nagu, siis kui sa pead mõtlema millelegi, millele sa muidu ei mõtleks. See on minu jaoks kõige huvitavam.

Samuti peavad noored oluliseks head visuaalset illustreerivat materjali ja looduslähedust, millega said hästi hakkama eelpoolmainitud loodusfilmid. „Keskkonnanädalal“ see näiteks väga hästi ei õnnestunud.

Vahetu suhe loodusega vastandub inimeste näitlemisega, mis noortele hästi silma hakkab ja võib vaatamiskogemust häirida. Samuti peaks sellist võtet kasutama mõistlikult, eriti loodussaate puhul.

Moonika: Natuke nagu peab tegevust ka olema, aga kui seda läheb liiga paljuks ja kuidagi ülepakutuks, siis on ka, et ei jõua vaadata.

3.6 Kokkuvõtte

Sarnaselt loodusajakirjadega teevad noored televaatajad vähe selleks, et ise loodussaateid või filme kogeda saada. Kuigi telekat vaatavad noored üsna harva, kohtavad nad küsitletute täidetud meediapäevikute järgi looduse temaatikaga saatematerjale veelgi harvem. Ülesmääritud vähene loodusinfokogemus oli sarnane loodusajakirjade vaatamisele – selles oli palju inimhuvi komponendiga lugusid (loodus kui oht, loodus kui rariteet, „nunnumeeter“ jne). Selgelt populaarseim saade küsitletud noorte seas oli „Galileo“, millele järgnes „Rakett69“. Kui üldiselt sattusid küsitletud noored teleka ette juhuslikult, siis „Galileo“ ja „Rakett69“ puhul oli näha ka televaatamise tendentslikkust – „Galileo“ eetriaeg ja kanal sobisid noorte teleriklõpsimise praktikaga, „Rakett69“ eetriaeg oli ebasobiv, aga seda vaadati ka tagantjärele, eriti kui lähedased inimesed saates osalemas olid. Kolmas noorte jaoks oluline saade oli „Osoon“, mille vaatamise praktika intervjuudest selgelt välja ei joonistunud, rohkem toimus mälestus kvaliteetsest brändist, mida jäädakse kord aastas vaatama näiteks vanavanemate juurde sattudes. Nendele saadetele sekundeerib ka rahvusvaheliste looduskanalite kogemus. Looduskanalite puhul ei vaata ega oota noore vaataja konkreetset saadet, vaid ta vaatab lihtsalt kanalit, kuni selle hõlmab piisavalt ebahuvitav valik saatekavas,

millele järgneb kanalivahetus. Küsitletute näidetest nähtub, et kui loodussaateid ja –filme noortele ette anda, siis nad vaataksid need ära küll.

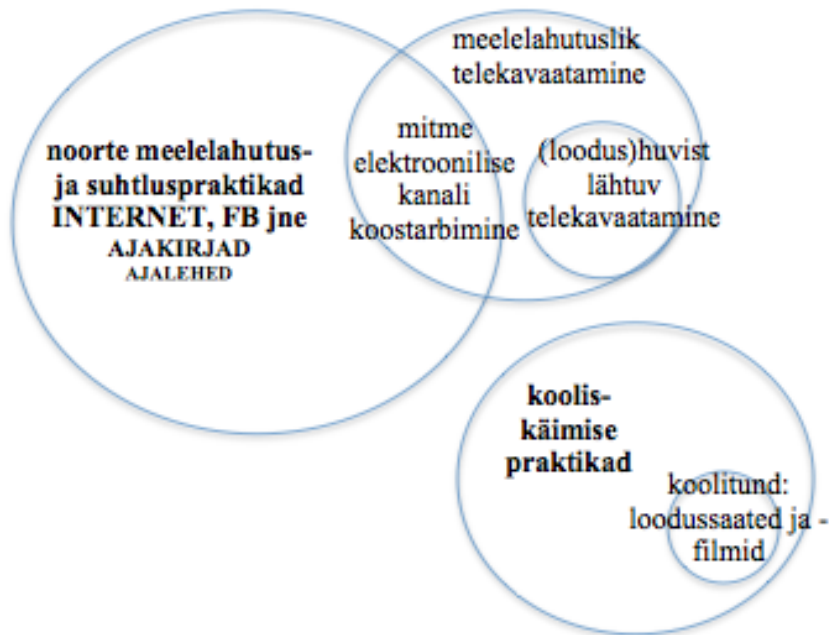
Televaatamise puhul eristub kolm eri vaatamistraditsiooni. On televaatajad, kel on konkreetne huvi valitud sarja või filmi vastu. Nende valik eeldab kursisolekut saatekava või saatereklaamidega. Reeglina oli noorte spetsiaallhuvi pigem meelelahutuslike sarjade vastu, ja kuigi neid ei saanud õigel ajal vaadata, sai neid kas järele vaadata või netist alla tõmmata. Ka loodushuvi võib sellise praktikaga kattuda, nt „Osooni“ järelvaatamine oli toimiv praktika. Teine on puhtalt meelelahutuslik praktika, kus aega veedetakse teleka ees ja valitakse sellele parasjagu kõige meeldivam väljund. Kolmas praktika on jälgida telekat taustaks, eriti teistele meediakanalitele nagu internet.

Ka kvalitatiivsed andmed kinnitavad, et loodussaadete ja -filmide ning loodusajakirjade tarbimine on noorte puhul eraldiseisvad ja mitte huvist tingitud praktikad – ühe aktiivsem tarbimine ei hakka tingima teist. Nii tele- kui ajakirjade tarbimine pakub erinevaid süvenemisvõimalusi. Kui ajakirja saab süveneda väga erinevates olukordades, siis telekavaatamine võimaldab süveneda eeskätt siis, kui selleks on planeeritud aeg (pole muid tegevusi taustal). Siiski oli näha, et kohati oli loodusfilmide vaatamise kogemus saadudki eetriaegade juhuslikust sobivusest – pühapäeva lõuna loodusfilmi jaoks noorte harjumustega sobis, „Rakett69“ mitte.

Sarnaselt loodusajakirjadele eelistati loodussaadete puhul temaatilist mitmekesisust. Imelise Teaduse vaste telesaadete maastikul on „Galileo“, mis pakub justkui igähele midagi ja meelelahutuslikus võtmes. Samas olid küsitletud selle formaati suhtes üsna kriitilised ja oskasid välja tuua nii ülepaisutatud eriefekte, pinnapealsust kui ka kontekstide mittevastavust (Saksamaa vs Eesti). Siiski hinnati „Galileo“ puhul erinevate audiovisuaalsete komponentide meisterliku ühendamist – tekst jooksis pildiga koos, materjal oli tihe ja hästi põimitud (erinevalt keskkonnauudistest, kus intervjuu taustal tuli vaadelda intervjuueeritavat). Enimmeeldinud lugude puhul toimisid lisaks meelelahutuslikkusele ka praktilised komponendid, mis võimaldavad järele aimata reaalseid olukordi (põdrajaht, söögitegemine, kalakäik). Seda hinnati eriti „Rakett69“ puhul, mis ühildas meelelahutuse kodus järeleproovitavaga.

Kui positiivselt vastuvõetud ja hinnatud saatetegijatega „Osoon“ kõrvale jätta, siis Eesti saadetele heideti ette kõike seda, mis „Galileos“ oli hästi. Kvaliteediga (kaadrite efektselt kokkumonteerimise oskuslikkusega) harjunud noored peavad liiga tõetruid saateid

(Kalaletungi pikad monotoonsed plaanid, vähe väljamängitud süžee) ebakvaliteetseteks ja odavateks, sest tõetruu päriselu on meelelahutuste otsivale vaatajale liiga igav ja puine.

Joonis 21. Noorte loodussaadete ja -filmide kasutamise praktikad (ringide kattuvus väljendab seoseid).

4. Järeldused ja diskussioon

4.1 Järeldused

Järgnev peatükk toob välja põhilised originaaluuringust tulenevad järeldused uurimisküsimuste kaupa. Viimast uurimisküsimust, mis puudutab viise loodusajakirjade ja –saadete sisu paremat levitamist noorte hulgas, käsitlen ma diskussiooni peatükis.

Milliseid loodusteemalisi ajakirju noored eelistavad?

Kuigi kvalitatiivne uuring ei võimalda suurt üldistust, vaid pigem kvantitatiivsete tulemuste tõlgendamist, paistab noorte hinnangutest üsna ühene Eesti tõlkeajakirjade eelistamine. Imelise Teaduse, National Geographicu ja GEO brändide tuntus oli õpilaste hulgas peaaegu universaalne ning enamik neist oli nende ajakirjadega ka kokku puutunud. MTÜ Loodusajakirja väljaanded (peale Eesti Metsa) on ka üsna tuntud, 14 gümnaasiumiõpilasest teadsid näiteks 11 õpilast Horisonti ning 8 Loodusesõpra. Spetsiifilisema suunitlusega ajakirjad on õpilaste seas üsna tundmatud.

Noorte loodusajakirjade eelistused jagunevad kolme erineva tasemega gruppi. Tõlkeajakirjade populaarsus läheb ülejäänud ajakirjadel eest ära. Horisont, Eesti Loodus, Loodusesõber ja uuringus mõningane üllataja Minu Maailm moodustavad keskmise populaarsusega grupi ning neist jäävad omakorda selgelt maha Eesti Jahimees, Eesti Mets ja Keskkonnatehnika.

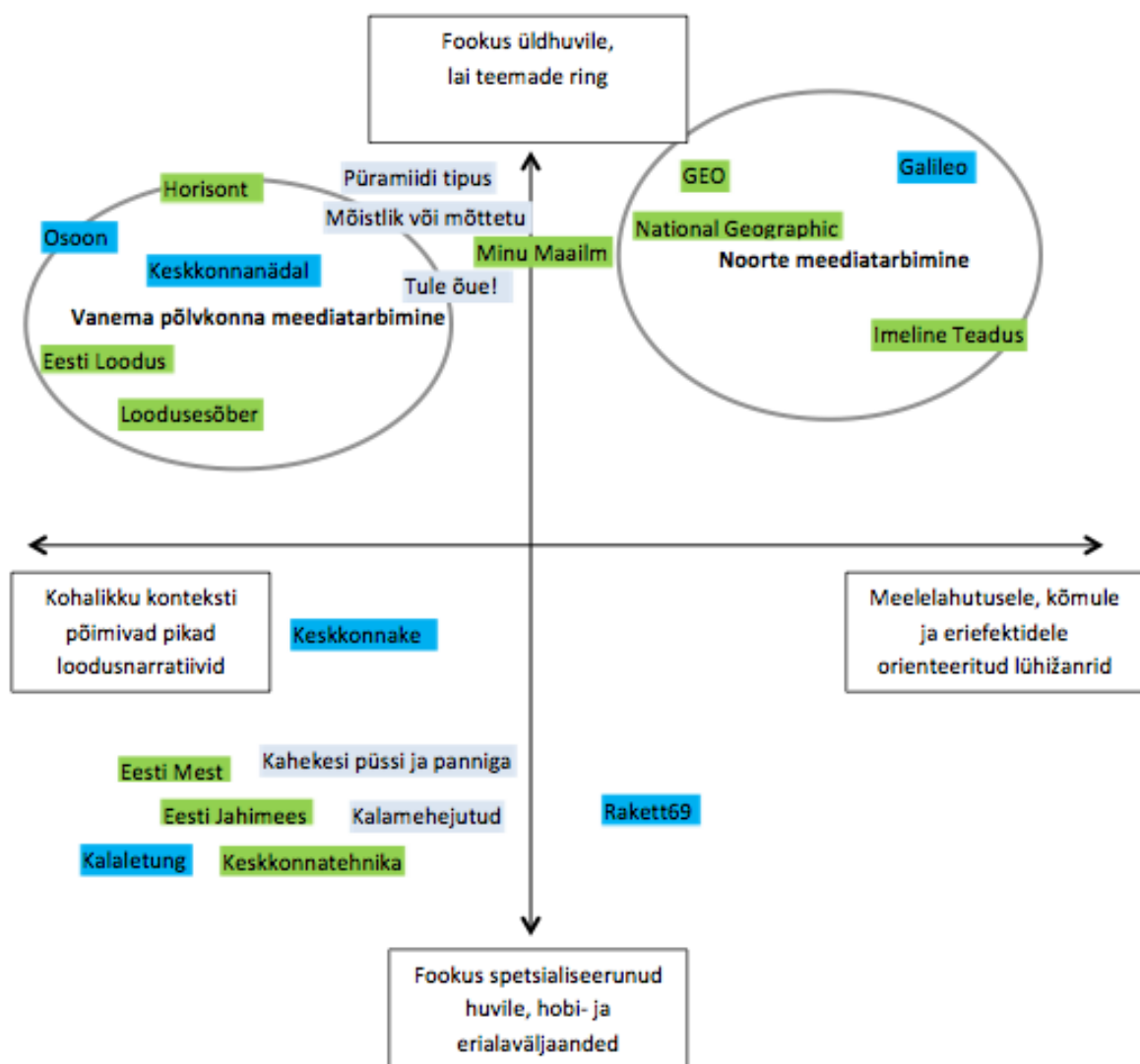
Mõnede loodusajakirjade kasuks räägib nende tuntus. National Geographicut peetakse kindlaks investeringuks, kuid sellega väga sarnane GEO leidis suuremat poolehoidu alles pärast ajakirjadega lähemalt tutvumist. Sama oli olukord Loodusesõbraga, mille esikaanele peale vaadates järeldati, et ajakiri ei ole huvitav, ta asetati võrreldes tuntumate ajakirjadega nagu Eesti Loodus ja Horisont isiklike eelistuste edetabelis madalamale kohale, kuid sisu põhjal hinnati teda huvitavamaks, kui esialgu tundus. Hinnangud Eesti Loodusele ja Horisondile ajakirjadega tutvumise järel ei muutunud, Horisondi asukohta edetabelis pigem langetati.

Milliseid loodussaateid noored eelistavad?

Küsitletud õpilased on kõige rohkem kokku puutunud „Galileo“, „Rakett69“ ja „Osooni“ saadetega. Samuti meeldivad neile pühapäevahommikused loodusfilmid ETV-s ning üsna

palju jälgitakse ka välismaiseid looduskanaleid. Teisi loodussaateid väga hästi ei tunta, eriti veel spetsiifilisema sihtgrupiga saateid, nagu näiteks jahindussaadet. Kõige rohkem hindasidki noored välismaise päritoluga „Galileo“ ja loodusfilme. Seega võib öelda, et sarnaselt välismaistele ajakirjadele meeldivad noortele ka välismaised loodussaated.

Noored ei pea Eesti Televisiooni väga atraktiivseks kanaliks ning seetõttu ei tea nad väga palju sealsetest loodussaadetest. Seevastu Kanal 2-e „Galileo“ reklaami näevad nad oma tavapärase telerivaatamise jooksul tihti, mis tekitab saate vastu huvi. Sellegipoolest teavad noored väga hästi „Osooni“, mis on tuttav juba lapsepõlvest.

Joonis 22. Noorema ja vanema põlvkonna erinevad loodusmeedia tarbimise eelistused muutaval keskkonnamedia maastikul (sinised: saated, rohelised: ajakirjad).

Nii loodusajakirjade kui loodussaadete jälgimine ei ole noorte seas keskne, vaid pigem juhuslik, teistest huvidest lähtuv tegevus. Noore põlvkonna ajakirjaeelistused erinevad oluliselt vanema generatsiooni eelistustest.

Millised on loodusajakirjade hankimise viisid?

Noored loevad paberväljaandeid siis, kui need neile ette satuvad. Neil pole järjepidevat ajakirjade hankimise praktikad. Uuringust selgus, et ajakirju saadakse sageli üksikmüügist. Ajakirju ostavad nii vanemad kui noored ise. Noored ostavad ajakirju siis, kui nad on poes põgusalt ajakirjaga tutvudes leidnud, et ajakiri on piisavalt huvitav, see vastab nende esteetilistele standarditele ja lugemisootustele (nautlev või funktsionaalne, meelelahutuslik või huvipõhine). Kodus käib küsitletud õpilastel meelelahutuslik Imeline Teadus, mis paistab stabiilselt huvitavat nii noori kui ka nende vanemaid.

Osade õpilaste jaoks on oluline loodusajakirjade populariseerija nende bioloogiaõpetaja, kes hangib klassi loodusajakirju ning lubab õpilastel neid tunni ajal lugeda. Bioloogi tunnust on õpilastele meelde jäänud Imeline Teadus, National Geographic ja Horisont. Siiski on õpilased kiired mainima, et bioloogi tund ongi ainukene koht, kus nad loodusajakirju loevad. Samuti on mitmed õpilased inglise keele tunnis konkreetsete ülesannete raames kokku puutunud ühe kindla loodusajakirjaga – National Geographicuga. Õpilasi huvitavad ka vanemad National Geographicu numbrid, neid vahetatakse omavahel ajakirja vanusest hoolimata.

Asutuste ooteruumidest meenub õpilastel ainult Imeline Teadus. Võimalik, et ooteruumis valivad õpilased piiratud aja tõttu lugemiseks ainult kõige eelistatuma või atraktiivsema ajakirja.

Õpilased ei loe ajakirju ei raamatukogus ega internetis. Internetist meenuvad õpilastele pigem loodusteemalised artiklid teistel lehekülgedel, mida on vahetevahel jagatud Facebookis. Avaldub üldine tendents, et noored loevad artikleid, mitte väljaandeid.

Kuidas jõuavad noored loodussaadeteeni?

Noored satuvad loodussaadete peale üsna juhuslikult ja eri moel. On valitud saated, mida vaadatakse teadvustatud huvist, aga domineerivad pealispindsemad praktikad – vaadatakse kas seda, mis parasjagu tuleb või muude tegevuste (arvutikasutuse) taustaks. Sarnaselt kvantitatiivuuringutele vaatavad ka küsitletud õpilased telerit aga üsna vähe, raadiot praktiliselt üldse mitte. Meediumi eripärast tulenevalt (sobib hästi taustaks) võib siin näha

sarnast efekti loodusajakirjade lugemisega: noored jälgivad telerit (hetkel meeldivama saate väljaselekteerimine, puldi haldamine), mitte teadlikult konkreetset saadet. Eriti kehtib see välismaiste looduskanalite puhul, kuid ka Eesti programmi puhul, kus noored on mõnede loodussaadetega tuttavad ainult kaudselt.

Ka külas käies juhtuvad õpilased loodussaateid vaatama, kui pererahvas neid ise vaatab. Külas vaatamine on tavapärane näiteks vanavanemate juures, sõpradel külas olles loodussaadete vaatamist ei mainitud.

Õpetajad kasutavad oma tundides sarnaselt loodusajakirjadele ka materjale loodussaadetest.

Kui noori siiski mõni saade huvitab, siis kasutavad nad selle vaatamiseks võrdlemisi palju järelvaatamist. Huvitava saate puhul saab internetist järele vaadata palju osasid järjest. Kuigi leidis ka õpilasi, kes järelvaatamist üldse ei kasuta, on oluline seda võimalust arendada.

Milliste praktikatega seoses puutuvad noored kokku loodusajakirjadega?

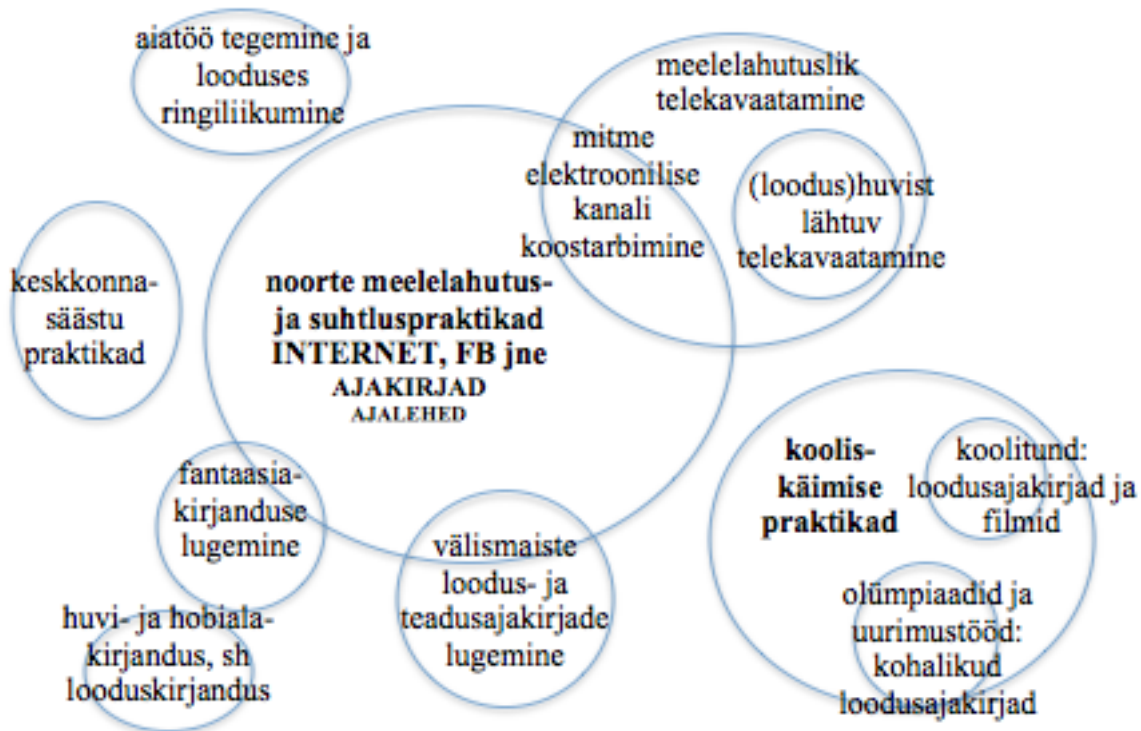
Õpilastel seostub ajakirjade lugemine tavaliselt aja parajaks tegemisega. Sinna hulka kuuluvad ooteruumid, kassa kõrval ajakirja lehitsemine ja võimalik, et igavavõitu bioloogiatunni möödasaatmine. Õpilased võtavad ajakirju pigem meelelahutusena, millega seoses nad pigem sirvivad ajakirju, kui süvenevad nende sisusse. Samas peetakse osade ajakirjade puhul süvenemist ainuvõimalikuks ajakirja kasutamise viisiks (National Geographic, Loodusesõber).

Bioloogiatunni raames tundub loodusajakirjade lugemine õpilastele täiesti loomulik tegevus. Samuti on teretulnud huvitavad artiklid National Geographicust ingliskeele tunnis.

Loodusajakirju vaadatakse ka ainevõistluste raames. Infootsimisel peavad õpilased oluliseks info lihtsat kättesaadavust, mõned õpilased teadsidki, et loodusajakirjade kodulehtedelt on võimalik asjalikku infot leida. Siiski seostub loodusajakirjade kasutamine infootsimisega vähe, sest õpilased saavad oma vajadused tavaliselt rahuldatud teiste kanalite abil. Õppimiseks vajaliku info jaoks on olemas muud spetsiaalsed õppematerjalid ning õpilased seostavad ajakirju pigem meelelahutusega.

Milliste praktikatega seoses puutuvad noored loodussaadetega kokku?

Kuna telerivaatamisele keskendutakse vähem ning teleri ette ei minda reeglina konkreetset saadet vaatama, siis satuvad noored loodussaadete peale üsna juhuslikult. Ainult mõnda saadet vaatavad õpilased üsna järjekindlalt, kuid need saated peavad kattuma õpilaste tavapärase telerivaatamise ajaga ja eelistatud kanaliga. Seda teeb „Galileo“, mida vaadatakse pärast kooli- ja trennipäeva lõppu, ning ETV kanalil pühapäeviti jooksvad loodusfilmid, mil noored söövad hommikust, märkavad söömise taustal loodusfilmi ning jäävad seda vaatama.

Joonis 23. Noorte infotarbimise, loodusmeedia tarbimise ja keskkonnapraktikate seosed (seoseid väljendab ringide kattumine).

Milline info ja millises formaadis noori loodusajakirjades kõnetab ja huvitab?

Pildiline materjal on noorte jaoks väga oluline. Nad võtavad selle olemasolu iseenesestmõistetavalt ja heade fotode puudumise korral langeb nende silmis artikli või ajakirja väärtus. Selle põhjal hinnatakse välismaise päritoluga ajakirju kõrgelt, isegi kui artiklid ise ei pruugi väga huvitavad olla. Samuti aitab pildiline materjal muuta pikad artiklid vastuvõetavamaks.

Pildiline materjal ja laiemas mõistes välimus on eriti oluline ajakirja kaane puhul. Õpilased tahavad kaanel iseenesest mõistetavalt näha head pilti, kuid enamik neist peab oluliseks ka seda, et kaanel oleks rohkelt infot ajakirja sisu kohta, ehk siis teisisõnu, kutsuks lugema.

Õpilased eelistavad žanritena põhjalikke ülevaateartikleid, infokilde, reisikirjeldusi ja fotoalbumeid. Kõige populaarsemate artiklite seas on palju põhjalikke lugusid, kuid neid saadab alati mitmekesine pildiline või infograafiline materjal. Vahel loevad õpilased pikemat artiklit oma isikliku teemaalase huvi pärast.

Üldiselt ütlevad õpilased, et nad eelistavad lühemaid artikleid, sest neid on kergem lugeda. Samuti tuuakse olulisena välja mitmekesist formaatide kombinatsiooni (erineva pikkusega lood) ning mitmekesist teemade valikut. Samuti on hea, kui infokillud on omavahel seotud, näiteks ülivõrret sisaldava pealkirjaga nimekirjana. Nende põhjuste tõttu eelistavad noored Imelist Teadust. Samas vaidlesid mõned õpilased vastu üldisele lühiinfo eelistamisele. Infokillud võivad moodustada segase kombinatsiooni, mida ei suuda lahti harutada isegi tänapäeva meediamailmas karastunud noor.

Eelistusi suunab elutempo, mis sunnib haarama infot kiiremini, samas suunab see lugejat tegema teadlikumaid valikud, haarama atraktiivsemat infot, mis sisu poolest pole kohalikul tasandil, vaid üldisel globaalsel meelelahutusmaastikul kontekstualiseeritav. Kuigi näiteks Imeline Teadus oli noorte hulgas eelistatud, olid nad ajakirja suhtes väga kriitilised. Nad said hästi aru selle ajakirja miinustest ja plussidest.

Milline info ja millises formaadis huvitab noori loodussaadetes?

Ka loodussaadetes on visuaalne materjal olulisel kohal ning selle suhtes ollakse väga kriitilised, nagu ka loodusajakirjade puhul. Kriitika väljendus eriti näiteks „Keskkonnanädala“ puhul, mil õpilased tahaksid näha intervjuude ajal rohkem teemat illustreerivat videomaterjali, mitte pikki kaadreid intervjuueeritavast. Kui loodusfilmide puhul märkavad õpilased kaadrite esteetilisust (vt kriitikat eriefektide ja kunstlike olukordade konstrueerimisest teoreetilistest eeldustest), siis „Keskkonnanädala“ puhul häirivad noori odavatena tunduvad vaheklipid.

Noored hindavad loodussaadete puhul mitmekülgsel temaatikat. Seda nõuet täidavad hästi „Galileo“, „Rakett69“ ja ka „Osoon“, mida küll intervjuueeritavad vaatasid vähem.

Õpilased paistsid hindavad teaduslikkust ja informatiivsust, kuid on oluline, et sellise info esitamine oleks kaasahaarav ning mitte liiga monotoonne. Siinkohal õpilased märkavad ja panevad pahaks liigset näitlemist, mida esines ka muidu populaarse ja informatiivse „Galileo“ puhul. „Keskkonnanädal“ mõjus õpilastele liiga monotoonsena, kuid näiteks „Kalaletung“ jällegi ei sisaldanud piisavalt palju infot ja seletusi. Kõige parem meelelahutuse ja teadusliku materjali suhe on saatel „Osoon“.

Mida noored infoga teevad?

Noored võtavad ajakirjade lugemist pigem meelelahutusena ja saadete vaatamist taustategevusena ning ei rakenda neist saadud infot. Ainukese rakendusena tuuakse välja koolis antavad ülesanded pärast info otsimist, kuid sellisel juhul eelistatakse loodusajakirjade ja loodussaadete kõrval teisi otsingute lähtekohti – peamiselt üldotsing internetist.

Mõned teemad huvitavad noori isiklikult ning sellisel juhul laiendab loodusajakirjadest ja loodussaadetest tulev info noore valdkonnaalaseid teadmisi.

Õpilastele meeldib, kui ajakirjast loetud või saatest nähtud info tuleb neil mingil teisel elumomendil meelde, kui nad kusagilt mujalt sama teema kohta kuulevad. Sellisel juhul paistavad nad hindavat suurt infohulka väikeste infokillukeste näol, et oleks suurem tõenäosus mingile teemale näiteks seltskondlikus vestluses „pihta saada“.

4.2 Diskussioon

Noorte loodusajakirjade eelistused on võrdelised tõlkeajakirjade üldiselt kõrge populaarsusega (Väät 2014). Seda ennustasid järgmised faktorid:

- * Noored loevad Eestis kõikidest vanuserühmadest kõige rohkem ajakirju (Vihalemm 2008).
- * Noored huvituvad teistest vanuserühmadest enam teadusuudistest (Newman & Levy 2013).
- * Noorte meediatarbimist iseloomustab vanematest põlvkondadest kõrgem globaalne orientatsioon (Künnapas 2007).

Neid tegureid tuleb vaadelda siiski kriitiliselt. Noored ei ole teadlikud kanali või trükiväljaande eelistajad, vaid tarbivad rohkem seda, mis neile kätte tuleb. Teaduslik ja globaalne orientatsioon väljendavad huvi valitud formaatide vastu – teaduse populariseerimine eeldab, et välja valitakse üldhuvi paeluvamad ja väga erinevatele auditoriumidele kergelt tõlgitavad materjalid, mis pööratakse meelelahutuslikku võtmesse. Globaalne müügisuunitlus eeldab meediaväljaandelt, et selle teemade valik ei tohigi olla kontekstuaalne, süvitsi minev, vaid pakkuma igatühele midagi ilma suuri eelteadmisi nõudmata.

See seletab ka minu uuringus ilmnenu löhet tõlkeajakirjade ja ülejäänud keskkonnaväljaannete populaarsuste vahel. Eesti noortele meeldib lugeda teaduse kohta, kuid

näiteks Eesti Looduse ja Horisondi puhul jäi neis ajakirjades puudu üldarusaadavuse mõõtmest. Seetõttu luges Eesti Loodust 2011. aastal ainult 1,2% Eesti noortest ning Horisonti 2,5% (Emor 2011). Välismaiste teemade tihedam kajastamine võib seletada ka Horisondi suuremat loetavust noorte vanuserühmas, mis ilmnes nii eelpool mainitud kvantitatiivsetes uuringutes kui minu poolt intervjueritute seas.

Samuti seletab noorte kõrgem globaalne orientatsioon seda, miks neile meeldib Saksamaal toodetud saade „Galileo“. Lisaks sisaldasid kolm kõige eelistatumat loodussaadet („Galileo“, „Osoon“ ja „Rakett69“) palju teaduslikku, kuid vaatajale suupäraseks muudetud infot. Kuigi „Keskkonnanädal“ sisaldas palju teaduslikku infot, oli see noorte hulgas üldiselt kõige vähem eelistatud loodussaade. Ometi leidis selles palju rohkem meelepäraseid saatelõike, kui teadusteemadest eemale jäävates „Kalaletungis“ ja „Keskkonnakeses“, mille pikad kaadrid ei kontsentreerinud informatsiooni üldse. Samas võib „Keskkonnanädala“ madalat populaarsust seletada tema sarnasus tavapärasele uudissaadetele. Noored on inimesed, kes huvituvad uudistest kõige vähem (Newman & Levy 2013).

Uuringust tuli üha uuesti ja uuesti välja, et noorte puhul on väga oluline ajakirja esikaan. Kaanekujundus ja sealsete elementide oskuslik kombineerimine võimaldab ajakirja sisust kiiret ülevaadet saada ka kiirustaval lugejal (Held 2005). Noorte jaoks on see ülevaade kõige olulisem, sest nemad on kõige pealiskaudsemad meediatarbijad (Künnapas 2007). Noored kasutavad paljusid erinevaid meediakanaleid, kuid nad jõuavad süveneda vaid vähestesse, kui üldse. Seega ei ole neil head ettekujutust ajakirjade sisust, kuigi nad võivad teada paljusid loodusajakirju: minu uuringus osalejatest teadis igauks näiteks keskmiselt kuute Eestis ilmuvat loodusajakirja. Pealiskaudsuse tõttu on oluline, et ajakirja kaas annaks õpilastele võimalikult palju infot ajakirja sisu kohta, nagu märkisid paljud. Seetõttu eelistati näiteks Imelist Teadust ja Horisonti, mille esikaaned tõmbavad noori rohkemate pealkirjade ja erinevate elementidega. Loodusesõbra kaanepilti peeti ilusaks, aga elementide kombinatsioon jäi õpilaste jaoks väheütlevaks. Seetõttu said paar õpilast meeldiva üllatuse, kui nad Loodusesõbra kaane põhjal hindasid ajakirja igavaks, kuid sisusse süvenedes meeldis see neile siiski rohkem, kui nad ootasid. Nad ei oleks seda teada saanud, kui nad ei oleks pidanud uuringu raames ajakirja lugema. Samas paistab, et Loodusesõber on seda juba arvesse võtnud, sest kõige hiljutisemad ajakirja numbrid (aprill-juuli) on oma kujundust veidikene värskendanud ning ilmekamaks muutnud.

Ajakiri tuleb muuta noorele atraktiivseks ka seetõttu, et mitmed neist ostavad ajakirja endale ise, nagu ütlesid uuringus osalejad. Selline tendents algab juba koos teismeeaga, taskuraha kulutavad muuhulgas ka ajakirjade peale 21% lastest (Noorte elustiil 2007).

Pealiskaudne meediatarbimine seondub ka uuringust selgunud noorte poolehoiuga lühikeste artiklite vastu loodusajakirjades ning lühemate ja tabavamate formaatide vastu loodussaadetes. Noored eelistavad ajakirju sirvida ning pikemate artiklite lugemiseks ei ole neil tihtipeale mahti. Loodussaateid vaadatakse üldse juhuslikult ja tavaliselt muu põhitegevuse taustaks, mis haakub noorte kõikidest vanuserühmadest kõige madalama huviga loodussaadete vastu (Mina. Maailm. Meedia 2002-2011). Erandina tulid siinkohal välja olukorrad, kus noor loeb ajakirja artikli läbi või vaatab saadet seetõttu, et artikli teema on seotud noore enda huvidega.

Need huvid on noortel aga väga erinevad, mida näitab eriti ajakirjade puhul lemmiklooks märgitud artiklite arv: 14 õpilase peale leidis lemmikartiklite hulgas 12 lugu, mis kordusid (nende hulgas ainult viis, mis kordusid rohkem kui kaks korda), ning 26 lugu, mida märgiti ainult ühel korral (Lisa 3). Lisaks suutsid õpilased kokku kleepsudega märkida, et nende pilk jäi pidama 333 erinevale kohale, olgu selleks siis pealkiri, huvitav tekst, foto või midagi muud. Erinevaid pilkupüüdvaid artikleid, mis ühendavad endas neid kõiki elemente, märgiti 162 tükki (Lisa 4). Selle kokkuvõtteks võib öelda, et noorte huvid on väga erinevad ning seetõttu meeldivadki neile rohkem loodusajakirjad, mis katavad rohkem erinevaid teemasid (Imeline Teadus, National Geographic, GEO, Horisont) ning ebapopulaarsemad on kitsama teemade ringiga ajakirjad.

Koolitund oli paljude õpilaste jaoks esimene koht, mis meenus kokkupuutest loodusajakirjadega. Nendeks tundideks olid bioloogia ja inglise keel. Loodusainetes on õpilastele näidatud ka lõike loodusfilmidest ja -saadetest. Samuti on paljud füüsikaõpetajad varasemalt märkinud, et nad kasutavad koolitunnis abimaterjalina perioodikat, mille hulka kuuluvad ajakirjad ja ajalehed (Jõgis 2013). Koolitunnid võivad olla paljude Eesti õpilaste jaoks oluline koht, kus nad puutuvad kokku loodusajakirjade ja -saadetega. Kuid kuna koolitund kipub olema ka ainuke koht, kus mitmed õpilased loodusajakirju vaatavad, ei pruugi ainuüksi tunni ajal ajakirjade kättesaadavaks tegemine loodusajakirjade lugemise praktikat laiemalt juurutada.

4.3 Ettepanekud loodusväljaannetele

Eelneva analüüsi baasil olen ma kokku pannud nimekirja ettepanekutest loodusväljaannetele, mis peaksid võimaldama keskkonnainfot laiemal hulgal noorte juurde tuua. Et noorte loodusmeedia kasutuse ja loodus- ning keskkonnapraktikate vaheline seos on küsitav, ei saa eeldada, et loodusinfo parem kättesaadavus tagab ka näiteks aktiivsemaid keskkonnasäästu praktikaid. Soovituste kirja panemisel pean ma rohkem silmas keskmise ja madalama jälgitavusega üldhuvi-loodusväljaandeid.

Ettepanekud on jagatud raskusastmete järgi kolmeks, iga järgnev tasand eeldab väljaandelt valmisolekust ellu viia suuremaid muudatusi.

1) Väiksemad ja lihtsamad ettepanekud.

- Ajakirjas peituv huvitav info tuleb esikaanel paremini välja tuua. Pildiline materjal, eri tasandi hoolikalt valitud pealkirjad jne.
- Soodustada ajakirjade kättesaadavust alternatiivsetes kohtades, kus noored võiksid nendega kokku puutuda. Näiteks ooteruumides ja kaugliini bussides.
- Poe- või kioskiriivulil tuleb ajakirjadele osta parem koht. Võib tellida kassa juurde eraldi korvi ajakirjade esiletõstmiseks.
- Otsingusüsteeme annab optimeerida. Veenduda, et ajakirjade ja loodussaadete sisu oleks Google'is lihtsalt leitav. Eriti käib see soovitus saadete kohta, kuna üksikute osadeni jõudmiseks peab saatekirjeldus olema põhjalik (või kasutama märksõnu). Väljaannete endi otsimootorite välimus ei ole praegu atraktiivne ja visuaalselt kergelt haaratav. Saadete järelvaatamisel ei teki loogilist *flow*'d.
- Otsida võimalusi kasutada välismaiseid tõlkeajakirju õppetöös. Selle jaoks peab olema nende sisu olema samuti otsitav.
- Muuta artiklid internetis kättesaadavaks uudisportaalide eeskujul. Linkida seotud lood loetud artiklite lõppu. Muuta loodusartiklite lugemine sarnaseks ülejäänud *online* meediaga, et kasutajatel ei tekiks staatilisuse tõttu tõrget. Noored on pärast internetiajastul üles kasvamist eriti tundlikud madala info esitamise kvaliteedi suhtes.

- Kirjutada rohkem sellest, kuidas noored saaksid vastavalt oma elustiilile loodusest rohkem mõnu tunda. Kanuumatkad, seiklusrajad, sääskede tõrje, lõkke tegemine, muud praktilised lood, näiteks iseleiutamisest.
- Leida võtteid, kuidas muuta ajakirja sisu ajakirjanduslikumaks. Looduseinimesed on sisukamad loodusajakirjanikud, kuid nende tekstid mõjuvad praegu raskelt ja aeglaselt. Žanrilist mitmekülgust aitab tõsta ehk toimetajatöö. Kasutada tuleks mängulisemat kujundust.
- Mõelda läbi ajakirjadesse, saadetes ja muudesse väljaannetes sobiv info. Pressiteated kui kiiresti aeguv ning kuiv info ei pea mahtuma ajakirja. Eesti Loodus ei pea olema ametnike suhtluskanal, neil on selleks efektiivsemaid.
- Erialaloodusajakirjadest leiab põnevat rakenduslikku infot, mis sobiks ka üldhuviloodusväljaannetes, eriti seetõttu, et nende tekstides ei pingutata teaduslikkusega üle.
- Noor ei loe ajakirja ega jälgi loodussaateid, ta jälgib lihtsalt seda, mida meedia ja infootsing talle pakub. Seega on vaja, et potentsiaalselt meeldivad lood oleksid hästi kättesaadavad. Toimetus võiks levitada sisu rohkem üldväljaannetes *a la* Delfi, et noored jõuaks ka loodusmeedia kapslisse.
- Loodussaateid noortele suunates peab jälgima sobivat eetriaega, milleks võiks olla näiteks kooli- ja trennipäeva lõpp või nädalavahetuse hommikud.
- Praktiline info ja järeletegemise võimalus paelub noori. Õpetlikud klipid loodussaadetest tuleb muuta kergelt kättesaadavaks.
- Edendada (loodus)saadete vahelist ristturundust „külalissaatejuhtide“ abil (kes ületavad ka telekanalite piire ja saadete teemade piire). Youtube’is toimib see võte hästi ning ideaalselt võiks saatest saateni hüppamine toimuda järelevaatamise puhul sama lihtsalt.

2) Ettepanekud, mis eeldavad ajakirjade põhitegevuses üsna olulisi muudatusi.

- Kujundada välja Eesti loodusajakiri/ajakirjad internetis, muuta need kohe tasuta kättesaadavaks. Finantseerida kohalikke loodusajakirju kui avaõigusliku meedia rollis olevat meediakanalit, mis pakub kvaliteetset informatsiooni olulistel nišiteemadel ilma kommertsialiseerumisele järele andmata.

- Koostöö mõne portaaliga või teise väljaandega, kus noored võiksid sattuda ajakirja lugusid lugema või saateklippe kiikama. Edendada ajakirjade hinna tõstmise arvelt paremat turundust. Internetis lugemine vastandub ajakirja lugemisele, mis on lineaarsem. Internetis on hüpertext, liikumine ühest portaalist teise ilma, et infotarbija sellest isegi aru saaks. Inimene jõuab looni, mitte väljaandeni. Ajakirjade võtteid võib kombineerida loodussaadetega, põimida erinevad tekstilised ja audiovisuaalsed võimalused. Arvestades noorte kaugenemist loodusest oleks seda kasulikum põimida tekst, heli ja video, et tuua loodus moodsate võtetega lastele lähemale.

- Edendada portaali Keskkonnaharidus.ee nii, et see muutuks keskseks loodusinfo otsimise portaaliks, mida oleks põhjust külastada lisaks õpetajatele-ringijuhitidele ka õpilastel uurimistöo tegemiseks. Keskkonnaharidus.ee sisu muuta sihtrühmadele funktsionaalseks, info süstematiseerida sihtrühmade kasutusharjumuste järgi, luua võimalus otsida infot ja õppematerjale märksõnaliselt või siltide abil, eriti videoid, mille sisu praegu ei avane enne video vaatamist. Luua juurde kasutusjuhised. Portaalil jagada ka loodusväljaannete aktuaalset sisu, kuid põhieesmärgiks on keskkonnamedia säilitamine ja süstematiseerimine õppematerjalidena.

3) Ettepanekud, mis eeldavad, et loodusväljaannete toimimine tuleks suures plaanis ümber muuta.

Luua Eesti kohalikule loodusmeediale ühine toimetuse, et globaalsele meelelahutusturule paremat alternatiivi pakkuda. Kui riiklik huvi on, et rahastataks parimat tulemust, mis jõuaks jõuaks võimalikult paljude inimesteni, siis ei ole konkreetse väljaande arendamisele fokuseerimine kõige parem lahendus, sest pealekasvav põlvkond ei loe väljaandeid, vaid üldist uudisflow'd. Väheneksid administratiivkulud, suureneks jaks turunduseks ja hübriidkanalite loomiseks. Suur toimetuse jaksaks kehtestada oma autoriõiguseid, et teised väljaanded viitaksid toimetuse tööle. Eesmärk on, et noored satuksid loomupäraselt sellele sisule, mitmeid kanaleid pidi. Ühine toimetuse suudab olulisi teemasid kajastada erinevate nurkade alt, jõuda erinevate sihtgruppideni ning seega suurendada põlvkondade vahelist sidet.

Kokkuvõte

Keskkonnameedial on tänapäeva infoühiskonnas raske konkureerida meelelahutuslikemate väljaannetega ning seda eriti arvestades noort sihtrühma. Samas aga kasvavad ootused inimeste (ja eriti pealekasvava põlvkonna) keskkonnateadlikule käitumisele. Käesoleva uuringu esimene peatükk toobki alguses välja seosed Eesti elanike keskkonnasõbralike praktikate, meediatarbimise ja keskkonnakanalite kujundamise vahel. Seejärel on fookuses Eesti üha mitmekesisemaks muutuv loodusmeedia maastik.

Töö teine peatükk seletab lahti originaaluuringus kasutatud meetodid. Uuringus osales kokku 23 gümnaasiumiõpilast, keda intervjueriti fookusgruppides. Enne intervjuud uurisid õpilased etteantud loodusajakirju või loodussaateid ning täitsid nende põhjal küsimustikku.

Uuringu tulemusi välja tuues keskendusin ma kõige pealt loodusajakirjadele ning seejärel loodussaadetele. Õpilased on väga pinnapealsed ja juhuslikud meediatarbijad, kuid sellegi poolest on nad materjali kvaliteedi suhtes kriitilised. Tulemuste peatükis vaatasin üksikshaaval, mis erinevate ajakirjade, saadete ja žanrite puhul õpilastele rohkem meeldis ning mis vähem.

Järelduste peatükk koondab uuringu tulemused kokku ning diskussiooni peatükis seon tulemused keskkonnameediat puudutava teoreetilise materjaliga. Töö lõpetavad soovitusel loodusajakirjade ja -saadete loojatele, mis on inspireeritud otseselt käesolevast uuringust.

Kasutatud kirjandus

Bagust, P. (2008). Screen natures': Special effects and edutainment in 'new' hybrid wildlife documentary. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 22, 2, 213-226.

Barbas, T. A., Paraskevopoulos, S. & A. G. Stamou. (2009). The Effect of Nature Documentaries on Students' Environmental Sensitivity: A Case Study. *Learning, Media and Technology*, 34, 1, 61-69.

Brundtland, G. H. (toim.). (1987). Our Common Future. *The World Commission on Environment and Development*. Oxford: Oxford University Press.

Cabeza San Deogracias, J. & J. Mateos-Pérez. (2013). Thinking about television audiences: Entertainment and reconstruction in nature documentaries. *European Journal of Communication*, 28, 5, 570-583.

Cottle, S. (2004) Producing Nature(s): On the Changing Production Ecology of the Natural History TV. *Media Culture Society*, 26, 1, 81-101.

Crow, D. A. & J. R. Stevens. (2012). Local Science Reporting Relies On Generalists, Not Specialists. *Newspaper Research Journal*, 33, 3, 35-48.

European Youth Eco Research Project (2009). Sony.

Held, G. (2005). Magazine Covers - A Multimodal Pretext-Genre. *Folia Linguistica*. 2005. 39 1/2, 173-196.

Henno, I. jt (2007). *Ülevaade rahvusvahelise õpilaste õpitulemuslikkuse hindamise programmi PISA 2006 tulemustest*. Kasutatud juuni 2014 http://uuringud.ekk.edu.ee/fileadmin/user_upload/documents/PISA_lõpparuanne_041207.pdf

Hobson, D. (2004). Everyday People, Everyday Life. British Teenagers, Soap Opera and Reality TV. C. von Feilitzen (toim.). *Young People, Soap Operas and Reality TV*. Rootsi: The International Clearinghouse on Children, Youth and Media

Imelise Teaduse kodulehekülj. Kasutatud 18.06.2014 <http://www.imelineteadus.ee/>

Jetton, T.L. & P. A. Alexander (2001). Learning from text: A multidimensional and developmental perspective. *Reading Online*, 5, 1. Kasutatud juuni 2014

http://www.readingonline.org/articles/art_index.asp?HREF=/articles/handbook/jetton/index.html

Jõgis, A. (2013). *Füüsikaõpetajate poolt kasutatav populaar-teaduslik kirjandus õpilaste loodusteadusliku kirjaoskuse arendajana füüsika tunnis*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Haridusteaduste instituut.

Kaldaru, H. (2011). *Eesti elanikkonna meediateemaline arvamusuuring 2011*. Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekülj. Kasutatud 17.06.2014
http://err.ee/files/Uuringud_Meediaaruanne_2011.pdf

Kaljuvee, A. (2010). Ilmuma hakkab Imeline Teadus. *Eesti Päevaleht*. 3. november .
Kasutatud 18.05.2014 <http://epl.delfi.ee/news/melu/ilmuma-hakkab-imeline-teadus.d?id=51285814>

Kalmus, V. (2008). Riskialtid tiigrikutsud: Eesti lapsed kui (uue) meedia kasutajad. Ots, L. (toim.). *Uued ajad - uued lapsed: Teadusartiklite kogumik*. 35-62. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Kalmus, V.; Keller, M.; Pruulmann-Vengerfeldt, P. (2009). Lapsed ja noored tarbimis- ja infoühiskonnas. Lauristin, Marju (toim.). *Eesti inimarengu aruanne 2008* (115 - 122). Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastus

Kiisel, M. (2011) *Meedia keskkonnaküsimuste kajastajana: trükimeedia uuring*. Tartu: Ökomeedia. Kasutatud juuli 2014
http://www.bioneer.ee/static/files/048/meediauuringu_raport_1.pdf

Kiisel, M. (2013). *Problems of critical analysis of communication of environmental issues and risks*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Kolmveerand sajandit Eesti Loodust. (2008). *Eesti Loodus*, 2008/2. Kasutatud 18.05.2014
http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel2235_2228.html

Konsa, K. & E. Hermann (2014). The logic of text and structure of books: Changing the functions. M. Lauristin & P. Vihalemm. (toim.) *Reading in changing society*, 29-38.

Koort, K. (2014). *Autori küsimus meilitsi*. Tartu, 23. aprill.

Koppel, N. (toim.). (2008). Täna ilmus esimene GEO eestikeelne number. *Õhtuleht*. 6. mai. Kasutatud 18.05.2014 <http://www.oh tuleht.ee/278345/tana-ilmus-esimene-geo-eestikeelne-number>

Krueger, R.A., Casey, M. A. (2009). *Focus Groups. A Practical Guide for Applied Research*. Newbury Park: Sage.

Künnapas, K. (2007). *Noorte meediatarbimise aktiivsuse seosed elustiili, sotsiaalsete hoiakute ja poliitilise aktiivsusega*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Lauristin, M. (2014) Reading as a lifestyle. M. Lauristin & P. Vihalemm. (toim.). *Reading in changing society*, 57-86.

Laursen, S. L. & A. Brickley (2011) Focusing the camera lens on the nature of science: evidence for the effectiveness of documentary film as a broader impacts strategy. *Journal of Geoscience Education*, 59, 3, 126-138.

Loit, U. (2009). *Media Landscapes. Estonia*. European Journalism Centre. Kasutatud 18.05.2014 http://ejc.net/media_landscapes/estonia

Loonet, T. (toim.). (2011). National Geographic tutvustab eestikeelset ajakirja ja avab Tallinnas fotonäituse. *Postimees*. 29. september. Kasutatud 18.05.2014 <http://www.postimees.ee/580604/national-geographic-tutvustab-eestikeelset-ajakirja-ja-avab-tallinnas-fotonaituse>

Louw, P. (2006). Nature Documentaries: Eco-tainment? The case of MM&M (Mad Mike and Mark). *Current Writing: Text and Reception in Southern Africa*, 18, 1.

Lõhmus, M. & Vihalemm, P (toim.). (2004). *Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965 – 2004*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Maasik, E. (2014). *Autori intervjuu*. Kohila, 26. veebruar.

Mack, N.; Woodsong, C.; MacQueen, K.; Guest, G.; Namey, E. (2005). *Qualitative Research Methods: A Data Collector's Field Guide*. Kasutatud 18.05.2014 <https://www.urbanreproductivehealth.org/sites/mle/files/datacollectorguideenrh.pdf>

Mahov, S. (2011). *Televaatamine 20-29-aastaste üliõpilaste hulgas*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Mina. Maailm. Meedia (küsitlusuuring). 2002, 2005, 2008, 2011. Tartu Ülikool.

Minu Maailm kodulehekül. Kasutatud 20.05.2014 <http://www.minumaa.ee/>

MTÜ Loodusajakiri kodulehekül. Kasutatud 20.05.2014 <http://www.loodusajakiri.ee/>

Mäkinen, I. (2014). Reading like monks: The death and survival of the love of reading. M. Lauristin & P. Vihalemm. (toim.). *Reading in changing society*, 13-27.

Netigate. (2011). *Imeline Teadus lugejauuring 2011*. Imeline Teadus Eesti toimetus.

Newman, N. & Levy, D. (toim.). (2013). *Reuters Institute Digital News Report 2013. Tracking the Future of News*. Kasutatud 18.05.2014 https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/fileadmin/documents/Publications/Working_Papers/Digital_News_Report_2013.pdf

Noor, M. (2013). *Tervitus Keskkonnatehnika kodulehel*. Kasutatud 20.05.2014 <http://www.keskkonnatehnika.ee/?head=45&language=estonian>

Peetsalu, E. (2014). *Autori küsimus meilitsi*. Tartu, 23. aprill.

Prévot-Julliard, A. C., Julliard, R. & S. Clayton. (2014). Historical evidence for nature disconnection in a 70-year time series of Disney animated films. *Public Understanding Of Science*, Feb 10, 1-9.

Puksand, H. (2014). The reading preferences of Estonian adolescents. M. Lauristin & P. Vihalemm. (toim.). *Reading in changing society*, 166-177.

Raestik, T. (2011). Telekooli hiilgeajad jäävad minevikku. *Äripäev*. 15. märts. Kasutatud 17.06.2014 <http://www.aripaev.ee/default.aspx?publicationid=31503ED6-39D4-4163-9D98-74AA1E3959CE&code=63062>

Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practices: A Development in Culturalist Theorizing. *European Journal of Social Theory*, 5(2): 243 – 263.

Richards, M. (2013). GLOBAL NATURE, GLOBAL BRAND: BBC EARTH AND DAVID ATTENBOROUGH'S LANDMARK WILDLIFE SERIES. *Media International Australia*, 146, 143-154.

Richards, M. (2014). The Wildlife Docusoap: A New Ethical Practice for Wildlife Documentary? *Television & New Media*, 15, 4, 321-335.

Roht, K. (2014). *Autori küsimus meilitsi*. Tartu, 11. märts.

Sanchez, R. P., Lorch, E. P. & R. F. Lorch, Jr. (2001). Effects of headings on text processing strategies. *Contemporary Educational Psychology*, 26, 3, 418-428.

Scott, K. D. (2003). Popularizing science and nature programming: The role of "Spectacle" in contemporary wildlife documentary. *Journal of Popular Film and Television*, 31, 1, 29-35.

Shove, E. (2010). Beyond the ABC: Climate change policy and theories of social change. *Environment and Planning A*, 42, 6, 1273–1285.

Šein, H. (2005). *Suur teleraamat*. Tallinn: Tea

Tago, M. (2014) *Kuidas kujundada edukamaid keskkonnavalaseid sotsiaalse muutuse programme?* Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

Thevenin, B. (2013) Princess Mononoke and beyond: New nature narratives for children. *Interactions: Studies in Communication & Culture*, 4, 2, 147-170.

Tire, G. jt (2010) *PISA 2009 - Eesti tulemused: Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused funktsionaalses lugemises, matemaatikas ja loodusteadustes*. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium, Eksamikeskus. Kasutatud juuni 2014
http://uuringud.ekk.edu.ee/fileadmin/user_upload/documents/PISA_2009_Eesti.pdf

Tire, G. jt (2013) *PISA 2012 - Eesti tulemused: Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused matemaatikas, funktsionaalses lugemises ja loodusteadustes*. Kasutatud juuni 2014
http://www.innove.ee/UserFiles/%C3%9Cldharidus/PISA%202012/PISA%202012_Eesti%20tulemused.pdf

Tisler, E. (2014) *Algklassilastele suunatud tarbijaharidus projekti "Prügihunt ja Superjanes" näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

TNS Emor. (2011). *Loodusajakiri MTÜ meediakaart. 2011 I poolaasta*. MTÜ Loodusajakiri toimetus.

TNS Emor. (2014). *Teleauditooriumi mõõdikuring*. Kanal 2-e toimetus.

TNS Emor. (2014). *Teleauditooriumi mõõdikuring*. TV3-e toimetus.

TNS Emor. (2014). *Teleauditooriumi uuringud*. Kasutatud 17.06.2014
<http://www.emor.ee/teleauditooriumi-moodikuuring-2?op=archives&keyword=11337>

Turu-uuringute AS. (2010). *Eesti elanike keskkonnateadlikkus*. Keskkonnaministeriumi kodulehekülg (hetkel kättesaamatu).

Vedler, S. (2011). Välismaised ajakirjad vallutavad Eestit. *Eesti Ekspress*. 8. oktoober. Kasutatud 18.05.2014 http://ekspress.delfi.ee/news/paevauudised/valismaised-ajakirjad-vallutavad-eesit.d?id=59216098&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+EestiEkspressFeed+%28Eesti+Ekspress%29

Veismann, U. (2006). Aastakümned Eesti aime(kirjanduse) maastikul. *Horisont*, 2006/6. Kasutatud 18.05.2014 http://horisont.ee/arhiiv_2003_2006/artikkel802_786.html

Vihalemm, P. (2006). Media Use in Estonia: Trends and Patterns. *Nordicom Review*, 27, 1, 17-29.

Vihalemm, P. (2008). Current trends of media use in Estonia. *Informacijos Mokslai/Information Science*, 47, 112-120.

Vihalemm, P. (2014). Changes in the character of book consumption in Estonia, 1979-2011. M. Lauristin & P. Vihalemm. (toim.). *Reading in changing society*, 39-56.

Willoughby, T., Wood, E. & E. R. Kraftcheck. (2003). When can a lack of structure facilitate strategic processing of information? *British Journal of Educational Psychology*, 73, 1, 59-69.

Väät, R. (2014). *Autori küsimus meilitsi*. Tartu, 23. aprill.

Lisad

Lisa 1. Loodusajakirjade lugemise ankeet.

Loodusajakirjade lugemise ankeet

NB! Palun ära ava ega sirvi ajakirju enne, kui sa ei ole ära vastanud selle ankeedi esimest küsimust.

Palun võta kaasaantud ajakirjad enda ette, vaatle nende esikaasi. Kujutle, et sa oled kioski leti taga. Sul on võimalik lugeda kõiki neid ajakirju. Millise avaksid neist esimesena? Millise viimasena?

Palun järjestaja ajakirjad huvitavuse skaalal esmakogemuse põhjal. Kirjuta numbrite taha ajakirjade pealkirjad. Number 1 tähendab, et valiksid selle ajakirja kõige esimesena, number 10, et kõige viimasena.

Kirjuta iga ajakirja järele ka mõni märksõna, mis aitaks sul paremini meeles pidada, miks valisid just sellise järjestuse.

	Ajakirja pealkiri	Märksõnad
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		

Palun ava nüüd ajakirjad ja asu neid sirvima või lugema. Sa ei pea neid ajakirju läbi lugema, aga pead üles märkima need lood, mida sa loeksid, kui sul oleks vabalt aega käes ja mis sirvimise käigus ahvatlevad lugema. Palun märgista need lood, fotod, ülesanded või muu kaasasoleva kleepsuga. Aseta kleeps huvitava elemendi peale, mitte järjehoidjana lehe äärde.

Palun märgi siia pärast ajakirjade läbi lappamist 5 teksti (või pilti, ülesannet vms), mida sa tõstaksid esile kui sulle enim meeldinud või sinu teadmiseid oluliselt rikastanud lugu.

Ajakirja pealkiri	Loo pealkiri

Palun pea meeles, et ankeedi ja ajakirjad võtad intervjuule kaasa. Palun ära rebi ajakirjadest lehti ega joonista nendesse, sest meil on soov neid kasutada ka järgmisel intervjuul. Pärast uuringut saab soovi korral ajakirjad endale.

Küsimuste või murede korral helista julgelt mulle numbril **55567880** või kirjuta aadressil **sanderkask@hotmail.com**.

Lisa 2. Loodussaadete vaatamiskogemuse ankeet

Loodussaadete vaatamiskogemuse ankeet

Vaata palun läbi järgnevad saated (just need osad). Pärast saate vaatamist täida vastav osa tabelist.

Galileo – tinyurl.com/kanal2galileo

Keskkonnanädal – tinyurl.com/keskkonnanadal

Kalaletung – tinyurl.com/kalaletung

Osoon – tinyurl.com/etvosoon

Keskkonnake – tinyurl.com/keskkonnake

Rakett69 – tinyurl.com/rakett69

Märgi iga saate puhul ära kuni kolm kohta, mis sulle saates kõige rohkem meeldisid.

Pärast kõikide saadete vaatamist vali juba välja valitud kohtade hulgast 5 tükki, mis sulle kõikidest saadetest ja kohtadest kõige rohkem meeldisid.

	Galileo (enim meeldinud kohad)	Märksõnad, miks see koht meeldis.	Märgi kokku kuni 5 sulle enim meeldinud kohta ristiga.
1			
2			
3			
	Kalaletung (enim meeldinud kohad)	Märksõnad, miks see koht meeldis.	
1			
2			
3			
	Keskkonnake (enim meeldinud kohad)	Märksõnad, miks see koht meeldis.	
1			
2			
3			
	Keskkonnanädal (enim meeldinud kohad)	Märksõnad, miks see koht meeldis.	
1			
2			
3			
	Osoon (enim meeldinud kohad)	Märksõnad, miks see koht meeldis.	
1			
2			
3			
	Rakett69 (enim meeldinud kohad)	Märksõnad, miks see koht meeldis.	
1			
2			
3			

Küsimuste või murede korral helista julgelt mulle numbril **55567880** või kirjuta aadressil

sanderkask@hotmail.com.

Lisa 3. Loodussaadete meediapäevik

Loodussaadete vaatamise päevik

Palun täida järgneva **kahe nädala** jooksul kuni meie kohtumiseni loodussaadete vaatamise päevikut.

Iga kord, kui sa näed saadet, sarja, filmi või saatelõiku, milles räägitakse loodusest või keskkonnast, siis palun vasta nähtu põhjal järgnevatele küsimustele. Ma ei soovi, et sa hakkaksid nüüd spetsiaalselt selle uuringu jaoks hästi palju loodussaateid vaatama, vaid jätkka oma tavapäraste harjumustega. Neid kuute saadet, mida sa vaatad kaasasoleva ankeedi täitmiseks, ära siia päevikusse märgi.

Kui nähtud saade või muu tundub olevat natuke loodussaade, aga mitte ka täielikult, siis märgi ta sellegi poolest päevikusse ära.

Millal? (kuupäev, kellaeg, kui kaua)	Mis kanal?	Mis vahend? (teler, arvuti...)	Mis koht? (kodus, külas...)	Saate nimi ja iseloomustavad märksõnad.	Hinnang saate huvitavusele 5-palli skaalal.

Lisa 4. Loodusajakirjade fookusgrupi intervjuu kava.

Fookusgrupi kava

Tervitus:

Olen Sander Kask ja viin läbi uuringut selle kohta, kuidas noored loevad loodusajakirju või miks nad neid ei loe. Teie arvamusest on ka otsene kasu, sest ma tutvustan neid tulemusi, mida ma kasutan oma seminaritöö tegemiseks, ka loodusajakirju koostavatele inimestele. Selleks korraldame kevadel eraldi ürituse, mille eesmärgiks on koguda ideid nende ajakirjade kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamiseks. Siinkohal ma tuletan meelde, et ma salvestan selle intervjuu selle pärast, et ma ei jõua teie juttu käsitsi nii kiiresti üles märkida. Ma kirjutan teie intervjuud ümber, kuid nii, et selle intervjuu juhuslik lugeja ei vii teie isikut teie jutuga kokku. Ma kasutan teie tekstilõike ka oma analüüsis illustreeriva materjaliga, kuid ka siin jääb teie isik tundmatuks. Palun võtke laua pealt ja voltige kokku paber ning kirjutage sellele oma nimi. Meie vestlus kestab kokku umbes poolteist tundi. Püüdke silmas pidada, et salvestamise tõttu võiksite intervjuu ajal tekitada vähem krabinat. Samuti püüdke üksteisest mitte üle rääkida, sest see muudab hilisema lindistusest arusaamise raskeks.

(Kokkulepe, kas räägitakse meie või sina vormis)

Ja minu esimeseks küsimuseks on see, kui paljud neist ajakirjadest olid teil juba varem tuttavad ja millised?

Millised ei olnud tuttavad?

Kui palju te üldse loodusajakirjadega kokku puutute?

Kuidas need teile ette satuvad? (näiteks koju tellitud, tuttavate juures, vanemate töökohas, koolis, raamatukogus, poes, kioskis, internetist, mõni muu võimalus)

Milliseid ajakirju te muidu loete lisaks loodusajakirjadele?

Milliseid ajakirju te üldiselt eelistate lugeda? (kust ja kuidas)

Tuleme nüüd teie koduse ülesande juurde, kus te pidite esmamulje põhjal üles märkima teile enim ja vähem meeldinud ajakirjad. (Kui paljudel on jäetud see ülesanne tegemata, siis siinkohal võta aega ülesande iseseisvaks täitmiseks.) Palun tooge välja, millised olid teile enim meeldinud ajakirjad? Põhjendage, miks just need ajakirjad teile rohkem meeldivad. Võite tuua ka näiteid, mis mingi ajakirja puhul teile just väga meeldis.

Vaadake nüüd selle järjestuse lõppu, tooge välja, mis ajakirjad need olid, mis teile nii väga ei meeldinud. Miks need teile vähem meeldisid?

(Kui keskmised ajakirjad on muudel hetkedel läbi arutatud, siis järgnevat küsimust pole vaja.) Aga tulgem nüüd selle nimekirja keskmisesse osasse. Mis sinna jäävad?

Kuigi mõned ajakirjad teile nii väga ei meeldinud, kas neis ajakirjades oli ka siiski midagi paeluvat või positiivset? Mis see võis olla?

Nii, need olid siis teie hinnangud ajakirjadele esmamulje põhjal. Kuid nüüd te olete kõiki neid ajakirju lapanud ja uurinud. Kas te leiate nüüd pärast põhjalikumat tutvumist, et teie ajakirjade järjestuses oleks vaja teha muudatusi? Kas mõne ajakirja puhul oli esmamulje petlik?

Ma annan teile nüüd ühe paberi. Palun märkige sellele kahe-kolme minuti jooksul märksõnaliselt, kuidas te otsiksite sisukamat ja põhjalikumat infot, kui keegi paluks teil otsida infot jõevähi eluviisi, või mingi loodusliku protsessi kohta.

(Ülesande aeg, mõttepaus)

Tuleme nüüd teie märkmete juurde. Kuidas te otsiksite infot? Kuid kui sealt ei saa piisavalt infot? Kas te loodusajakirjadest ka otsiksite? Miks või miks mitte? Millisest ajakirjast oleks lootus seda infot leida? Miks just sealt? (*Küsin „rahulolematult“ senikaua, kuni nad jõuavad välja detailideni*).

Palun tuleme uuesti tagasi teie koduse ülesande juurde, kus te pidite märkima teile enim meeldinud lugusid. Palun vaadake oma märkmed üle ja mõelge natuke, millisest ajakirjast need lood olid ja mis need lood olid? (paus)

Mis need lood olid? Põhjendage palun lühidalt.

Kui te mõtlete nüüd nende ajakirjade peale, kas seal oli ka selliseid asju, mis oleksid võinud olemata olla, mis lihtsalt raiksid ajakirja ruumi. Võite lapata ajakirju ja mõelda selle peale.

Ajakirju lapates mõelge veel üks minut, mis olid need uued teadmised või oskused, mis te sealt saite. Tooge mõni näide ja märkige see paberile. (*paus*) Ja nüüd arutleme veidi selle üle, mis te sinna märkisite.

Aitäh, et te olete kenasti siin nii kaua vastu pidanud! Minu poolt oleks teie piinamisega ühel pool. Kui teil on veel midagi lisada selle teema kohta, mida te peate oluliseks mainida ja mida mina ei ole taibanud küsida, siis olge lahked.

Ma palun teil nüüd need ajakirjad siia jätta ja oma nimesildid asetada oma virna peale. Kui keegi soovib neid ajakirju endale, siis ma võin need pärast minu uuringut teile loovutada. Kirjutage selleks oma nimesildi taha, mis ajakirju te endale sooviksite.

Lisa 5. Loodussaadete fookusgrupi intervjuu kava

Fookusgrupi kava

Tervitus:

Olen Sander Kask ja viin läbi uuringut selle kohta, kuidas noored vaatavad loodussaateid või miks nad neid ei vaata. Teie arvamusel on ka otsene kasu, sest ma tutvustan käesoleva uuringu tulemusi ka loodusajakirjanikele ja väljaandjatele. Selleks korraldame kevadel eraldi ürituse, mille eesmärgiks on koguda ideid nende keskkonnameedia kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamiseks. Siinkohal ma tuletan meelde, et ma salvestan selle intervjuu selle pärast, et ma ei jõua teie juttu käsitsi nii kiiresti üles märkida. Ma kirjutan teie intervjuud ümber, kuid nii, et selle intervjuu juhuslik lugeja ei vii teie isikut teie jutuga kokku. Ma kasutan teie tekstilõike ka oma analüüsis illustreeriva materjalina, kuid ka siis jääb teie isik tundmatuks.

Palun võtke laua pealt ja voltige kokku paber ning kirjutage sellele oma nimi. Meie vestlus kestab kokku umbes poolteist tundi. Püüdke palun silmas pidada, et salvestamise tõttu võiks meil siin olla võimalikult vähe krabinat. Samuti püüdke üksteisest mitte üle rääkida, sest see muudab hilisema lindistusest arusaamise mul väga raskeks.

Ja minu esimeseks küsimuseks on see, kui paljud neist saadetest olid teil juba varem tuttavad ja millised?

Millised ei olnud tuttavad?

Milliseid teisi loodussaateid te teate?

Kui palju te üldse loodussaadetega kokku puutute?

Kuidas need teile ette satuvad? (näiteks vaatab pere neid kodus, tuttavad, koolis, kuski avalikus kohas, nagu arsti juures või spordikeskuses, internetist, mõni muu võimalus)

Milliseid saateid te muidu vaatate lisaks loodussaadetele?

Mida te üldiselt eelistate telerist vaadata? (kus ja kuidas)

Tuleme nüüd teie koduse ülesande juurde, kus te pidite iga saate puhul üles märkima teile saadetes enim meeldinud kohad või lõigud. Palun vaadake oma märkmed üle ja mõelge natuke, miks just need kohad või saatelõigud? (paus) Vaatame saate kaupa, mis teile neist kõige rohkem silma jäi?

Ma annan teile nüüd ühe paberi. Palun märkige sellele kahe-kolme minuti jooksul märksõnaliselt, kuidas te otsiksite sisukat ja põhjalikumalt infot, kui keegi paluks teil otsida infot mingisuguse putuka, nagu näiteks kartulimardika eluviisi, või mingi loodusliku protsessi kohta nagu näiteks mere taandumine ranniku ees.

(Ülesande aeg, mõttepaus)

Tuleme nüüd teie märkmete juurde. Kuidas te otsiksite infot? Kuid kui sealt ei saa piisavalt infot? Kas te loodussaadetest ka otsiksite? Miks või miks mitte? Millisest saatest oleks lootus seda infot leida? Miks just sealt? (*Küsin „rahulolematult“ senikaua, kuni nad jõuavad välja detailideni*).

Palun tuleme uuesti tagasi teie koduse ülesande juurde, kus pidite ristikestega märkima, millised lõigud meeldisid teile kõikidest saadetest kõige rohkem.

Palun tooge välja, millised saated said teil kõige rohkem riste. Kas need saated meeldisid teile ka kõige rohkem? Põhjendage, miks just need saated teile rohkem meeldisid (või ei meeldinud). Võite tuua ka näiteid, mis mingi saate puhul teile just väga meeldis.

Otsige nüüd üles need kõige vähem ristikesi teeninud saated. Millised saated need olid? Kas need saated meeldisid teile vähem? Miks need teile vähem meeldisid?

Kuigi need saated teile nii väga ei meeldinud, kas neis saadetes oli ka siiski midagi paeluvat või positiivset? Mis see võis olla?

Kui te mõtlete nüüd nende saadete peale, kas seal oli ka selliseid asju, mis oleksid võinud olemata olla, mis lihtsalt raiskasid saateaega?

Mõelge palun veel üks minut, mis olid need uued teadmised või oskused, mis te neist saadetest saite. Tooge mõni näide ja märkige see paberile. (*paus*) Ja nüüd arutleme veidi selle üle, mis te sinna märkisite.

Aitäh, et te olete kenasti siin nii kaua vastu pidanud! Minu poolt oleks teie piinamisega ühel pool. Kui teil on veel midagi lisada selle teema kohta, mida te peate oluliseks mainida ja mida mina ei ole taibanud küsida, siis olge lahked.

Lisa 6. Kõik õpilaste poolt märgitud lemmiklood.

„Tekst/pilt“ lahter näitab, kui palju asetati vastava artikli puhul märkmepabereid tekstile ja kui palju piltidele. Selline jaotus illustreerib seda, kas õpilased huvitusid artiklis pigem sisust või ilusatest piltidest.

Mainimiste arv	Ajakiri	Pealkiri	Žanr	Teema	Tekst/pilt
8	Imeline Teadus	3D-prinditud elundid päästavad inimesid	Põhjalik/seostav ülevaade	Meditsiin	6/2
7	National Geographic	Metsa hiiglane	Põhjalik ülevaade/reisikirjeldus	Liik	3/5
5	Imeline Teadus	Teadlaste 10 kõige hullemat ametit	Seotud infokillud	Teaduslik fenomen/persoon	6/4
4	National Geographic	Paradiisilinnud	Reisikirjeldus/fotoalbum	Liik	1/4
3	GEO	Möödistatud inimene	Põhjalik ülevaade	Teaduslik fenomen	6/2
2	Imeline Teadus	Prügiimeja võib ookeani puhastada	Põhjalik ülevaade/uudis	Teaduslik fenomen	4/0
2	National Geographic	Gaza tunnelid	Reisikirjeldus	Eluolud	6/5
2	National Geographic	Ekstaasi meistrid	Reisikirjeldus	Eluolud/kultuur	3/3
2	GEO	Karm ja õrn põhjala saareriik	Fotoalbum	Piirkond	2/4
2	Horisont	Neurokirurgiast Eestis	Põhjalik ülevaade	Persoon/ajalugu	0/1
2	Loodusesõber	Sada ja rohkem tiivalööki sekundis	Põhjalik ülevaade	Liik	1/5
2	Minu Maailm	Titanic	Põhjalik ülevaade	Ajalugu	2/0
1	Imeline Teadus	Säilitatud elundid	Infokild	Meditsiin	1/0
1	Imeline Teadus	Maod arvudes	Seotud infokillud	Liik	2/0
1	Imeline Teadus	Uskumatu, aga tõsi (rubriik)	Uudis/infokild	Varia	5/0
1	Imeline Teadus	Testi end	Nuputamine	Varia	0
1	Imeline Teadus	Punane joon	Seotud infokillud	Ajalugu	1/0
1	Imeline Teadus	Kas sebral on valged või mustad triibud?	Infokild	Liik	1/0
1	Imeline Teadus	Minevik on kirjas nahas,	Põhjalik ülevaade	Teaduslik fenomen	4/0

		juustes ja luudes			
1	National Geographic	Maailma iluturud	Infokild	Meditsiin	1/1
1	GEO	Hea maitse pealinn	Reisikirjeldus	Eluolud	2/1
1	GEO	Millal sülgab järgmine?	Intervjuu	Piirkond/teaduslik fenomen	5/5
1	GEO	Goodbye, Kabul!	Põhjalik ülevaade	Eluolud	2/5
1	GEO	Päästku mind, kes suudab!	Reisikirjeldus	Eluolud	2/2
1	GEO	Ühes taktis löövad südamed	Infokild	Meditsiin/teaduslik fenomen	4/0
1	GEO	GEO skoop "Kõik pöörleb"	Fotoalbum	Piirkond	2/2
1	Horisont	Kes elab vanaks nooremalt	Seostav ülevaade	Teaduslik fenomen	1/1
1	Horisont	Paisos Catalans	Põhjalik ülevaade	Kultuur	3/3
1	Horisont	Energia, elu ja tervis	Põhjalik ülevaade	Teaduslik fenomen	0
1	Horisont	Nil nocere ehk ära iialgi tee halba	Intervjuu	Persoon/meditsiin	2/0
1	Eesti Loodus	Maailm linnu silmade läbi	Põhjalik ülevaade	Teaduslik fenomen	5/4
1	Loodusesõber	Jäljeajamise kunst	Põhjalik ülevaade	Liik	3/0
1	Loodusesõber	Mets ja marutaud	Põhjalik ülevaade/analüüs	Teaduslik fenomen	0/3
1	Loodusesõber	Kohvipuu aknalaul	Õpetus	Liik	2/0
1	Minu Maailm	Kas vampiirid on olemas?	Põhjalik ülevaade	Kultuur	3/0
1	Minu Maailm	Kas arvutimängud teevad vägivaldseks?	Infokild	Kultuur/teaduslik fenomen	2/0
1	Minu Maailm	Kiidulaul õunale	Põhjalik ülevaade	Liik	1/0
1	Eesti Mets	Peeter Nahko on looduse- ja metsapiltnik	Intervjuu	Persoon	1/5

Lisa 7. Pilku püüdvate lugude lihtsustatud tabel.

Legend

Imeline teadus
National Geographic
Geo
Horisont
Eesti Loodus
Loodusesõber
Minu maailm
Eesti Jahimees
Eesti Mets
Keskkonnatehnika

Taavi ja Salme ei jätnud ajakirjadesse ühtegi märkmepaberit.

	Liisa	Siiri	Merlin	Annika	Kaire	Helis	Süim	Kerli	Laura	Martin	Kaspar	Getter	Kokku
Millal sülgab järgmine?	1	1		1	1		1	1	1	1	1	1	10
Teadlaste 10 kõige...	1		1	1	1	1		1	1		1		8
Metsa hiiglane	1			1	1	1	1		1	1	1		8
Gaza tunnelid		1	1	1		1	1		1	1	1		8
Geoskoop	1	1		1		1	1		1	1			7
Möödistatud inimene		1		1		1	1		1		1	1	7
Goodbye, Kabul!			1	1			1	1	1	1		1	7
Maailm linnu silmade..			1	1		1	1	1	1		1		7
Unistus saab tiivad			1	1	1		1		1		1		6
3D printitud elundid	1		1	1			1		1		1		6
Uskumatu, aga tõsi			1		1	1			1		1	1	6
Nägemused	1			1			1		1	1	1		6
Karm ja õrn põhjala...	1			1				1	1	1		1	6
Paisos catalans			1	1		1	1		1	1			6
Sada ja rohkem...	1		1			1	1			1		1	6
Kuu - Maa kaaslane	1		1	1				1	1		1		6
Peeter Nahko on...	1					1	1		1	1	1		6
Leitud paradiis	1						1	1	1	1			5
Ekstaasi meistrid			1	1		1	1			1			5
Maa, kus puhkab...	1				1		1	1	1				5
Jahil Aafrikas	1			1			1	1	1				5
Elektroonika asendab..			1			1	1		1				4
Prügiimeja võiks...			1				1	1			1		4
Minevik on kirjas...				1	1		1	1					4
Kas klaas külma vett...	1		1			1			1				4
Otsides Doggerlandi							1		1	1	1		4

Lisa 4 (järg)

Ühes taktis löövad...	1					1		1	1				4
Päästku mind, kes...	1						1	1				1	4
Stepifantoom	1							1		1		1	4
Radokuu looduses	1						1		1	1			4
Mõjutusi lähikosmos...	1		1				1		1				4
Kilogramm...						1			1		1		3
Maailma iluturud			1						1		1		3
Hea gaas...						1				1	1		3
Itaalia gurmaanide...		1		1					1				3
Mardikas, keda ihalda..								1	1		1		3
Saadetis, mille võttis..			1					1			1		3
Purtse hiemäel...	1						1		1				3
Mets ja marutaud									1	1	1		3
Jäljeajamise kunst	1						1				1		3
Kuidas Koiva jõe...	1						1			1			3
Välg püüti pildile	1			1						1			3
Hüglaslik kalliskivi...	1		1	1									3
Egiptuse kanoop			1		1				1				3
Kas vampiirid on...				1	1			1					3
Punahirve hindamine	1						1	1					3
Täistabamus							1		1				2
Ahvinimese kõrv...			1						1				2
Elektribussid saavad...					1				1				2
Gröönimaalt leiti...	1		1										2
Teolt tabatud vesipüks	1			1									2
Naabergalaktika...			1						1				2
Elektriline reisilennuk							1				1		2
Maod arvudes		1							1				2
Valmis elu ainukeseks..				1		1							2
Milline on planeetide...									1		1		2
Kas on tõesti tõsi...						1			1				2
Nägemused väliuuring						1					1		2
Popkultuur			1						1				2
Elagu puit										1	1		2
Kahekesi merel	1							1					2
Pildid pimeduses				1					1				2
Vanaduspõlves uued...	1					1							2
Ekstra kahjustav	1								1				2
Väike riisisõja	1									1			2
Miks sool hoiab ära...		1							1				2
Unustage uudised						1	1						2
Kepleri kaasus		1		1									Lisa 4 (Pärg)
Kes elab vanaks noor...						1			1				2
Nil nocere ehk ära...								1	1				2

Kiitsajupilved...	1							1				2
Merikotkas sai Eestis...	1					1						2
Taebla karstijärved	1		1									2
Lausa tulekeeli lõikab							1		1			2
Põllunduse ja karja...							1		1			2
Tõnis Saadre...	1								1			2
Kohvipuu..						1			1			2
Ka rott võib..								1	1			2
Miks surutakse kätt?			1			1						2
Saa tuttavaks - elektri..			1				1					2
Maailma parimad arv..					1				1			2
Kas arvutimängud...							1		1			2
Titanic				1							1	2
Universumi lugu			1				1					2
Ulukiasurkondade...	1						1					2
Metsanduse hea tava							1		1			2
Hoonetes puitu...						1	1					2
Parkinsoni tõbe...									1			1
Ulme arvutikiibis										1		1
11cm									1			1
Säilitatud elundid		1										1
Vostoki järves on rikk..	1											1
Vähivaktsiin võtab...									1			1
Punane joon										1		1
Rekordmolekulid			1									1
Kas merepõhja taba...	1											1
Milline on maailma sü.	1											1
Kuidas suudavad kaun.						1						1
Kas andmetega mälu..						1						1
Kas sebral on valged...									1			1
Kuidas prillid silmi...									1			1
Miks riputatakse mõn..									1			1
Sensor teeb tahvel...									1			1
Viktoriin	1											1
Järgmine number...										1		1
Lumepuu						1						1
Jaaguarikoridor	1											1
Kuumus tõuseb			1									1
Seebi säästmise...	1											1
Puuparkla										1		1
Magevesi							1				Lisa 4 (järg)	1
Pärast meid tulgu või...									1			1
Viikingid leiutavad...									1			1
Horisont tunnustas...						1						1

SHARE uurib...			1										1
Akadeemia 1938-1940				1									1
Neurokirurgiast Eestis		1											1
Baltimaade vaimse...				1									1
Kihelkond...										1			1
Raamat, milleta ma...										1			1
Värvi kaart nelja...						1							1
Sajandi lõpus tõenäo...	1												1
ELF: konnatalgutel									1				1
Segadus Otto von...				1									1
Kasurputukad...							1						1
Putukad kimbutavad..							1						1
Tativetikaga...							1						1
Susi ja tema tegemis..									1				1
Kus kasvab meie rahv..	1												1
Loomemajanduskeskus.									1				1
Peipsi pandi kolmeks...									1				1
Eesti linnunimistu...	1												1
Kuidas vulkaan sai...	1												1
Londonlane tahab...									1				1
Lindude massiline hu..									1				1
Külmad lilled	1												1
Kaitsealused kivistised										1			1
Vanatädi vedas üle...									1				1
Vapustavad vetikad			1										1
Soovitan raamatut									1				1
Maailma vanim arvuti									1				1
Mis on foobiad?						1							1
Rõõm tutvuda, lendav.								1					1
Topsitelefoni						1							1
Väga tavaline lind						1							1
Kiidulaul õunale				1									1
Erilised nahad										1			1
Artemise reklaam lk 29										1			1
Beretta reklaam lk 59										1			1
Järvelja põlismets...	1												1
Küttepuidu hind saav...											1		1
Tänavuse metsapealin.									1				1
Puitmaja - Eesti väärtu.									1				1
Eesti metsalugu ulatu...						1							1
150 aastat Baltische...				1									1
ABB töötas välja...						1							1
Iisakus sai valmis...									1				1
Taaskasutamine Jaap...									1				1

Lisa 4 (järg)

Group SFA reklaam									1				1
Incheon grand bridge..							1						1
Päikeseelektri tootmi..									1				1
Looduskaitsja pilguga	1												1
Kokku	48	9	31	29	11	37	43	21	76	26	30	7	
Kokku koos kordumistega loo sees	54	12	31	31	12	42	72	23	97	36	38	9	